

Regeringens skrivelse

1983/84:11

**om forsknings- och försöksverksamhet på barnomsorgsområdet
m.m.;**

beslutad den 22 september 1983.

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

STEN ANDERSSON

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisas på riksdagens begäran forsknings- och försöksverksamhet på barnomsorgsområdet som bedrivs av socialstyrelsen och inom högskolan bl. a. med stöd av socialdepartementets delegation för social forskning. Även informationen till kommunerna om sådan forskning behandlas. Vidare redovisas en av socialstyrelsen utarbetad översiktlig plan för den fortsatta forsknings- och försöksverksamheten på barnomsorgsområdet.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-09-22

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Rainer, Boström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsrådet Andersson

Skrivelse om forsknings- och försöksverksamhet på barnomsorgsområdet m.m.

1 Inledning

När riksdagen hösten 1981 tog ställning till den dåvarande regeringens förslag om ändrade statliga regler inom barnomsorgen (prop. 1980/81:205) behandlades också motioner som gällde forskningen på barnomsorgsområdet. Riksdagen begärde därvid att regeringen skulle ge en översiktlig redovisning av den forsknings- och försöksverksamhet som i första hand socialstyrelsen bedrivit på barnomsorgsområdet och av de resultat som därvid kommit fram och som är av betydelse för att uppnå de i lagstiftningen angivna målen (SoU 1981/82:1). Redovisningen borde om möjligt också avse forskningen inom högskolans ram. Särskild vikt borde läggas vid att ange hur resultatet av forsknings- och försöksverksamheten kommer huvudmännen till godo och – om så erfordras – vilka åtgärder som planeras för att förbättra informationen om resultaten. Slutligen ville riksdagen ha en översiktlig plan för den fortsatta forsknings- och försöksverksamheten.

Med anledning av riksdagens beslut gav regeringen den 17 december 1981 socialstyrelsen i uppdrag att bl.a.

översiktligt redovisa den forsknings- och försöksverksamhet som socialstyrelsen bedrivit på barnomsorgsområdet. Redovisningen skall även innehålla en plan för fortsatt forsknings- och försöksverksamhet (SoU 1981/82:1 sid. 16).

Socialstyrelsen har redovisat sitt uppdrag i skrivelser till regeringen den 13 april resp. den 6 juni 1983.

Inom socialdepartementet har genomförts en kartläggning av det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs inom högskolans ram. Kartläggningen har utförts bl.a. genom en enkätundersökning till de olika högskolorna och redovisas i form av en projektkatalog. En rad möten med de kommu-

nala huvudmännen för barnomsorgen har vidare anordnats för att få kännedom om kunskapsbehov och forskningsbehov samt om hur information om barnomsorgsforskning kommer huvudmännen till godo.

Socialstyrelsens redovisningar av uppdraget, resultatet av mötena med huvudmännen och projektkatalogen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga A*. Uppdraget är därigenom slutfört.

I det följande sammanfattas redovisningarna och departementets kartläggning m.m. Kommentarer ges till frågor med anknytning till dagens forsknings- och försöksverksamhet på barnomsorgsområdet samt till den fortsatta verksamheten.

2 Föredragandens överväganden

Behovet av forsknings- och utvecklingsarbete om barnomsorgen har framhållits under en följd av år. Barnstugcutredningen var på sin tid banbrytande när det gällde att få igång ett utvecklingsarbete kring barnomsorgen.

Delegationen för social forskning (DSF) har i yttrande såväl till regeringen som till riksdagens socialutskott understrukit att forskning på det barn- och familjepolitiska området, inkl. innehållet i barnomsorgen, måste ges högsta angelägenhetsgrad.

Ett flertal i tiden näraliggande utredningar som behandlat övergripande frågor eller delproblem med anknytning till barnomsorgen har pekat på behovet av forskning. Bl.a. har familjestödsutredningen i sitt betänkande *Bra daghem för små barn* (SOU 1981:25) föreslagit att det inrättas ett särskilt forskningsråd för barnomsorgsforskning liksom en särskild universitetsinstitution eller ett institut för tvärvetenskaplig barnomsorgsforskning. Utredningen om språkminoriteter i förskoleåldern – *Språk och kulturstöd* (SOU 1982:43) – har föreslagit att hög prioritet ges forskning om barns språkutveckling och flerspråkighet. Familjeekonomiska kommittén anser i sitt betänkande *Barn kostar ...* (SOU 1983:14) att bl.a. de fördelingsmässiga effekterna av olika sätt att förbättra omsorgen om de små barnen behöver belysas utförligare.

Även andra utredningar har forskningsfrågorna på sin dagordning. Sålunda skall den tidigare i år tillsatta barn- och ungdomsdelegationen (Ju 1983:01) enligt sina direktiv uppmärksamma, analysera och redovisa det forskningsbehov kring barns och ungdomars levnadsvillkor och välfärd som delegationen finner föreligga. Delegationen för social forskning har i samarbete med barn- och ungdomsdelegationen tillsatt en initiativgrupp för barnforskning. Förskola-skolakommittén (U 1981:01) skall enligt sina direktiv kartlägga den samverkan och det utvecklingsarbete som bedrivs för att åstadkomma en smidig övergång från förskola till skola. Fritidshemskommittén (S 1982:08) har bl.a. i uppdrag att redovisa väsentliga problemområden där det krävs fortsatt forskning om fritidshemsverksamheten.

Genom 1982 års forskningspolitiska beslut fastställdes att barn- och

familjepolitisk forskning bör ingå i de högst prioriterade forskningsområdena på det social- och hälsovårdspolitiska fältet (prop. 1981/82:106, UbU 1981/82:37, rskr 1981/82:397).

Jag vill också understryka att den kraftiga utbyggnaden av barnomsorgen som nu pågått i drygt tio år, och som fick en väsentlig stimulans genom den överenskommelse som år 1975 träffades mellan regeringen och Svenska kommunförbundet, har lett till att det idag i kommunerna finns en praktisk erfarenhet av barnomsorgen som kan ge viktig vägledning om kunskapsbehov på området och informationsbehov om forskning och därigenom stimulera fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete.

Någon samlad bild av läget när det gäller forsknings- och utvecklingsarbete inom barnomsorgen finns emellertid inte, varken när det gäller omfattningen eller inriktningen. Det är en svår uppgift att i en redovisning fånga hela den mångskiftande verksamhet som går under beteckningen forsknings- och utvecklingsarbete på barnomsorgsområdet. Exempel finns emellertid på sammanställningar av sådant arbete. En rapport om nordisk forskning om barns miljö gjordes år 1975 av Inger William-Olsson. Universiteten gjorde i samband med barnåret 1979 en sammanställning över forskning om barn.

Socialstyrelsens roll när det gäller forsknings- och utvecklingsarbete lades fast i prop. 1979/80:6 om socialstyrelsens uppgifter och organisation m.m. (SoU 1979/80:45, rskr 386). Den innebär att styrelsen skall bedöma utvecklingen på det sociala området samt analysera och föra fram problem som kräver uppmärksamhet och åtgärder. Något eget forsknings- och utvecklingsarbete bör styrelsen i princip inte bedriva. Framför allt skall styrelsen ha ett ansvar för att arbetet med en samlad eller samordnad informations- och dokumentationsverksamhet förs vidare. Ett särskilt ansvar har styrelsen för att forsknings- och utvecklingsresultat av direkt intresse för socialtjänsten förs ut till berörda organ och till olika personalgrupper. Socialstyrelsen har som ett led i detta arbete påbörjat uppbyggnaden av ett bibliografiskt register över olika slag av rapporter över forsknings- och utvecklingsarbeten.

Socialdepartementets delegation för social forskning har bl.a. till uppgift att svara för bedömning och samordning av pågående och planerade projekt inom den sociala sektorn, att initiera projekt av betydelse för socialpolitiken samt att biträda socialdepartementet i principiella frågor rörande forskning, utvecklingsarbete och försöksverksamhet. 1982 års tidigare nämnda forskningspolitiska beslut innebär att delegationen har ett huvudansvar för forskning som avser viktiga problem inom social- och hälsovårdsområdet bland vilka barn- och familjepolitiska frågor ges högsta prioritet.

Den redovisning som riksdagen begärt och som jag nu skall redogöra för ser jag som ett väsentligt bidrag i arbetet på att ge en bild av läget beträffande forsknings- och utvecklingsarbetet inom barnomsorgen. Det framgår med all tydlighet att behovet av utvecklingsarbete är stort. Detta konstateras också i regeringens prop. 1983/84:9 om statsbidrag till barnomsorg och social hemhjälp. Regeringen föreslår där att 30 milj.kr. avsätts för lokalt utveck-

lings- och förnyelsearbete. Detta medelstillskott kan också användas för att belysa åtskilliga av de frågor som tas upp i redovisningen. Jag kommer i det följande att ge min syn på olika delfrågor inom uppdraget.

2.1 Forsknings- och försöksverksamhet inom barnomsorgsområdet

Socialstyrelsens redovisning

Socialstyrelsens redovisning avser forsknings- och försöksverksamhet omkring barnomsorgen vad gäller den renodlade förskole- och fritidshemsverksamheten som styrelsen haft ett direkt ansvar för. Styrelsen poängterar att eget forskningsarbete bedrivits i mycket begränsad utsträckning. Även försöksverksamhet inom området har styrelsen bedrivit i begränsad omfattning. Som nämnts i det föregående bör styrelsen i princip inte bedriva eget forsknings- och utvecklingsarbete.

Av den verksamhet styrelsen redovisar har en väsentlig del haft som utgångspunkt 1968 års barnstugeutredning och baserar sig på ett regeringsuppdrag som styrelsen fick vid årsskiftet 1971/72. Verksamheten pågick ca 3 år och omfattade följande huvudområden

- pedagogiskt organisatoriska försök i fem kommunala projekt för att pröva arbetsätt, organisation och lokaler, syskon- och småbarnsgrupper, arbetslag, föräldrasamverkan, lekhall, hemvist m.m.;
- projekt avseende försök med förskola i glesbygd;
- projekt avseende försök med förskola för invandrarbarn med syfte att finna organisatoriska och pedagogiska lösningar som kunde tillgodose invandrarbarnens behov inom förskolans ram.

Ett annat inslag i verksamheten syftade till att pröva barnstugeutredningens förslag om det utvidgade fritidshemmet. Följande frågeställningar belystes

- huvudmannaskapet;
- samarbetet fritidshem – skola;
- gemensamt resursutnyttjande;
- verksamheten;
- föreningslivets anknytning.

Socialstyrelsens största projekt på barnomsorgsområdet har benämningen Mångsidigt Användbara Förskolor och Fritidshem – i dagligt tal kallat MAFF-projektet. Det har pågått sedan år 1975 och befinner sig nu i slutskedet. MAFF-projektet rör främst barnomsorgens fysiska miljö kopplat till pedagogiska och sociologiska aspekter.

Styrelsen har också inom ramen för sitt anslag för olika fortbildningsinsatser för barnomsorgens personal bedrivit två projekt med inriktning på forskning och utveckling. Det ena har resulterat i en bok "Utveckla barnomsorg – information och idéer om lokalt FoU-arbete" som vänder sig till personal som är verksam inom barnomsorgen, kommunal ledningspersonal samt lärare och lärarkandidater inom grundutbildningarna för barnom-

sorgen. Det andra är en utvärdering av en universitetskurs på 10 poäng om lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen. Kursen startade år 1982 vid barnpedagogiska institutionen vid universitetet i Uppsala och vänder sig främst till förskollärare och fritidspedagoger. Utvärderingen har nyligen avslutats. Socialstyrelsen har haft ett direktansvar för de nämnda verksamheterna. Under åren 1977-1980 tog styrelsen också emot ansökningar om bidrag till forsknings- och försöksverksamhet och sökte i sin tur medel härför hos delegationen för social forskning. Denna verksamhet var huvudsakligen förlagd till högskolan. Merparten redovisas i projektkatalogen. Projekten – sammanlagt 12 stycken – rör främst barnomsorgens innehåll och pedagogiska verksamhet. Enstaka projekt rör hemspråklärares roll, barn med behov av särskilt stöd, förskolebarnens trafikmiljö samt fritidshemmen. Socialstyrelsen redovisar också fem andra projekt med forskningskaraktär som emellertid inte bedrivits inom eller i nära samarbete med någon forskningsinstitution. Projekten har följande titlar.

Barnomsorgsprojektet i Luleå – utvärdering av försöksverksamhet med barnomsorg på obekvämt arbetstid.

Utvärdering av socialstyrelsens projekt "Särskild information till förskolans personal" och "Arbetsplan för förskolan".

Delprojekt 1 inom familjestödsutredningens FoU-verksamhet: Vad lär sig späda och små barn på daghem och i familjedaghem?

Delprojekt 2 inom familjestödsutredningens FoU-verksamhet: Försöksverksamhet på småbarnsavdelningar – åldersintegration.

Delprojekt 3 inom familjestödsutredningens FoU-verksamhet: Försöksverksamhet för att förbättra samarbetet mellan föräldrar och personal på daghemmens småbarnsavdelningar.

Socialdepartementets kartläggning av högskoleforskningen

Socialdepartementets redovisning av högskoleforskningen har begränsats till att gälla forskning med anknytning till den kommunala barnomsorgen som avslutats eller påbörjats perioden 1977 – 1982, dvs. från det år barnomsorgslagen trädde i kraft.

Genom departementets enkät till universiteten redovisas närmare hundralet projekt. Redovisningen ger en översiktlig bild av den forskning som utförts eller påbörjats vid landets högskolor under perioden. Erfarenhetsmässigt är denna typ av enkäter förenade med stora bortfallsproblem. Därför kan det inte uteslutas, trots de ansträngningar som gjorts av universiteten och departementet, att det utöver den redovisade forskningen förekommer projekt som ej fångats upp i enkäten.

De redovisade projekten fördelar sig över nio ämnesområden inom barnomsorgen, nämligen

pedagogik och arbetsmetoder	22 projekt
barn med behov av särskilt stöd	
inom barnomsorgen	14 "
barn på sjukhus	1 "
språkutveckling	12 "
planeringsfrågor	15 "
förskoleverksamhet - allmänt	17 "
förskolebarn - levnadsförhållanden	9 "
föräldraverksamhet	1 "
fritidshem	7 "

Vissa av projekten kan hänföras till flera områden, vilket framgår av den bifogade projektkatalogen och de register som finns där.

En sammanräkning av uppgifterna om anslag till projekten ger en summa av omkring 30 milj. kr. under huvudsakligen perioden 1977-1982. Flera av projekten har emellertid påbörjats före år 1977 och uppgifterna om medelstildelning omfattar därför också viss tid före detta år. Drygt en tredjedel har finansierats via delegationen för social forskning. Det bör emellertid påpekas att det är fråga om en ganska grov uppskattning av det totala belopp som gott till barnomsorgsforskning. Dels finns det, som jag redan påpekat, sannolikt forskning som inte fångats upp av socialdepartementets enkät, dels är kostnaderna för de enskilda projekten många gånger svåra att uppskatta då de bedrivs inom ramen för högskolans egna resurser. En fördjupad analys av kostnadssidan har emellertid – med hänsyn till den tid och de resurser en sådan skulle ta i anspråk – inte bedömts vara meningsfull inom ramen för uppdraget.

2.2 Möten med huvudmännen

Mötena med de kommunala huvudmännen omfattade 20 kommuner med tillsammans ca 100 deltagare. Urvalet av kommuner gjordes efter samråd med Svenska kommunförbundet. Hälften av deltagarna representerade kommunernas centrala förvaltning och hälften den personal som arbetar i daghem och andra former av barnomsorg. Genom mötena formades en innehållsrik och upplysande bild av det kunskapsbehov som finns i kommunerna på barnomsorgsområdet. Mötena visade också att informationen om den forskning och de utvecklingsarbeten som pågår eller utförts har svårt att nå ut till intressenterna och att det många gånger kan vara svårt att tillvarata forskningsresultaten i det praktiska arbetet.

Av mötena har också framgått att huvudmännen anser att mycket av det forsknings- och utvecklingsarbete som hittills redovisats inte svarar mot de behov av konkret kunskap som finns och som uppstår inom barnomsorgen bl.a. som en följd av utvecklingen i samhället. Det största kunskapsbehovet i kommunerna finns – enligt vad som kom fram vid mötena – inom den övergripande frågeställningen integration – segregation och särskilt då vad

som händer i barngruppen med de underprivilegerade barnen såsom invandrabarn, handikappade barn, barn med allergier och barn som av andra skäl har behov av särskilt stöd. Vid mötena gavs åtskilliga exempel på konkreta problem som behöver belysas och undersökas inom detta område. Stora kunskapsbehov finns också beträffande verksamhetens pedagogiska innehåll, ålderssammansättningar och storleken av barngruppen, samverkan förskola-skola samt föräldramedverkan liksom om fritidshemmen och deras roll. Förskolepersonalens yrkesroll, deras arbetsmetoder, effekterna av olika utbildningar samt fortbildningen är andra områden där kunskaperna uppges vara otillräckliga.

2.3 Några slutsatser

Vid en jämförelse mellan kommunernas kunskapsbehov och det utvecklings- och forskningsarbete som utförts och utförs hos socialstyrelsen och vid universiteten finner man att flera av för kommunerna viktiga områden behandlats. Likväl har kunskaperna inte trängt ut eller gått att tillämpa på befintliga problem. Detta torde sammanhånga dels med att formerna för forskningssamverkan på området ännu är outvecklade, dels med de brister som finns i fråga om dokumentation och information.

Mötena har visat att det i kommunerna finns en positiv inställning till forskning – en övertygelse om att verksamheten behöver forskarnas medverkan när det gäller att strukturera och systematisera utvecklingsarbetet. Lika angeläget är att forskarna får ta del av kommunernas erfarenheter.

Kommunerna har uttryckt ett klart intresse för en ökad forskningssamverkan och även lämnat förslag till modeller för sådan samverkan. Kommunerna har också lyft fram en rad frågor där vi idag saknar tillfredsställande kunskapsunderlag och som bör kunna belysas bl. a. med hjälp av lokala projekt. Detta gäller t. ex. verksamheterna för barn med behov av särskilt stöd – bland dem invandrabarn – och frågor om samverkan mellan förskola-skola. Som jag framhållit i den tidigare nämnda propositionen 1983/84:9 om statsbidrag till barnomsorg och social hemhjälp anser jag det mycket viktigt att olika utvecklingsprojekt startas och dokumenteras, så att erfarenheterna kan tas till vara och föras vidare. Regeringens förslag att avsätta 30 milj.kr. för i huvudsak kommunala projekt gällande utveckling och förnyelse gör det möjligt för kommunerna att få stöd för ett sådant arbete.

Jag anser att de samlade redovisningarna bör kunna bilda ett värdefullt underlag för forskningsplanering både vid universiteten och inom anslagsbeviljande organ. När det gäller de problem som finns i fråga om dokumentation och information förutsätter jag att dessa kommer att uppmärksammas av den initiativgrupp som tillsatts av delegationen för social forskning för att se över informations- och dokumentationsfrågorna över hela det socialpolitiska fältet.

Den forskning och det utvecklingsarbete som tagits fram kan allmänt sett sägas ha betydelse för socialtjänstlagens mål.

Redovisningarna och de sammanfattningar jag gjort gäller i stor utsträckning dagens situation. De bör emellertid också kunna tjäna som underlag för djupare analyser vad gäller t.ex. tyngdpunkten i forskningen, dess innehåll och dess förläggning. Därigenom bör redovisningarna kunna medverka till utvecklingen av det programarbete på det barn- och familjepolitiska området som delegationen för social forskning påbörjat genom den initiativgrupp för barnforskning som tillsatts av delegationen i samarbete med barn- och ungdomsdelegationen. Detsamma gäller för fritidshemskommittén som bl.a. har i uppdrag att redovisa väsentliga problemområden där det krävs fortsatt forskning om fritidshemsverksamhet samt förskola-skolakommittén.

2.4 Socialstyrelsens förslag till plan för forsknings- och försöksverksamhet inom barnomsorgsområdet

I enlighet med sitt uppdrag har socialstyrelsen lagt fram förslag till plan för den långsiktiga utvecklingen av forsknings- och försöksverksamheten inom barnomsorgsområdet. Planen omfattar program för forsknings- och utvecklingsarbete. Vidare ger styrelsen förslag till dokumentation av programmen samt förslag angående grundutbildningarnas forskningsanknytning. Styrelsen lägger också fram sina överväganden beträffande behovet av fasta forskningsresurser med barnomsorgsinriktning inom högskolan.

Enligt socialstyrelsens mening är barnomsorgen inte väl tillgodosedd när det gäller forsknings- och försöksverksamhet. Anslagsmässigt har det skett en minskning under de senare åren. En väsentligt ökad satsning på området anser styrelsen mycket angelägen. Den volymmässiga ökningen måste – framhåller styrelsen – kompletteras med förbättrade organisatoriska former som möjliggör överblick och en mera långsiktig planering. Någon samlad översikt av samhällets behov av forsknings- och utvecklingsarbete inom området som skulle kunna underlätta planering och prioritering finns inte f. n. Socialstyrelsen anser också att de anslag som finns inte är särskilt väl anpassade till befintliga behov.

Det är mot denna bakgrund som styrelsen lägger fram förslag till forsknings- och utvecklingsprogram. Syftet är, framhåller styrelsen, att få till stånd en bred och långsiktig satsning på forskning, försöks- och utvecklingsarbete inom området samt att ange en inriktning av den forsknings- och utvecklingsverksamhet som är mest angelägen. Avsikten är däremot inte att all sådan verksamhet med inriktning på eller av betydelse för barnomsorgen skall ske inom ramen för programmet. Enligt styrelsen bör programmet ges en mera definitiv utformning efter samråd med bl. a. kommuner och forskningsinstitutioner. Programmet har en direkt inriktning på barnomsorg. Konkret består det av två delprogram – ett program för forskning om barnomsorgen och ett program för lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen.

Programmet för forskning syftar till att via finansiellt stöd till enskilda forskningsprojekt få till stånd en kvalificerad forskning och en långsiktig kunskapsuppbyggnad omkring viktiga aspekter av barnomsorgen. Det har i huvudsak en beskrivande och analytisk forskningsinriktning. Följande fyra områden (ej rangordnade) bedömer socialstyrelsen som mest angelägna:

Forskning om svensk förskole- och fritidshemspedagogik. Området avser en konkretisering av hur förskole- och fritidshemspedagogen i dag gestaltar sig, dess förutsättningar, problem och villkor i den praktiska verksamheten.

Läroplansteoretisk forskning om barnomsorgen. Området avser forskning om barnomsorgens styrsystem – såväl det formella som informella.

Forskning om barnomsorgens socialpolitiska betydelse för barn, föräldrar och samhälle.

Ämnesmetodisk forskning inom för barnomsorgen relevanta ämnesområden.

Delegationen för social forskning bör – anser styrelsen – avsätta en särskild medelsram för programmet. Som riktmärke för denna medelsram föreslås ca 5 milj. kr. per år.

Programmet "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen" föreslås utformas som ett anslag där kommunerna men även anordnarna av grundutbildning har möjlighet att ansöka om medel för lokalt utvecklingsarbete i projektform. Vägledande för det slag av verksamhet som skall kunna stödjas bör enligt styrelsen vara de synpunkter som socialstyrelsen framlagt i bl.a. "Utvecklingsplan för barnomsorgen – maj 1982"¹ och det pedagogiska program för förskolan som kommer att presenteras under hösten 1983.

Socialstyrelsen föreslår att den medelsram som bör stå till förfogande för programmet "Lokalt utvecklingsarbete ..." skall uppgå till 10 milj. kr. per år under en femårsperiod. Medlen bör kunna utgå ur allmänna arvsfonden. Styrelsen förklarar sig beredd att inom ramen för sin nuvarande organisation åta sig administrationen av anslaget.

Socialstyrelsen ser som en förutsättning för satsningen på forsknings- och utvecklingsverksamheten att det inom högskolan finns utrymme och intresse för att på sikt bygga upp, utveckla och bevara en kompetens och en kunskapstradition med inriktning på området barnomsorg. Med "högskolan" avser styrelsen både grundutbildningarna för förskollärare och fritidspedagoger och de disciplinorienterade forskningsinstitutionerna med relevans för området.

Högskolereformen år 1977 innebar för förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna att ett antal fristående yrkesinriktade utbildningar organiserat sammanfördes med den traditionella universitets- och högskoleutbildningen. Förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna tillfördes dock inte automatiskt några fasta forskningsresurser i och med att de infördes i

¹ Socialstyrelsen anför där bl.a.:

I första hand bör anslaget användas för att kommunerna skall kunna friställa egen personal för projektarbete med uppföljning och dokumentering. Kommunerna skall även kunna köpa utvärderingstjänster av högskolan.

högskolan. Andra medel (rörliga) anvisades istället för att högskolelagen skulle uppfyllas. Begreppet "forskningsanknytning" kom att användas som en samlande beteckning för detta.

Enligt socialstyrelsens mening måste de nuvarande resurserna för forskningsanknytning inom förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna betecknas som ett provisorium och socialstyrelsen menar att det är oavvisligen nödvändigt att förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna jämställs med övrig högskoleutbildning och tillförs lärartjänster som inrymmer skyldighet att även bedriva och följa forsknings- och utvecklingsverksamhet. Viss andel av dessa tjänster bör som behörighetskrav ha genomgången forskarutbildning.

Socialstyrelsen föreslår – liksom tidigare i anslagsframställning – att det inrättas fasta resurser inom högskolan för forskning med inriktning på barnomsorg. Närmast bör två professorer inom ämnet pedagogik inrättas med inriktning på den i vid mening pedagogiska verksamheten som den samhälleliga barnomsorgen utgör. Då en samlad kunskapsbas och kompetens omkring barnomsorgen ännu i stor utsträckning saknas inom högskolan är det svårt att snabbt bygga upp en forskningsresurs. Det är därför av stor vikt att planeringen av en sådan uppbyggnad inleds snarast möjligt. Ansvariga för denna planering är närmast universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) men även enskilda universitet och högskolor.

Socialstyrelsen har enligt min mening lagt fram ett intressant förslag till plan för fortsatt forsknings- och försöksverksamhet. Som styrelsen själv framhåller behöver de i planen ingående programmen ytterligare bearbetas. Jag ser det därför som naturligt att materialet ingår i underlaget för planeringsarbetet i bl.a. delegationen för social forskning. I delegationen ingår företrädare för såväl socialstyrelsen och kommunerna som för högskolan m.fl. De ämnesområden som socialstyrelsen vill prioritera när det gäller forskningen stämmer väl överens med de kunskaps- och forskningsbehov som kommit fram vid mötena med huvudmännen. Delegationen har här fått en viktig vägledning för sina förslag till prioriteringar av bidrag till forskningsprojekt. Jag anser själv inte att det är lämpligt att precisera hur mycket av delegationens medel som bör anslås till barnomsorgsforskning. Det finns många angelägna konkurrerande anspråk härpå och departementets anslag för forskning avser ett vidsträckt ansvarsområde. Det material som nu föreligger torde emellertid både på kort och lång sikt bidra till en starkare prioritering av forskningen på området. I arbetet på att få fram projekt av hög kvalitet kan sålunda de samlade redovisningarna tjäna som stimulans både vid de forskarkonferenser som arrangeras av delegationen och vid diskussioner med institutioner och enskilda forskare. På samma sätt bör materialet kunna utgöra ett hållfast underlag för uppslag till barn- och ungdomsdelegationen och särskilt till den i det föregående nämnda initiativgrupp som delegationen för social forskning tillkallat för att analysera och redovisa det forskningsbehov kring barns och ungdomars levnadsvillkor och

välfärd som föreligger.

Socialstyrelsen har framhållit att det behövs fasta forskningsresurser inom högskolan för att bygga upp en forskningskompetens på barnomsorgsområdet. Barnomsorgen omfattar ca 400-500 000 barn i åldrarna 0-12 år med omkring 100 000 personer som arbetar inom verksamheten. Utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger utgör landets största lärarutbildning. Detta samhällets resursengagemang i barnomsorgen klargjordes i den senaste forskningspropositionen och torde ha medverkat till att den barn- och familjepolitiska forskningen gavs högsta prioritet. Jag vill också erinra om att riksdagen tidigare i år bifallit regeringens förslag att anslå 1,2 milj. kr. för förstärkningsåtgärder till den sociala sektorsforskningen under innevarande budgetår. Förstärkningsåtgärderna bör företrädesvis ägnas forskarrekrytering och kompetensuppbyggnad. Avsikten är att en del av medlen skall avsättas för kompetensuppbyggnad med inriktning på den pedagogiska verksamheten i barnomsorgen. Fasta forskningsresurser är emellertid en fråga för den proposition om forskning som regeringen avser att lägga fram under våren 1984.

När det gäller socialstyrelsens förslag om ett program för lokalt utvecklingsarbete vill jag hänvisa till den i det föregående nämnda propositionen 1983/84:9 om statsbidrag till barnomsorg och social hemhjälp vari regeringen föreslår att 30 milj. kr. avsätts för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Dessa medel skall i huvudsak gå till kommunala utvecklingsprojekt och bör fördelas av regeringen.

2.5 Information till huvudmännen

Vid mötena med huvudmännen framfördes att informationen till huvudmännen om barnomsorgsforskning liksom hanteringen av informationen ofta är bristfällig.

En ändamålsenlig spridning av information om forskning till externa användare på ett ändamålsenligt sätt är en svår uppgift där praktiskt fungerande lösningar är svåra att finna. Flera offentliga utredningar har ingående behandlat problemen. Senast har forskningsrådsnämnden (FRN) och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) genomfört en utredning Från forskning till tillämpning (rapport 83:9). I utredningen undersöks vilka behov av nyttjarinformation – dvs. information riktad till externa användare av kunskap – om forskning som inte är tillfredsställande tillgodosedda samt föreslås lösningar på hur de problem som eventuellt kan vara förknippade med nyttjarinformation skall lösas. Behandlingen av rapporten pågår.

Delegationen för social forskning har som tidigare nämnts tillsatt en särskild initiativgrupp för informations- och dokumentationsfrågor inom den sociala sektorsforskningen. Gruppen kommer att avsluta sitt arbete under första halvåret 1984.

Vid mötena med huvudmännen belystes bl.a. vilka olika slag av informa-

tion som behövs beroende på situationen och syftet. Flera förslag om förbättringar lades fram. Vissa av förslagen gällde kommunens egen struktur för mottagande och spridning av information, andra gällde utformningen av önskad information. Sålunda föreslogs en bank med uppgifter om forskning – t.ex. ett datoriserat informationssystem. Delegationen för social forskning föreslogs öka sina insatser för forskningsinformation bl.a. i form av regionala seminarier och konferenser.

Först vill jag erinra om att de samhällsorgan som arbetar med forskning har ett generellt åliggande att inom ramen för nuvarande resurser sprida kännedom om forsknings- och utvecklingsarbete. Det gäller såväl högskolan, forskningsråden och övriga sektorsorgan som forskningsrådsnämnden. Delegationen för social forskning har en informationsinriktad och dokumenterande verksamhet som bl.a. omfattar årliga verksamhetsberättelser. En rapportserie redovisar särskilda projekt och en skriftserie redovisar symposier, rapporter från initiativgrupper m.m. Som jag nämnt i det föregående har socialstyrelsen redan nu ett särskilt ansvar för att resultat från forsknings- och utvecklingsarbete av direkt intresse för socialtjänsten förs ut till berörda organ och till olika personalgrupper. Det bibliografiska register över sådana resultat som är under uppbyggnad vid socialstyrelsen bör kunna vara till god nytta för de kommunala huvudmännen. Andra insatser förutser jag bör kunna komma till stånd förhållandevis snart inom de resursramar som redan finns t.ex. genom ökade insatser från delegationen för social forskning. Försök med utveckling av strukturer för mottagande och spridning av information till och inom kommunerna borde kunna utvecklas inom ramen för det i det föregående nämnda utvecklings och förnyelsearbete som föreslås i prop. 1983/84:9 om statsbidrag till barnomsorg och social hemhjälp. Idéer att pröva bör kunna hämtas från olika håll. Jag syftar bl.a. på försöksverksamheten vid högskolorna i Linköping och Lund med ett datoriserat system för löpande information om forskning m.m. till externa kunskapsanvändare. Verksamheten är ett delprojekt inom forskningsrådsnämndens och universitets- och högskoleämbetets tidigare nämnda utredning. Syftet med försöksverksamheten är att utröna om det är meningsfullt att erbjuda företag, myndigheter m.fl. abonnemang på information från högskolorna avseende pågående forskningsprojekt, färdiga forskningsresultat, kurscr och tjänster av olika slag. Det finns exempel på ett väl fungerande datoriserat informationssystem inom den socialpolitiska sektorn nämligen dokumentationscentralen vid Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). Erfarenheterna därifrån bör kunna vara till nytta för barnomsorgsområdet. Den initiativgrupp om informations- och dokumentationsfrågor som tillsatts av delegationen för social forskning bör ta del av och bearbeta de förslag som framförts från huvudmännen och från socialstyrelsen.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i det föregående.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar i enlighet med hans hemställan.

BILAGA A

Forsknings- och försöksverksamhet på barnomsorgsområdet m.m.

INNEHÅLL		Sid.
1	UPPDRAGET	16
2	GENOMFÖRANDET AV UPPDRAGET	16
2.1	Inledning	16
2.1.1	Avgränsningar	17
2.2	Socialstyrelsens redovisning av sin forsknings- och försöksverksamhet	17
2.3	Enkäten om barnomsorgsforskning inom högskolans ram – projektkatalog	23
2.3.1	Översikt av redovisningen i projektkatalogen ...	23
2.4	Möten med de kommunala huvudmännen	24
2.5	Socialstyrelsens förslag till plan för forsknings- och försöksverksamhet inom barnomsorgsområdet	29
2.5.1	Forsknings- och utvecklingsvillkor för barnomsorgen	29
2.5.2	Forsknings- och utvecklingsprogram (FoU-program) för barnomsorgen	31
2.5.3	Delprogrammet Forskning om barnomsorgen ...	34
2.5.4	Delprogrammet Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen	36
2.5.5	Dokumentation av programmen	39
2.5.6	Forskningsanknytning och fasta forskningsresurser inom högskolan	41
2.5.7	Sammanfattning	45
3	PROJEKTKATALOG	48

Forsknings- och försöksverksamhet på barnomsorgsområdet m.m.

1 Uppdraget

I föreliggande promemoria redovisas i enlighet med riksdagens uppdrag socialstyrelsens och högskolans forsknings- och försöksverksamhet på barnomsorgsområdet. Informationen till huvudmännen om sådan forskning behandlas och synpunkter på behövliga förbättringar läggs fram. Promemorian omfattar också en av socialstyrelsen utarbetad översiktlig plan för den fortsatta forsknings- och försöksverksamheten.

2 Genomförandet av uppdraget

2.1 Inledning

Barnomsorgsforskning bedrivs i huvudsak inom högskolans ram och är knuten till institutioner inom de olika högskoleregionerna. Socialstyrelsen bedriver ingen forskning i egen regi och det gör inte heller kommunerna även om det finns kommuner som inlett forskningssamverkan med högskolan och andra som har planer på sådan samverkan. Socialstyrelsen och kommunerna har i stället koncentrerat sig på utvecklingsarbete och försöksverksamhet som kan stå i ett mera konkret samband med akuta behov i verksamheten och fordrar en snabbare belysning än vad forskningen vanligen förmår ge.

Barnomsorgsforskningen utförs praktiskt taget uteslutande som tillämpad forskning. Tillämpad forskning kan beskrivas som ett systematiskt och metodiskt sökande efter ny kunskap och nya ideér med en bestämd tillämpning i sikte i motsats till grundforskning som arbetar utan någon bestämd tillämpning i sikte.

Barnomsorgsforskningen utgörs också i stor utsträckning av s.k. sektorsforskning. Med sektorsforskning avses vanligen forskning vars kostnader bestrids från särskilda anslag eller anslagsposter, fonder, m.m. knutna till en viss samhällssektor och med ändamål att bekosta forskning och utvecklingsaspekter som främjar utvecklingen inom sektorn. Ett sådant anslag är socialdepartementets anslag Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet som till största delen går till forskningsprojekt på förslag av delegationen för social forskning. Sektorsforskning eller sektoriell forsknings- och utvecklingsverksamhet kan omfatta allt från kunskapsuppbyggande till ett konkret utvecklingsarbete.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att till regeringen översiktligt redovisa den forsknings- och försöksverksamhet som socialstyrelsen bedrivit på barnomsorgsområdet. Uppdraget innefattade också utarbetandet av en plan för fortsatt forsknings- och försöksverksamhet (regeringsbeslut 1981-12-17). Uppdraget vad avser forsknings- och försöksverksamhet inom högskolan och frågor om information till huvudmännen har utförts av en arbetsgrupp i socialdepartementet.

Socialstyrelsen har till departementet överlämnat en rapport med en översiktlig redovisning av den forsknings- och försöksverksamhet som socialstyrelsen bedrivit samt ett förslag till plan för den fortsatta forsknings- och försöksverksamheten inom området. Översikten och planen återges i det följande.

Socialdepartementets arbetsgrupp har utarbetat och genomfört en enkät för uppgifter om forskningen inom högskolans ram vars resultat läggs fram i en projektkatalog sist i denna bilaga. Arbetsgruppen har också arrangerat möten med de kommunala huvudmännen för barnomsorgen för att få kännedom om kunskapsbehov och forskningsbehov samt synpunkter på information och informationsbehov. En sammanfattning av resultaten ingår också i bilagan.

2.1.1 Avgränsningar

Socialstyrelsen har för sin del begränsat redovisningen till forsknings- och försöksverksamhet om barnomsorg i betydelsen "förskole- och fritidshemsverksamheten" som socialstyrelsen har haft ett direkt ansvar för. Detta innebär enligt vad som anförs i redovisningen att de mycket omfattande försöksverksamheterna med nya former för fritidsaktiviteter och sommarverksamheter för barn lämnas utanför liksom en rad projekt omkring föräldrautbildning och uppsökande verksamhet.

Redovisningen när det gäller högskoleforskningen har begränsats till att gälla forsknings- och försöksverksamhet med anknytning till den kommunala barnomsorgen - dvs. i huvudsak förskole- och fritidshemsverksamhet. I tiden avgränsas redovisningen bakåt till verksamheter som avslutats år 1977 (det år barnomsorgslagen trädde i kraft) eller senare och framåt till planerade verksamheter som beviljats anslag före årsskiftet 1982/83.

2.2 Socialstyrelsens redovisning av sin forsknings- och försöksverksamhet

Socialstyrelsen understryker att styrelsen i mycket begränsad utsträckning bedrivit eget forskningsarbete inom barnomsorgsområdet. Även försöksverksamhet inom området har styrelsen bedrivit i begränsad omfattning.¹

Följande verksamheter ingår i styrelsens redovisning:

Försöksverksamheterna i anslutning till barnstugcutredningens förslag, Mångsidigt Användbara Förskolor och Fritidshem - MAFF-projektet.

Projekt som socialstyrelsen beviljat medel åren 1977 - 1980 (finansierade via delegationen för social forskning /allmänna arvsfonden),

Fortbildningsprojekt med FoU-inriktning,

Projekt som redovisas på enkätblankett (återfinns i projektkatalogen).

¹Forsknings- och försöksverksamhet ingår i princip inte i styrelsens uppgifter.

Försöksverksamheterna i anslutning till barnstugeutredningens förslag

Försöken har utförligt redovisats i en rad rapporter och sammanfattas i skriften "Försök i förskolan" (Liber 1979).

Försöksverksamheten baserade sig på ett regeringsuppdrag som socialstyrelsen fick vid årsskiftet 1971/72. Avsikten var att pröva en verksamhet enligt de riktlinjer och ideér som 1968 års barnstugeutredning hade tagit fram. Verksamheten kom att omfatta en rad olika delar och projekt under en period av ca tre år (t.o.m. 1975). Följande områden kan betecknas som huvudområden:

De pedagogiskt-organisatoriska försöken i fem kommunala projekt där syftet var att pröva arbetssätt, organisation och lokaler, syskon- och småbarnsgrupper, arbetslag, föräldrassamverkan, lekhall - hemvist m.m.

Försök med förskola i glesbygd. (Startade några år tidigare i syfte att pröva olika organisatoriska lösningar för att få till stånd förskola i glesbygd.) Försöken kom senare att utvidgas.

Försök med förskola för invandrarbarn med syfte att finna organisatoriska och pedagogiska lösningar som kunde tillgodose invandrarbarnens behov inom förskolans ram.

Utvärderingar av försöken finns bl.a. i rapporterna:

"Försöka duger" av Söderlund, A., William-Olsson, I. Rapport 1/1977, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

"Dialogpedagogik på småbarnsavdelningar. Utvärdering av socialstyrelsens pedagogiskt-organisatoriska försöksverksamhet." av Michéscn, E. Rapport nr 5 1977, Familjestödsutredningen.

"Central intention och lokal verklighet" av Schyl-Björman, G. Liber Förlag, Lund. 1982.

Försöksverksamheten inom barnstugeområdet kan även sägas omfatta försöken med utvidgade fritidshem.

År 1974 lade barnstugeutredningen fram sitt betänkande "Barns fritid" (SOU 1974:42). Där presenterades en modell kallad "utvidgat fritidshem" som utredningens huvudförslag för den framtida fritidshemsutbyggnaden. Något ställningstagande till modellen som sådan gjordes aldrig. I stället fick socialstyrelsen i uppdrag att leda en femårig försöksverksamhet för att utförligt pröva förslagen om det utvidgade fritidshemmet.

Följande frågeställningar avsågs att belysas i försöken:

"Huvudmannaskapet" - Enligt förslagen i barnstugeutredningen skulle den kommunala ledningen för det utvidgade fritidshemmet överflyttas till en "programgrupp för barn och ungdom" där berörda nämnder skulle representeras. En sådan organisation prövades i ett försök.

Samarbete fritidshem - skola.

Gemensamt resursutnyttjande.

Verksamheten - förhållanden mellan den inskrivna barngruppen och den öppna verksamheten.

Föreningslivets anknytning - en av grundtankarna för den öppna verksamheten var att man där ville se föreningslivets medverkan. I de flesta försök

ville man främst ha kontakt med föreningar som inte redan hade breda kontaktytor.

Försöken finns dokumenterade och utvärderade i ett flertal rapporter, bl.a.:

”Utvidgat fritidshem i Bäckagård, Halmstad” av Flising, B., & Johansson, I. Institutionen för praktisk pedagogik, universitetet i Göteborg.

”Utvidgat fritidshem i Upplands Bro” av Svensson, R., Sociologiska institutionen, universitetet i Göteborg.

”Fritid-skolprojektet i Lindängehus och Kryddgård, Vä: a Skrävlinge, Malmö” av Persson, R., & Wedberg, C., Sociologiska institutionen, universitetet i Lund.

Mångsidigt Användbara Förskolor och Fritidshem - MAFF-projektet.

Projektet är mycket omfattande - det största som socialstyrelsen varit engagerad i. Det har pågått sedan år 1975 och befinner sig nu i slutskedet. MAFF-projektet har haft - och har - stor betydelse för det utvecklingsarbete som socialstyrelsen bedrivit inom barnomsorgsområdet. En utförligare beskrivning återfinns på sid. 21.

Projekt som socialstyrelsen beviljat medel åren 1977 - 1980 (finansierade via delegationen för social forskning/allmänna arvsfonden)

Vid sidan av den försöksverksamhet som socialstyrelsen hade direktansvar för tillkom även en rad forsknings- och utvecklingsprojekt där socialstyrelsen stod som anslagsgivare. Fram t. o. m. december 1980 tog socialstyrelsen emot ansökningar om anslag för forsknings- och försöksverksamhet. Ansökningar som styrelsen sedan i sin tur ansökte om medel för hos delegationen för social forskning.

Eftersom dessa projekt bedrivits huvudsakligen av kommuner och forskningsinstitutioner inom högskolan redovisas merparten av resp. institution i enkäten avseende högskolans forskning. Någon utförligare redogörelse för dessa projekt lämnas därför ej här.

Förteckning över projekt som socialstyrelsen beviljat medel - påbörjade eller avslutade under perioden januari 1977-juni 1980:

”Försök med utveckling av barns samarbetsförmåga i förskolan.” Projektledare: Vere Dudgeon. Pedagogiska institutionen, universitetet i Stockholm. Avslutat 1977. Slutrapport finns.

”Daghemmet och hemmet: en longitudinell studie.” Projektledare: Lars Gunnarsson. Institutionen för praktisk pedagogik, universitetet i Göteborg. Avslutat 1981. Slutrapport finns.

”Daghemsvård för treåringar.” Projektledare: Lennart Levi. Laboratoriet för klinisk stressforskning, Stockholm. Avslutat 1978. Slutrapporter finns.

”Tillsammans - en longitudinell studie av integration i en liten daghemsgrupp.” Projektledare: Lisbeth Palme. Institutionen för pedagogik, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Avslutat 1980. Rapport finns.

”Fritidshemmens organisation och verksamhet (FOV).” Projektledare: Björn Flising & Inge Johansson. Institutionen för praktisk pedagogik, universitetet i Göteborg. Avslutat 1980. Rapporter finns.

”Hemspråksläraren som kulturförmedlare.” Projektledare: Eva

Olkiewicz. Pedagogiska institutionen, universitetet i Stockholm. Avslutat 1981. Slutrapport finns.

"Trafikmiljö för barn i förskola." Projektledare: Peter Arnberg. VTI - Linköping. Avslutat 1978. Slutrapport finns.

"Samarbetsträning bland förskolebarn." Projektledare: Bo Johansson. Psykologiska institutionen, universitetet i Uppsala. Avslutat 1979. Slutrapport finns.

"Familjestöd och utveckling (FAST)." Projektledare: BengtErik Andersson. Institutionen för pedagogik, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Avslutas 1984. Rapporter finns.

"Samordning mellan förskolan och övriga familjestödjande verksamheter (TYNNERED)." Projektledare: Gunni Kärrby. Institutionen för praktisk pedagogik, universitetet i Göteborg. Avslutat 1981. Slutrapport finns.

"Barn med behov av särskilt stöd i sin utveckling - analys av identifiering och åtgärder." Projektledare: Agneta Lindh-Munther. Pedagogiska institutionen, universitetet i Uppsala. Avslutat 1982. Slutrapport finns.

"Samverkande barnomsorg i Gånsviksdalen." Projektledare: socialförvaltningen i Härnösands kommun. Avslutat 1981. Slutrapport finns.

Fortbildningsprojekt med FoU-inriktning

Socialstyrelsen förfogar sedan år 1977 över ett anslag avsett för olika fortbildningsinsatser för barnomsorgens personal. Anslaget är avsett att användas för produktion av fortbildningsmaterial och utvärdering av fortbildning. Två projekt som bedrivits/bedrivs med medel ur detta anslag förtjänar att redovisas i detta sammanhang. Det ena - Foboprojektet - är av intresse - trots att det kan betraktas som ett internt utvecklingsarbete - genom sin direkta inriktning på information om forsknings- och försöksverksamhet inom barnomsorgen. Det andra projektet avser utvärdering och dokumentation av en s.k. enstaka kurs med inriktning på "lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen".

I samband med socialstyrelsens arbete med FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet hade erfarenheter framkommit att det fanns ett mycket stort behov av information om vad FoU egentligen var - hur sådan verksamhet kunde organiseras - vilka förutsättningar och möjligheter som fanns att tillgå - hur projekt kunde läggas upp och var man kunde söka pengar och hur initiering - planering och utvärdering av lokalt FoU-arbete kunde gå till. Behov av sådan information fanns såväl inom de kommunala förvaltningarna som bland personalen ute i verksamheten - inom grundutbildningarna och till och med inom högskolans forskningsinstitutioner.

Foboprojektet startade i syfte att närmare analysera detta informationsbehov och att dessutom försöka tillgodose det. En projektgrupp med representanter för kommunal förvaltning, grundutbildning och forskning tillkallades hösten 1980. Projektgruppen fick till uppgift att ta fram ett manus till någon form av informationskrift om vad FoU kunde vara inom barnomsorgsområdet.

Resultatet av projektet föreligger nu i bokform: "Utveckla barnomsorg - information och ideér om lokalt FoU-arbete" av Björn Flising & Inge

Johansson, Liber Förlag. Boken vänder sig till personal som är verksam inom barnomsorgen, kommunal ledningspersonal samt lärare och lärarkandidater inom grundutbildningarna för barnomsorgen.

Det andra projektet är en utvärdering av den första enstaka kursen om lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen. Kursen som är på 10 poäng startade hösten 1982 vid barnpedagogiska institutionen vid universitetet i Uppsala. Den vänder sig främst till förskollärare och fritidspedagoger på olika nivåer inom barnomsorgen dvs. både förvaltnings- och fältpersonal. Avsikten har varit att erbjuda barnomsorgspersonal möjlighet att höja sin kompetens vad gäller utvecklingsarbete. Kursen syftar till att ge deltagarna praktisk och teoretisk kunskap om och insikt i forsknings- och utvecklingsarbete inom barnomsorgen. I samband med planeringen av kursen ansökte institutionen om medel för en utvärdering. Socialstyrelsen bedömde ansökan vara av stort intresse och att en utvärdering av kursen borde kunna tillföra diskussionen om FoU-verksamhet inom barnomsorgen viktiga erfarenheter. Medel för utvärderingen beviljades i juni 1982. Utvärderingen är nu genomförd och har titeln Studier av en kurs om lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen – förutsättningar, genomförande och effekter. Roos, Gunilla, barnpedagogiska institutionen, Uppsala universitet.

Projekt som redovisas på enkätblankett

Socialstyrelsen vill redovisa fem projekt med forskningskaraktär. Dessa projekt som alla varit viktiga barnomsorgsprojekt har inte bedrivits inom eller i nära samarbete med någon forskningsinstitution. Projektbeskrivningarna återfinns i projektkatalogen. Projekten har följande titlar.

Barnomsorgsprojektet i Luleå – utvärdering av försöksverksamhet med barnomsorg på obekvämt arbetstid.

Utvärdering av socialstyrelsens projekt "Särskild information till förskolans personal" och "Arbetsplan för förskolan".

Delprojekt 1 inom familjestödsutredningens FoU-verksamhet: Vad lär sig späda och små barn på daghem och i familjedaghem?

Delprojekt 2 inom familjestödsutredningens FoU-verksamhet: Försöksverksamhet på småbarnsavdelningar – åldersintegration.

Delprojekt 3 inom familjestödsutredningens FoU-verksamhet: Försöksverksamhet för att förbättra samarbetet mellan föräldrar och personal på daghemmens småbarnsavdelningar.

Mångsidigt Användbara Förskolor och Fritidshem -- MAFF-projektet

Socialstyrelsen framhåller att detta projekt förtjänar en något utförligare redovisning även om den huvudsakliga redovisningen från de olika forskargrupper som arbetar med projektet inom högskolans ram sker genom den tidigare nämnda enkäten.

MAFF-projektet är mycket omfattande och har pågått sedan år 1975 och befinner sig nu i slutskedet. Projektet har haft – och har – stor betydelse för det utvecklingsarbete socialstyrelsen bedrivit inom barnomsorgen.

Upprinnelsen till MAFF-projektet går tillbaka till åren 1974 - 1975 då det inom socialstyrelsen förelåg ett antal förslag till studier av barnstugor utifrån arkitektoniska – pedagogiska och sociologiska aspekter. Studierna avsåg bl.a. ljudklimat, barnverksamhetens organisation och lokalanvändning – såväl inom barnomsorgen som mer mångsidigt för boende i området. Socialstyrelsen föreslog en samordning av dessa studier och lade förslag till ett gemensamt utvecklingsarbete – mångsidigt användbara förskolor och fritidshem – där de olika studierna skulle kunna förenas.

Det utvecklingsarbete – omkring "Mångsidigt användbara Förskolor och Fritidshem, MAFF" som så småningom kom till stånd karaktäriserades av: nystartade medelstora institutioner, flexibel inre organisation och byggnadsutformning och en verksamhetsinriktning för barn upp till tonåren från det närmaste bostadsområdet – dock med tonvikt på heldagsomsorg – liksom för boende i allmänhet i barnstugans grannskap. Sammanlagt åtta kommuner kom att driva sådan försöksverksamhet inom MAFF.

Inom projektet har funnits en nära koppling mellan utvecklingsarbete och forskning. Erfarenheter som vunnits inom forskargrupperna har återförts till försöksverksamheterna och kunnat påverka den fortsatta utvecklingen. Forskarna har på så sätt fungerat både som observatörer och försöksledare.

Socialstyrelsens roll under genomförandeskedet har varit att hålla löpande kontakter med de medverkande kommunerna i syfte att upprätthålla jämförbara yttre administrativa villkor för de åtta lokala försöken. Vid sidan av detta har sekretariatet på socialstyrelsen administrerat finansieringen av forskningen och den särskilda bidragsgivningen för försöksverksamheterna. Även samordning av forskargrupperna har skett via socialstyrelsen - främst i administrativt hänseende men även i viss mån forskningens innehåll.

Resultatet av utvecklingsarbetet och studierna av detta är naturligtvis mångfasetterat. En del resultat kan iakttas som en aktiv del i de allmänna förändringarna inom barnomsorgen under andra hälften av 70-talet – det stora utbyggnadsskedet. Här ingår MAFF:s utvecklingslinjer som en bland många andra pådrivande krafter – åldersblandade barngrupper, gemensamt arbetslag för hela institutionen och föräldrarnas medverkan i daghemmet.

Till detta kan läggas de tämligen MAFF-specifika utvecklingsidéerna om brukarnas aktiva del i miljöutformningen med hjälp av förändringsbara lokaler och en vidgad roll för barnstugan i det omgivande bostadsområdet. Båda dessa utvecklingslinjer har i huvudsak stannat inom projektet där de i och för sig visat sig fruktbara, men ännu inte lett till efterföljd eller funnit följeslagare varken i de medverkande kommunerna eller i landet i övrigt.

Studierna av lokalernas användning och den pedagogiska verksamheten har avsatt en mängd delrapporter. De vetenskapliga slutanalyserna pågår f. n. I detta material kommer en del mer grundläggande kunskaper om barnstugor att kunna redovisas. Det rör sig bl.a. om samspel mellan barn i olika åldrar i åldersblandad verksamhet, om pedagogisk planering och ledning, om flexibla byggnaders användbarhet och lönsamhet, om vilka

rumsliga kvaliteter, däribland ljudklimat, som fordras för en bra daghemsverksamhet, om barnstugans möjlighet att bli ett mer mångsidigt instrument i den bostadssociala frågan.

Socialstyrelsen avser att publicera en sammanfattande slutredovisning för MAFF-projektet.

2.3 Enkäten om barnomsorgsforskning inom högskolans ram – projektkatalog

Enkäten om barnomsorgsforskning inom högskolans ram har utgjorts av en blankett med ett 20-tal frågor om barnomsorgsforskning som avslutats eller satts igång under perioden 1977-1982, dvs från det år barnomsorgslagen trädde i kraft. I blanketten har den enskilde forskaren bl.a. fått ange projektets tillämpningsområde utifrån givna alternativ. Alternativen har varit: daghem, familjedaghem, deltidsförskola, fritidshem, öppen förskola, föräldraverksamhet, invandrabarn, barn med behov av särskilt stöd, barn på sjukhus, social planering, arbetsliv och jämställdhet, övrigt.

Arbetet med enkäten pågick hösten 1982. Socialstyrelsen för sin del redovisar fem projekt av forskningskaraktär inom ramen för enkäten. De är alla viktiga barnomsorgsprojekt men har inte bedrivits inom eller i nära samarbete med forskningsinstitution.

Enkäten redovisas, som tidigare nämnts, i en projektkatalog som återfinns sist i bilagan.

Stråvan har varit att presentera redovisningen av enkäten kortfattat men samtidigt så att den ger de konkreta upplysningar om det enskilda projektet som behövs för att politiker och huvudmän skall kunna bedöma projektets betydelse i förhållande till aktuella problem inom barnomsorgen. En annan stråvan har varit att göra presentationen översiktlig på så sätt att den visar forskningens huvudinriktningar. Utgångspunkt för redovisningen har varit att den skall vara så fullständig som möjligt. Erfarenhetsmässigt är denna typ av enkäter förenade med stora bortfallsproblem. Därför kan det inte uteslutas, trots de ansträngningar som gjorts av universiteten och departementet, att det förekommer projekt som inte fångats upp i enkäten.

2.3.1 Översikt av redovisningen i projektkatalogen

I projektkatalogen redovisas närmare hundra projekt som fördelar sig över nio ämnesområden nämligen:

pedagogik och arbetsmetoder	22 Projekt
barn med behov av särskilt stöd inom barnomsorgen	14 "
barn på sjukhus	1 "
språkutveckling	12 "

planeringsfrågor	15 Projekt
förskoleverksamhet - allmänt	17 "
förskolebarn - levnadsförhållanden	9 "
föräldraverksamhet	1 "
fritidshem	7 "

Vissa av projekten kan hänföras till flera områden, vilket framgår av den bifogade katalogen och de register som finns där. Huvuddelen av projekten rör förskolebarn och förskoleverksamhet.

En sammanräkning av uppgifterna om anslag till projekten ger en summa av omkring 30 milj. kr. varav drygt en tredjedel finansierats via delegationen för social forskning. Det nämnda beloppet är en grov uppskattning av det totala belopp som satsats på barnomsorgsforskning.

Socialdepartementets enkät upptar frågor om informationsinsatser beträffande resp. projekt och dess resultat. Av svaren framgår att det övervägande antalet forskare har vidtagit eller avser att vidta informationsinsatser. Bland insatserna kan nämnas:

Deltagande i konferenser där information lämnas om projektet.

Publicering i tidningar, tidskrifter och radio/TV.

Populariserad version av forskningsresultaten.

Deltagande i fortbildning av personalkategorier som är berörda av projektets frågeställning.

Det är att märka att det övervägande antalet forskare försöker att löpande under projektet nå ut med information genom någon av de angivna metoderna eller en kombination av flera.

En mindre del av forskarna ämnar nöja sig med enbart en slutrapport.

2.4 Möten med de kommunala huvudmännen

I uppdraget från riksdagen ingår att ange hur resultatet av forsknings- och försöksverksamheten kommit huvudmännen till godo och – om så erfordras – vilka åtgärder som planeras för att förbättra informationen om resultaten.

Arbetsgruppen har därför anordnat en serie möten med huvudmännen vid vilka mötena också andra för uppdraget väsentliga frågor tagits upp. Mötena har ägt rum i Malmö, Stockholm, Umeå och Linköping. Sammanlagt har 20 kommuner deltagit med tillsammans ca 100 deltagare. Urvalet av kommuner har gjorts efter samråd med Svenska kommunförbundet. Hälften av deltagarna har kommit från kommunernas centrala förvaltningar och hälften från personal som arbetar i daghem och andra former av barnomsorg. Till mötena inbjöds även socialstyrelsen samt informationschefen vid resp. regions universitet. Två huvudfrågor har stått på dagordningen nämligen: "Kunskapsbehov – forskningsbehov - forskningsplaner" och "Information och informationsbehov".

Uppläggningen i stort av mötena innebar att de båda ämnena introducerades av någon av deltagarna. Därefter behandlades ämnena i två grupper, en

bestående av tjänstemän från de centrala förvaltningarna och en bestående av personal i barnomsorgen.

Kunskaps- och forskningsbehov

Introduktionerna och diskussionerna spände över ett brett fält. Vissa frågor har ständigt återkommit och det är uppenbart att det finns för samtliga deltagande kommuner gemensamma kunskapsbehov. Sammanfattningsvis framkom följande.

Det finns ett gemensamt kunskapsbehov inom den övergripande frågeställningen integration – segregation varav vissa delområden fordrar särskild uppmärksamhet. Dit hör barnomsorgen och de underprivilegerade barnen, såsom invandrabarn, handikappade barn, barn med allergier och barn som av andra skäl har behov av särskilt stöd.

När det gäller invandrabarn behöver följande frågor särskilt undersökas ur såväl invandrabarnens, de svenska barnens, föräldrarnas som personalens perspektiv:

- Hur bidrar förskolevistelsen generellt till barnens utveckling;
- Utvärdering av enspråkiga och tvåspråkiga daghemsavdelningar;
- Metodutveckling för arbetet med barnens kultur, språk och språkutveckling.

Bland frågor som behöver undersökas när det gäller handikappade barn framhölls:

- Vad händer i gruppen när handikappade barn integreras;
- Utbildas och förbereds personalen tillräckligt för att leda en sådan verksamhet;
- Jämförelser mellan ett integrerat arbetssätt och segregerade verksamheter i form av hörselskolor och förskolor för rörelsehindrade barn.

Ett annat gemensamt kunskapsbehov finns beträffande fritidshemmen. Fritidshemmens roll ökar i takt med att den samlade skoldagen införs. Till frågor som bör beläggas hör:

- Hur påverkas barnet av t.ex. de ständiga förflyttningarna skolan – fritidshemmet – skolbespisningen;
- Det pedagogiska innehållet i fritidshemsverksamheten.

Ett gemensamt kunskaps- och forskningsbehov finns också beträffande barnomsorgsverksamheten i stort såsom:

- Ålderssammansättningar i och storleken av barngrupper;
- Verksamhetens pedagogiska innehåll, mål och metoder;
- Personalfrågor såsom förskolepersonalens yrkesroll, arbetslagens funktion, stabiliteten i personalgruppen, effekterna av personalens olika utbildningar, fortbildning;
- Utvecklingsarbete beträffande olika former av föräldrasamverkan;
- Socialtjänstlagens barnomsorgsbegrepp;

- Samhällsförändringar och barnomsorg;
- Kartläggning och analys av hur lokala och socioekonomiska förhållanden betingar verksamheten – särskilt utvecklingsarbete för att få fram en kvalitetsmässigt godtagbar verksamhet i tider av nedskärningar och besparingar.

Andra viktiga kunskapsbehov redovisades också även om de inte så tydligt framträdde som för alla gemensamma. Bland dessa kan nämnas:

- Innehållet i förskolans verksamhet för fem–sexåringar i förhållande till skolan;
- Organisation¹ av verksamhet där barn deltar oregelbundet;
- Familjedaghemsverksamheten;
- Metoder för att stimulera barnens språkutveckling.

Det påpekades att det finns områden där *barnomsorgen har kunskaper att erbjuda*. Hit hör de fysiska investeringarna. Det unika inom barnomsorgen i detta avseende är att lokalerna från början byggts för att passa barnens behov. Ansvariga har också fått lära sig planeringsteknik för att tillgodose behovet av tomtmark för förskolor. Barnomsorgen har således erfarenheter och kunskaper att erbjuda när det gäller kopplingen mellan fysisk miljö och verksamhetens innehåll, komplettering av befintlig bebyggelse med nya funktioner och tillgodoseende av fysiskt utrymme för nya funktioner i planerade områden.

Forskningssamverkan

Mötena tog också upp frågor om forskningssamverkan och om socialtjänstlagens långsiktiga inverkan på kommunernas barnomsorg samt allmänt om förutsättningarna för kommunernas medverkan i den långsiktiga kunskapsutvecklingen inom socialsektorn.

En programskiss för samarbete kommun – högskola lades fram med följande inslag:

Forskningsmetodiska kurser –

Högskolan genomför uppdragsutbildning åt kommunerna med kurser som hämtar sitt stoff från praktiken för att ge medarbetare kunskaper att bedriva lokalt utvecklingsarbete.

Fastställande av "ämnesområden" –

Kommun och högskola inventerar problemområden vilka kan utgöra bas för olika projektarbeten som skall ingå i grundutbildningen och i barnpedagogisk vidareutbildning. Syftet är att få de mindre projekten att bygga på erhållen kunskap för att därmed söka nå breddad och fördjupad kunskap att tjäna som underlag för kommunens insatser och arbetssätt.

Seminarier för utveckling av forsknings- och utvecklingsarbetet –

Högskolan anordnar ett antal seminarier (4-6 per år) för personal inom kommun och högskola som har att arbeta med utvecklingsprojekt.

Stöd från högskolan till utvecklingsarbete genom bl.a. följande insatser:

- handledning och/eller förmedling av kontakter med forskande institutioner för tvärvetenskapligt arbete;

- möjlighet för studerande i grundutbildning och fortbildning att koppla sina specialarbeten till aktuella utvecklingsprojekt för ömsesidigt utbyte:
- högskolans egna forskningsanknytnings- och utvecklingsarbeten kopplas till kommunens;
- medverkan till att kommunens och högskolans handledarkårer utbildas till resurs- och kontaktpersoner för utveckling.

Förhållandet mellan verksamheten och forskningen

Som en utlöpare av diskussionerna om forskningssamverkan kan man se synpunkterna på förhållandet generellt mellan verksamheten och forskningen. Det finns i kommunerna en positiv inställning till forskning, en övertygelse att verksamheten behöver forskarens strukturering/systematisering och att forskare behöver verksamhetens erfarenhetsregister. Exempel finns på erfarenheter av ett fruktbart samarbete med forskare som med utgångspunkt från fältets formulering av kunskapsbehov utvecklat nya forskningsfrågor. Man spårar emellertid också en skillnad mellan å ena sidan kommunernas forskningsbehov och å andra sidan forskningsorganisationens beredskap att medverka i den kunskapsutveckling som kommunerna efterfrågar. Hinder och problem finns både hos kommunerna själva och i FoU-organisationen. Problemen formulerades vid några tillfällen i ungefär följande ordalag: Det är mycket stor risk vid forskningsprojekt att forskolan endast blir ett objekt för studier/kartläggningar. Forskaren tar all kunskap med sig när projektet är slut och vi får en teoretisk forskningsbank. Som en följd härav uppstår risk att verksamhetens erfarenheter/kunskaper ej tas tillvara eller att den inte får något ut av projektet.

Vid ett annat tillfälle löd formuleringen sålunda: En av svårigheterna att i dag på fältet tillgodogöra sig forskningsresultat och kunskapsproduktion ligger i att de frågor som väckts kommer från människor som inte arbetar i den praktiska verksamheten. Detta kan betyda att de frågor som aktualiseras från forskarhåll inte upplevs som meningsfulla och viktiga för vare sig planerare inom verksamheten eller de direkt verksamhetsansvariga. Därför är det viktigt i en framtida inriktning av forskning på området att problem och frågeställningar härleds direkt från verksamheten och den utveckling denna genomgått.

Om kommunerna skall kunna medverka i kunskapsutvecklingen i socialtjänstlagens anda kräver detta en långsiktighet och medveten planering som i dag saknas på många håll. Kommunerna måste själva aktivt arbeta med att finna former för att formulera problem och kunskapsbehov utifrån den egna verksamheten.

Information - informationsbehov

I stora kommuner torde socialförvaltningen få kunskap om forskning dels genom kommunens egna insatser och enskilda personers initiativ och intresse

dels genom att olika forskare utför sin forskning i kommunens institutioner varigenom kommunen vet att den pågår och så småningom också får del av rapporter över forskningen. Detta innebär emellertid inte att den totala barnomsorgsverksamheten blir delaktig av informationen. För kommunerna i gemen är bilden splittrad. Informationen kan komma på det sätt som beskrivits eller genom kommunförbundets idébank, verksamhetsberättelserna från delegationen för social forskning eller via andra informationskällor såsom konferenser, tidningar, tidskrifter och annan litteratur. Ett vanligt mönster är att man i kommunen söker uppgifter om tillämplig forskning i samband med att en ny verksamhet skall starta eller man söker specialkunskap om hur arbetet skall bedrivas med barn med särskilda behov, fritidshemmens pedagogiska verksamhet etc. Sökandet är emellertid tidskrävande och det är svårt att få en samlad bild av avsedd forskning eller bedöma om man fått det. Delegationens verksamhetsberättelse är föga känd och kommunförbundets idébank blir snabbt inaktuell. Formen för idébanken är dessutom f.n. under omprövning.

Någon strukturerad insats för att samla informationen om forskning och sprida den finns sålunda knappast i kommunerna. Därför inträffar det att informationsflödet – även om det är otillräckligt – kan vara för stort i förhållande till kommunernas möjligheter att ta hand om, sovra och distribuera materialet. Detta gäller med små variationer för samtliga kommuner som deltagit i mötena.

Det behövs olika information för olika situationer. För långsiktig planering behövs samlad kunskap om befintliga forskningsresultat. När det gäller den pågående verksamheten behövs ett snabbt inflöde av kunskaper inför beslut etc.

Åtskilliga förslag till förbättringar av forskningsinformationen lades fram. Flera av dessa tar särskilt sikte på att informationen skall nå även dem som arbetar på fältet. Bland förslagen kan nämnas:

- En kommunal struktur för mottagande och spridning av information;
- Periodiskt återkommande översikt;
- Bank med uppgifter om forskning - t.ex. datoriserat informationssystem;
- Lättillgängligare forskningsresultat med hjälp av diabilder eller film;
- Populära sammandrag av forskningsrapporterna;
- Vardagsnära svenska i forskningsrapporterna;
- Kontakter med forskare så att personalens överdrivna respekt för dem försvinner;
- Aktivare information från delegationen för social forskning, bl. a. i form av regionala seminarier och konferenser.

Viktigt är att informationen är konkret. Socialstyrelsens Aktuellt inom Barnomsorgen och tidskriften Spri informerar kan tjäna som förebilder för en bra och förståelig information.

2.5 Socialstyrelsens förslag till plan för forsknings- och försöksverksamhet inom barnomsorgsområdet

I enlighet med sitt uppdrag har socialstyrelsen lagt fram förslag till en plan för fortsatt forsknings- och försöksverksamhet. Förslaget återges i det följande.

Styrelsen anför:

Med en "Plan för Forsknings- och Försöksverksamhet inom Barnomsorgen" vill socialstyrelsen få till stånd ett generellt ökat intresse för FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet och en bred och långsiktig satsning på forskning, försök och utvecklingsverksamhet. Med förslag om ett program för "forskning om barnomsorg" och ett program för "lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen" vill socialstyrelsen förbättra möjligheterna för kommuner, praktiskt verksam personal samt forskare och lärare vid högskolans forsknings- och utbildningsinstitutioner att initiera och bedriva FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet.

Planen bygger på socialstyrelsens samlade erfarenhet av arbete med forsknings- och försöksverksamhet inom området barnomsorg.

2.5.1 Forsknings- och utvecklingsvillkor för barnomsorgen

En hastig överblick över den senaste tioårsperiodens FoU-verksamhet inom den sociala sektorn kan ge intrycket att barnomsorgen borde vara förhållandevis väl tillgodosedd. En rad olika försöksverksamheter och projekt har förekommit – både av karaktären lokalt utvecklingsarbete och mera forskningsinriktade högskoleprojekt. Rätt omfattande resurser kan tyckas ha satsats på FoU för barnomsorgen.

Så är emellertid inte fallet. Enligt socialstyrelsens mening är barnomsorgen inte att betrakta som väl tillgodosedd när det gäller FoU. Detta gäller såväl FoU-verksamhetens rent volymmässiga omfattning och hur den är organiserad som vilken huvudsaklig inriktning den har.

När det gäller FoU-verksamhetens omfattning har det anslagsmässigt skett en minskning de senaste åren. De resurser som 1981/1982 avsattes för barnomsorgs-FoU uppgick till endast ca två tredjedelar av de belopp som anslogs inom området i mitten av 1970-talet. Mot bakgrund av den kraftiga utbyggnad barnomsorgen genomgått är detta naturligtvis klart otillfredsställande. Under 1980-talet står barnomsorgen inför frågor och problem av annan karaktär och framför allt av helt andra dimensioner än som var aktuella för tio år sedan. Det räcker inte längre att starta några spridda försök och några mer eller mindre kortsiktiga forskningsprojekt med snäv tillämpningsinriktning. Vad som behövs är en bred satsning på forsknings- och utvecklingsarbete som står någorlunda i paritet med den omfattning och betydelse som barnomsorgen har och kommer att ha under 1980-talet.

Men enbart en volymmässigt ökad satsning på FoU räcker inte. Det behövs också organisatoriska former som möjliggör överblick och en mera

långsiktig planering. Idag tillkommer FoU-aktiviteter inom barnomsorgsområdet mera av tillfälligheters spel. Någon samlad framställning över samhällets behov av FoU inom området som skulle kunna underlätta såväl myndigheternas bedömningar och prioriteringar som kommunernas och forskningsinstitutionernas planering finns inte f. n.

De anslag som kan komma ifråga för barnomsorgs-FoU är idag inte särskilt väl anpassade till vare sig kommunernas behov eller högskolans forskningsinstitutioner och lärarutbildningar. Ett lokalt utvecklingsarbete utifrån ett kommunalt behov kan sällan ges stöd eftersom anslagsgivarna vanligen kräver att mera generella intressen utöver den enskilda kommunens behov måste tillgodoses. För forskningsinstitutionernas del är problemet oftast att de är alltför beroende av externa sektorsanslag. Anslagsgivarnas krav på "sammällsintresse" och "tillämpningsinriktning" genom tre- eller oftare två-åriga anslag (årsvis utportionerade) underlättar knappast en kompetensuppbyggnad och en forskningsplanering på längre sikt inom institutionerna.

Det som ovan mycket översiktligt antytts har förmodligen bidragit till att vi f. n. har en FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet vars inriktning kanske inte riktigt tillgodoser någons intresse så som en sådan verksamhet borde kunna göra. Kommunerna finner sällan något för sina behov. De frågor eller problem som behandlas är antingen för övergripande och teoretiska eller alltför specifika för en viss kommun. Forskarna inom högskolan får sällan sina intressen av en långsiktig kunskapsuppbyggnad tillgodosedda eftersom "uppdagsforskningen" ofta är för kortvarig för att vara attraktiv i meriteringshänseende. De anslagsgivande och planerande myndigheterna blir sällan heller riktigt tillfredsställda, då de projekt man beviljat medel nästan aldrig kan besvara frågorna på det sätt man tänkt sig. Antingen visar det sig vara fel frågor som formulerats eller så är svaren alltför teoretiska eller alltför ytliga.

Sammantaget resulterar detta i en FoU-verksamhet som varken blir "sammällsintressant" eller av s.k. "inomvetenskapligt intresse".

Det finns alltså fog för en viss kritik mot FoU-verksamheten inom barnomsorgsområdet eller snarare mot de bristande förutsättningarna för denna FoU.

Att åstadkomma lösningar som enkelt och snabbt avhjälpes dessa brister är naturligtvis inte möjligt. Det har delvis att göra med att barnomsorgen är ett relativt nytt område och det därför ännu inte kunnat utbildas någon egentlig kunskapstradition. Även om förhållandevis stora resurser satsas tar det en viss tid att bygga upp en sådan kunskapstradition och forskningskompetens. Men det är också givetvis så att den situation som ovan skisserats delvis är en avspeglning av den FoU-organisation som finns. Därmed borde det även vara möjligt att via organisatoriska förändringar åstadkomma vissa förbättrade FoU-villkor. Situationen är heller inte unik för barnomsorgen utan torde följa ett mönster som gäller all sektoriell FoU-verksamhet. För att få till stånd bättre möjligheter och villkor för FoU-verksamhet inom barnom-

sorgsområdet vill socialstyrelsen inrätta ett forsknings- och utvecklingsprogram för barnomsorgen.

2.5.2 Forsknings- och utvecklingsprogram (FoU-program) för barnomsorgen

Programmets syfte

Avsikten med att inrätta ett FoU-program för barnomsorgen är som tidigare sagts att få till stånd en bred och långsiktig satsning på forskning, försöks- och utvecklingsverksamhet inom området. Det är socialstyrelsens förhoppning att programmet skall ge ökat intresse för FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet både på central nivå, inom olika forskningsfinansierande organ, inom högskolans forsknings- och utbildningsinstitutioner och ute i kommunernas socialnämnder, förvaltningar och de enskilda förskolorna och fritidshemmen. Avsikten är däremot inte att all FoU-verksamhet med inriktning på eller av relevans för barnomsorgen skall ske inom ramen för detta program. Detta är viktigt att markera. Inrättandet av ett FoU-program för barnomsorgen får inte innebära att exempelvis forskningsrådets ansvar för att även uppmärksamma och stödja forskning med barnomsorgsinriktning upphör eller att sektorsmyndigheter som Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och skolöverstyrelsen (SÖ) m.fl. inte längre anser sig ha något ansvar för en FoU-verksamhet med barnomsorgsanknytning utifrån sitt perspektiv.

Med ett FoU-program för barnomsorgen vill socialstyrelsen också ange en inriktning av den forskning samt försöks- och utvecklingsverksamhet som är mest angelägen för området. Det ligger i sakens natur att en sådan riktning-angivelse måste ges en övergripande karaktär. En detaljstyrning vore knappast befrämjande vare sig för barnomsorgen eller FoU-verksamheten.

FoU-programmet för barnomsorgen är i nuvarande utformning inte en helt färdig produkt. Till sin karaktär kan ett FoU-program inte vara något statistiskt givet. Det måste kunna revideras alltefter den kunskap och erfarenhet det bidrar till att engagera. Naturligtvis ligger en fara i detta. Om flexibiliteten överbetonas och programmet alltför villigt låter sig anpassas efter rådande samhällsdebatt eller tillfälliga pedagogiska strömningar etc. finns risk att den kontinuitet och långsiktiga kunskapsuppyggning, som programmet avser främja, går förlorad. Det är därför av vikt att den övergripande inriktning som FoU-programmet anger får en tillräcklig stabilitet över tid.

FoU-programmet för barnomsorgen ska uppfattas som ett förslag. Det bör efter samråd med kommuner, forskningsinstitutioner, grundutbildningar, och olika centrala instanser kunna ges en mera definitiv utformning.

Avgränsning

FoU-programmet för barnomsorgen är att betrakta som ett sektoriellt FoU-program. Det är alltså i första hand ett samhälleligt behov av kunskap och erfarenhet inom området barnomsorg det avser att möta. Nu kan lätt invändas att detta inte är någon enkel och självklar avgränsning. Det är heller ingalunda något helt okontroversiellt. Vad står till exempel "samhälleligt behov" för? Något tillspetsat – är det den centrala administrationens behov av kunskap för att genomdriva beslutade reformer? Eller handlar det om kommunernas behov av planeringsunderlag? Eller kan det rymma mera lokala behov av kunskap och erfarenheter för utveckling av verksamheten efter egna intressen? Förhoppningsvis rymmer "samhälleligt behov av FoU inom barnomsorgen" mer än så. Frågan ska dock inte avgöras här. Att FoU-planen är ett sektoriellt program bör närmast ses som en organisatorisk avgränsning, dvs. att det är inriktat mot en relativt traditionell projektorganiserad verksamhet – till skillnad från en disciplinorganiserad.

Ytterligare en avgränsning är relevant att behandla. Programmet avser primärt FoU-verksamhet som är direkt inriktad på barnomsorgen, dvs. det är barnomsorgen som företeelse, de människor och de organisationer den berör som bör stå i fokus. Detta betyder till exempel att en renodlat utvecklingspsykologisk forskning faller utanför programmets ram. Studier eller forskning omkring barns levnadsvillkor, uppväxtmiljö i "allmänhet" faller också utanför.

Detta får inte tolkas så att sådan forskning inte är av intresse för barnomsorgen. Givetvis finns mängder av forskningsområden inom t.ex. utvecklingspsykologi, kultursociologi, statskunskap, socialt arbete, nationalekonomi, socialantropologi, pediatrik, historia, arkitektur, barnpsykiatri etc. som har mycket stor relevans för barnomsorgen även om de inte har en direkt barnomsorgsinriktning. Det kan eventuellt uppfattas som en alltför snäv avgränsning att lämna sådana forsknings- och kunskapsområden utanför. Det är emellertid viktigt att vara klar över att FoU-programmet för barnomsorgen i sig utgör ett mycket litet sektoriellt FoU-program. Att inom ett sådant programlägga och därmed styra all FoU-verksamhet som behandlar eller är av relevans för barnomsorgen stöter inte bara på svårigheter resursmässigt - det vore också i hög grad olämpligt i forskningskvalitativt hänseende.

Ovan nämnda avgränsning innebär inte att exempelvis ett nationalekonomiskt, ett historiskt eller ett kultursociologiskt perspektiv inte skulle kunna läggas på barnomsorgen inom programmets ram. FoU-programmet ska självfallet inte bestämma det forsknings- eller kunskapsperspektiv som får ifrågakomma inom programmet. Snarare är det så att programmet måste stimulera till att många olika perspektiv kan anläggas.

Motiv för två delprogram

FoU-programmet för barnomsorgen består som tidigare framgått av två delprogram: program för "Forskning om barnomsorgen" och program för "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen". Anledningen till denna programuppdelning har visserligen antytts tidigare men det kan vara viktigt att något närmare utveckla motiven.

I en första reflektion kan uppdelningen synas egendomlig. Detta mot bakgrund av det stora behov av en närmare anknytning mellan forskning och utvecklingsarbete inom den sociala sektorn som mycket starkt framhålls på många håll.

Avsikten med att göra en "boskillnad" mellan ett program för "Forskning om barnomsorg" och ett program för "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen" är naturligtvis inte den att hävda att forskning resp. utvecklingsarbete inte har med varandra att göra. Tvärtom, forskning och utvecklingsarbete har i högsta grad med varandra att göra. Ett utvecklingsarbete tar ofta sin utgångspunkt i resultat som genererats i forskningsverksamhet. Forskning i sin tur startas ofta därför att frågor och problem uppkommit i ett utvecklingsarbete. Men även om forskning och utvecklingsarbete är verksamheter som så att säga ofta förutsätter och ömsesidigt beror av varandra, så är det verksamheter av olika karaktär. De bedrivs med skilda syften och metoder - ofta under mycket olika villkor. Resultaten eller produkterna av resp. verksamhet är vanligen av artskild beskaffenhet. Härigenom uppkommer lätt en konkurrenssituation. I prioriteringsdiskussioner kan frågan ställas om satsningar skall göras på utvecklingsarbete i stället för på forskning eller tvärtom. Här ställs vikten av tillämpningsinriktning och ett utvecklingsarbete som kan ge lösningar på de praktiska problemen mot betydelsen av teoretisk fördjupning och kunskapsutveckling på längre sikt.

Vanligen försöker man lösa denna typ av prioriteringsfrågor på en övergripande nivå genom att konstruera organisatoriska former på lämpligt sätt och genom att inrätta anslag för FoU-verksamhet destinerade till någorlunda avgränsat antingen forskningsverksamhet eller utvecklingsarbete. Inom det naturvetenskapligt-teknologiska området där FoU-verksamhet har en mycket stark ställning är detta vanligt.

För FoU-verksamhet inom den sociala sektorn gäller andra villkor. Inom denna sektor har FoU-verksamhet knappast någon starkare ställning. Här saknas mycket av institutionella former och organisationer - självklara inom andra samhällssektorer - med klart definierade uppgifter och ansvar för FoU-verksamhet. Det begränsade sektorsanslag (delegationen för social forskning) som står till förfogande måste förutom att täcka en avsevärd innehållslig bredd även tillgodose såväl försöks- och utvecklingsarbete, tillämpningsinriktad forskning som långsiktig kompetensuppbyggnad inom högskolan. Konkurrensen om dessa FoU-medel blir av förklarliga skäl mycket hård.

Socialdepartementets forskningsanslag är tillsammans med allmänna arvsfonden det enda anslag som är tillgängligt för sektoriell FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet. Det är socialstyrelsens erfarenhet att det inom detta anslag är svårt att samtidigt tillgodose det behov av både kvalificerad forskning och praktiskt-metodiskt lokalt utvecklingsarbete som barnomsorgen idag kräver.

Detta är ett av skälen till att socialstyrelsen vill skilja mellan "Forskning om barnomsorg" och "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen". Ett annat skäl bottnar i den artskillnad som socialstyrelsen menar finns mellan forskning och utvecklingsarbete – en artskillnad som det finns anledning att upprätthålla.

Att oproblematiskt framhålla betydelsen av en ökad anknytning mellan forskning och utvecklingsarbete och att ensidigt hävda att forskningen måste ta sin utgångspunkt i praktiska problem – vilket idag sker på många håll inom den sociala sektorn – bidrar enligt socialstyrelsens mening knappast till att främja utvecklingen av den sociala FoU-verksamheten.

Välgörande kan naturligtvis en sådan uppfattning vara om den utgör en opposition mot föreställningen att utvecklingsarbetet alltid måste grundas på forskning. Sett som en sammanblandning av eller en brist på förståelse för de skilda syften som forskning resp. utvecklingsarbete har är uppfattningen emellertid föga konstruktiv.

Artskillnaden i form av skilda syften, metoder och resultat utgör det andra skälet till att socialstyrelsen vill skilja mellan "Forskning om barnomsorg" och "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen".

2.5.3 Delprogrammet "Forskning om barnomsorgen"

Programmet "Forskning om barnomsorgen" är ett sektoriellt forskningsprogram. Som sådant är dess syfte att via finansiellt stöd till enskilda forskningsprojekt få till stånd en kvalificerad forskning och en långsiktig kunskapsuppyggnad omkring – ur ett samhällsintresse – viktiga aspekter av barnomsorgen. Den forskning som programmet primärt avser att stödja skall bedrivas inom högskolans ram – här avses såväl forskningsinstitutioner som förskolläro- och fritidspedagogutbildningar. Programmet kan enbart stödja projektbaserad forskning – ej inrättande av tjänster.

Programmets viktigaste funktion är att ange en inriktning av de mest angelägna forskningsbehoven inom barnomsorgen.

Inriktning

Av namnet – "forskning OM barnomsorgen" – torde framgå att programmet huvudsakligen har en beskrivande och analytisk inriktning. I det följande anges fyra forskningsområden som socialstyrelsen bedömt vara mest angelägna. Områdena är ej rangordnade.

Forskning om svensk förskole- och fritidshemspedagogik. Området måste beskrivas och analyseras på ett betydligt bredare och djupare sätt än vad som hittills utförts. En beskrivande forskning och därmed en konkretisering av hur förskole- och fritidshemspedagogiken idag gestaltar sig, dess förutsättningar, problem och villkor i den praktiska verksamheten utgör ett synnerligen viktigt forskningsområde. Ett historiskt och även jämförande pedagogiskt perspektiv bör inbegripas. Området torde förutsätta en forskningsmetodisk utveckling.

Läroplansteoretiskt inriktad forskning om barnomsorgen. Med detta område avses forskning om barnomsorgens styrsystem - såväl det formella som informella. Området är väsentligt bl.a. för utvärdering av det pedagogiska programmet genom kartläggning, beskrivning och förklaring av dess tillkomst, innehåll och utformning samt studier av dess tillämpning och effekter.

Forskning om barnomsorgens socialpolitiska betydelse för barn, föräldrar och samhälle. Inom området bör verksamhetens sociala funktion i såväl reell som ideologisk mening beskrivas och analyseras.

Ämnesmetodisk forskning inom för barnomsorgen relevanta ämnesområden. Detta område har mer av direkt tillämpningsinriktning. Metodisk-didaktisk forskning utifrån ämnesperspektiv i vidare mening än traditionella läroämnena.

Områdena kan synas väl övergripande och elementära och även i viss mån överlappande varandra. Detta är emellertid avsiktligt.

Områdena har getts en så övergripande formulering som möjligt utan att för den skull vara helt opreciserade. Syftet är att inte inledningsvis låsa programmet i banor som senare visar sig mindre fruktbara. Det ligger också i sakens natur att vad som är användbart och fruktbart och därmed "samhällsintressant" kunskap att utveckla om barnomsorgen inte är möjligt att precisera på förhand.

Att områdena är "elementära" kan närmast ses som en avspiegling av att det är dessa "elementära" behov av kunskap som hittills inte har tillgodosetts. Områdena är även formulerade på en övergripande nivå för att ha en stabilitet över tid. Detta är väsentligt. En planering av forskningsinsatser utifrån programmet är inte betjänt av att dess inriktning ändras med korta intervaller.

Den föreslagna inriktningen av programmet "Forskning om barnomsorgen" är därför avsedd att ha en giltighet under ca 6-8 år.

Programmets organisation och finansiering

En finansiering av programmet med ett särskilt sektorsanslag är knappast rimligt. Detta skulle innebära en alltför långtgående uppsplittring av de redan nu begränsade forskningsresurserna inom den sociala sektorn. Socialstyrelsens förslag är istället att programmet "Forskning om barnomsorgen" utformas som en programläggning inom ramen för delegationen för social forskning. Den närmare utformningen av denna programläggning bör därför ske i nära samarbete med delegationen för social forskning. Viktiga utgångspunkter för utformningen bör vara att programmet verksamt bidrar till att

lösa en del av de problem som ovan nämnts vidlåder den sektoriella barnomsorgsforskningen. Detta torde bl.a. innebära att programmet bör ta stor hänsyn till de villkor och förutsättningar som finns för högskoleforskningen.

Socialstyrelsen anser att programmet "Forskning om barnomsorgen" inom delegationen för social forskning bör tilldelas en särskild medelsram. Nuvarande volym för forskningsinsatser inom barnomsorgsområdet bör avsevärt ökas. Ett riktmärke för denna medelsram bör därför vara att ca 5 milj. kr. per år fr. o. m. budgetåret 1984/85 avsätts för programmet "Forskning om barnomsorgen" inom delegationen för social forskning.

2.5.4 Delprogrammet "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen"

Att i en enkel definition innefatta all den verksamhet som begreppet lokalt utvecklingsarbete avser är knappast möjligt. Traditionella definitioner som: "utvecklingsarbete innebär systematiskt utnyttjande av forskningsresultat och vetenskaplig kunskap i kombination med praktisk erfarenhet i syfte att förnya eller förbättra produkter, processer eller idéer" är sällan särskilt klagörande. Ofta utgår de från den speciella, mycket teknologiska FoU-modell som framför allt kommit till användning inom industrin, jordbruket och försvaret.

En stor del av det pedagogiska utvecklingsarbete som bedrivits inom skolans område och även många av de försöks- och utvecklingsprojekt som förekommit inom barnomsorgsområdet under främst 1970-talet har förmodligen haft en grund i en sådan teknologisk FoU-modell, dvs. en modell med innebörden att man på central nivå initierar och bedriver omfattande utvecklings- och försöksprojekt vars resultat sedan via fortbildning och information sprids till den praktiskt verksamma nivån. Men utvecklingsarbete är inte bara fråga om försöksverksamheter med extra resurser och projektledare. Om man betonar det vardagliga förändringsarbete som ständigt pågår i en verksamhet som barnomsorgen är det uppenbart att begreppet "lokalt utvecklingsarbete" inte är någon nyhet – en omständighet som har sin förklaring i det sätt på vilket verksamheten historiskt vuxit fram. Innehållet i och den pedagogiska tradition som byggts upp och utvecklats inom förskole- och fritidshemsverksamheten har till stora delar skett genom krävande och engagerat "utvecklingsarbete" av enskilda förskollärare, fritidspedagoger, barnskötare och även metodiklärare.

Ett utvecklingsarbete i denna mening - som verkligen är att betrakta som lokalt – kan kallas "internt" utvecklingsarbete. Med detta menas alltså den utvecklingsverksamhet som sker inom det vardagliga pedagogiska arbetet av enskilda förskollärare och fritidspedagoger eller i samarbete inom en personalgrupp. Exempel på internt utvecklingsarbete kan vara utformningen av och förbättringar av den "pedagogiska planering" som varje förskola och fritidshem utarbetar. Men inom begreppet lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen måste också rymmas andra verksamheter än de som sker

internt ute på de enskilda institutionerna. En mera organiserad verksamhet som också kan betecknas som utvecklingsarbete sker ofta genom den kommunala ledningens försorg. Det kan exempelvis handla om utveckling av kommunala riktlinjer för barnomsorgen – om försöksverksamheter av olika slag, kanske med visst stöd eller medverkan från någon högskoleinstitution. Detta slag av utvecklingsarbete kan kallas "externt". Det bedrivs i en mera organiserad form – ofta med särskilda ekonomiska resurser och vanligen med syfte att vinna erfarenheter i en mera generell mening.

Det "interna" och det "externa" utvecklingsarbetet skiljer sig något åt på så sätt att det "interna" inte syns särskilt väl. Det är mera tillfälligheter om det dyker upp och gör sig påmint. Det tar sällan gestalt i skriftlig form. Det "externa" utvecklingsarbetet däremot är ofta mera synligt. Om denna verksamhet fattas formella beslut – det tillskapas kanske personella resurser, promemorior produceras och resultaten dokumenteras vanligen i någon form av rapport. Ytterligare en skillnad är att det "interna" utvecklingsarbetet framför allt är personalens eget. Det är deras erfarenheter, behov och kompetens som varit ledstjärna och drivit fram verksamheten utifrån ett eget initiativ. Man kan ha fått idéer och t.o.m. påtryckningar utifrån men initiativet måste vara förankrat hos en själv. Med det "externa" utvecklingsarbetet är förhållandet vanligen det motsatta. Här är ofta initiativet förvaltningens eller socialnämndens. Den praktiskt verksamma personalen får kanske ett uppdrag att genomföra eller blir kanske "utsatta" för någon form av försöksverksamhet.

Skillnaderna ovan pekar på några problem. Det interna utvecklingsarbetet uppmärksammas och dokumenteras sällan, vilket försvårar möjligheten att sprida erfarenheterna. Det är också svårt att riktigt veta vilka effekter det "interna" utvecklingsarbetet har för exempelvis barnen eller förskoleverksamheten som helhet. Erfarenheter och resultat från det "externa" utvecklingsarbetet är ofta lättare att ge spridning men de har å andra sidan kanske svårare att få genomslagskraft eller vinna tilltro bland den praktiskt verksamma personalen. Nu skall i och för sig inte de olikheterna överdrivet polariseras. Det är inte alltid möjligt att klart urskilja exakt vad som är "internt" resp. "externt". Oftast är det fråga om en sammanflätad verksamhet som i vissa faser kännetecknas av än "interna" och än "externa" aspekter.

Denna beskrivning av lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen är givetvis högst förenklad. En rad andra aspekter kunde tillföras för att fullständiga bilden och utförligare belysa en del komplikationer. En närmare utläggning av dessa frågor går emellertid utanför FoU-planens ram. Ovan förenklade beskrivning är närmast avsedd att ge en utgångspunkt för hur lokalt utvecklingsarbete kan ges stöd.

Förutsättningar för lokalt utvecklingsarbete

Ett lokalt bedrivet utvecklingsarbete är utan tvekan av stor betydelse när det gäller att vidmakthålla och förbättra kvaliteten inom barnomsorgen. Det

är då viktigt att framhålla att detta utvecklingsarbete bör vara av både "intern" och "extern" karaktär i ovan nämnda mening. Ansvaret för det lokala utvecklingsarbetet inom barnomsorgen ligger naturligt i första hand på den kommunala ledningen av verksamheten – därav beteckningen "lokalt". Detta innebär att det är den enskilda kommunen som måste stå för initiativ, planering, genomförande och dokumentation av utvecklingsarbetet. Det måste också ligga på kommunens ansvar att aktivt stödja den praktiskt verksamma personalens "interna utvecklingsarbete" t.ex. genom att bidra till att sådant utvecklingsarbete kan ges en mera "extern" karaktär genom att personalen får möjlighet till uppföljning och dokumentering.

Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen behöver stöd på främst två sätt:

Genom att tid ställs till förfogande – tid för t.ex. planering, genomförande, dokumentation och handledning etc. Tid är vanligen avhängigt ekonomi. Detta betyder att ekonomiska resurser utgör en viktig förutsättning för vidare satsningar på lokalt utvecklingsarbete.

Genom att kompetens i betydelsen kunskap om och erfarenhet av utvecklingsarbete finns tillgänglig. Bästa sättet att bygga upp kompetens av detta slag är förmodligen att aktivt bedriva eller medverka i utvecklingsarbete och därigenom få möjlighet att dra egna slutsatser av vunna erfarenheter.

Det är ännu så länge få kommuner som har haft möjlighet att bygga upp ledningsorganisationer med kompetens och resurser för utvecklingsverksamhet. Någon mera systematisk satsning från central nivå för att stödja lokalt utvecklingsarbete i likhet med vad som förekommit inom skolektorn har ännu inte förekommit inom barnomsorgsområdet. Arbete med utvecklingsverksamhet i "extern" mening saknar därför av lättförklarliga skäl längre tradition inom kommunerna.

Enligt socialstyrelsens mening är det mycket angeläget att i ett uppbyggnadsskede med stöd av centrala resurser ge kommunerna möjligheter att själva bygga upp kompetens och traditioner omkring lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgsområdet. Socialstyrelsen föreslår därför att ett program inrättas för "lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen".

Utformning av program för lokalt utvecklingsarbete

Ett program för "lokalt utvecklingsarbete" bör utformas som ett anslag där kommuner men även grundutbildningarna har möjlighet att ansöka om medel för lokalt utvecklingsarbete i projektform. Medel bör kunna sökas vid två ansökningstillfällen per år. Vägledande för det slag av verksamheter som i första hand skall kunna stödjas bör vara de synpunkter som socialstyrelsen framlagt i bl.a. "Utvecklingsplan för barnomsorgen - maj 1982" och det pedagogiska program för förskolan som kommer att presenteras under hösten 1983. I första hand bör anslaget användas för att kommunerna skall kunna få hjälp med att starta s.k. "externt" utvecklingsarbete t.ex. genom att

”friställa” egen personal – barnomsorgsassistenterna, föreståndare m.fl. – för projektarbete med uppföljning och dokumentering. Kommunerna bör även ha möjlighet att köpa exempelvis utvärderingstjänster av högskolorna.

Socialstyrelsen är beredd att åta sig ansvaret att administrera detta anslag inom nuvarande organisation. Anslaget har stora likheter med de särskilda anslag som avsattes för dels allmän fritidsverksamhet för barn och ungdom och dels försöksverksamhet med olika former av sommaraktiviteter under mitten av 1970-talet. Administrativa rutiner och erfarenheter av ansökningshantering har inom styrelsen även utvecklats i samband med det s.k. fortbildningsanslaget för barnomsorgen. Mot bakgrund av detta anser socialstyrelsen det möjligt att på ett smidigt sätt kunna hantera det relativt omfattande ansökningsförfarande det kan bli fråga om.

En närmare detaljerad uppläggning av administrativa rutiner kring programmet ”Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen” bör ske i samråd mellan socialstyrelsen, socialdepartementet, kommunförbundet och berörda fackliga organisationer.

Erfarenheten talar för att programmet bör inledas av ett planeringsskede där omfattande satsningar bör göras på information om programmet och dess syfte – men även direkta fortbildningsinsatser omkring FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet. Kommunernas ledningspersonal bör få möjlighet till kompetensutveckling, planering och annat förberedelsearbete. Även den praktiskt verksamma personalen inom barnomsorgen och personal inom grundutbildningarna måste nås av information och ges möjlighet till fortbildning.

Socialstyrelsen räknar därför med att ett första ansökningstillfälle för projektverksamhet inom ramen för programmet ”Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen” kan planeras först någon gång under andra kvartalet år 1984.

En bedömning utifrån det behov av utvecklingsarbete som socialstyrelsen bl.a. föreslagit i utvecklingsplanen från maj 1982 är att den medelsram som bör stå till förfogande för programmet ”Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen” bör uppgå till 10 milj. kr. per år under ca en femårsperiod. Medlen bör kunna utgå ur allmänna arvsfonden.

2.5.5 Dokumentation av programmen

De båda program som presenterats i föregående avsnitt bör följas av en omfattande satsning på dokumentation av vad programmen resulterar i.

Dokumentation av FoU-verksamhet kan i princip handla om två saker. Enskilda projekt eller verksamheter dokumenteras vanligen i syfte att ge en utförlig redovisning av inte bara de erfarenheter som nåtts utan också av omständigheterna kring genomförandet av projektet, en beskrivning av förutsättningarna och metoder som utnyttjats. Dokumentation av detta slag sker oftast i skriftlig form. Handlar det om forskningsverksamhet finns

mycket stränga krav på vad en dokumentation i denna mening skall innehålla.

Men FoU-verksamhet kan och bör också dokumenteras mera översiktligt. Genom olika former av kataloger, projektförteckningar eller liknande är det möjligt att snabbt få en överblick av vad som pågår inom ett område – förutsatt att detta är någorlunda avgränsat. En sådan översiktlig dokumentering har naturligtvis som syfte att informera om var ytterligare information kan sökas t.ex. genom referenser till publicerade rapporter, kontaktpersoner etc. Ett annat syfte är – sett ur ett administrativt perspektiv – att tillgodose ett behov av överblick hur FoU-resurserna fördelats på olika projekt eller temata. En översiktlig dokumentering av detta slag är kanske särskilt berättigad vid FoU-verksamhet av programkaraktär. Ett FoU-program behöver en viss sammanhållning vilket en sådan dokumentation i lämplig form kan erbjuda.

En omfattande satsning på båda dessa slag av dokumentation är givetvis av stor vikt för de två delprogrammen. Dels är dokumentationen av enskilda projekt och verksamheter viktig både som konsolidering av de erfarenheter som vunnits och för att de skall vara möjliga att kommunicera. Dels är en översiktlig dokumentering av stor betydelse som informationskälla men också genom att i viss mån representera en sammanhållande gestaltning av programmet.

Ansvar för dokumentation av enskilda projekt och verksamheter inom programmens ramar ligger naturligtvis i första hand på resp. projektledare/projektansvarige. Vad gäller programmet "forskning om barnomsorgen" – som ju är föreslaget som en del av delegationen för social forskning – innebär detta inga nyheter. Det finns här alltså ingen anledning att precisera andra dokumentationskrav än de som delegationen idag redan gör och som dessutom är mer eller mindre självklara för alla slag av forskningsverksamhet. Kravet på dokumentation av projektet inom programmet "lokalt utvecklingsarbete..." kan däremot behöva ställas annorlunda. Eftersom det inte är fråga om forskningsverksamhet i strikt mening är det knappast rimligt att ställa långtgående vetenskapliga krav på utformningen av denna dokumentation. En viss enhetlighet och systematik bör finnas men samtidigt måste stor variation vara tillåten så att den dokumentation som sker är relevant i förhållande till verksamhetens eller projektets innehåll. Det är t.ex. inte givet att dokumentationen alltid måste ha karaktären av utvärdering eller att den alltid måste ske i skriftlig form. Mera utförliga överväganden omkring och preciseringar av vilka dokumentationskrav som bör ställas på enskilda projekt inom programmet "lokalt utvecklingsarbete..." kommer socialstyrelsen att redovisa i ett senare skede.

Central dokumentation

Ansvar för den översiktliga dokumentationen av programmen ligger i första hand på central nivå. Socialstyrelsen är därför beredd att åta sig

ansvaret för den översiktliga dokumentationen av programmen "Forskning om barnomsorgen" och "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen". Syftet med denna dokumentation är dels att informera om programmens existens och innebörd – dels att ge en översiktlig information om vilka projekt och verksamheter som för tillfället ingår i programmen.

Socialstyrelsen avser att utforma denna dokumentation som en periodiskt utkommande katalog (ca två gånger per år) med korta sammanfattningar av de projekt som ingår i programmen kompletterat med referenser till utgivna rapporter och kontaktpersoner etc. Utformningen liknar den "idébank" som kommunförbundet tidigare gav ut. Katalogen skall dock enbart ta upp projekt och verksamheter som tillkommit inom ramen för de två programmen. Katalogen bör hållas så aktuell som möjligt. Om en utgivning två gånger per år ska vara genomförbar måste sannolikt en hög grad av systematik i hanteringen och uppställningen av katalogen tillämpas.

Den överblick som en projektkatalog kan ge har naturligtvis sina begränsningar. Det är en ytlig information som ges och dessutom saknas värderande inslag som sätter in informationen i ett sammanhang. Bedömningar av vilket värde uppgifterna i katalogerna har ges heller inte. Det är därför viktigt att den översiktliga dokumentationen i form av en projektkatalog – även om denna är mycket betydelsefull -kompletteras med andra former av dokumentation.

Socialstyrelsen avser därför att även initiera olika övergripande projekt med inriktning på sammanfattande bedömningar och analyser av den verksamhet som förekommer inom programmen – t. ex. en mera djupgående dokumentering/utvärdering av vissa särskilt intressanta enskilda projekt inom programmen eller översikter av hur ett visst problem behandlats av en rad olika projekt. Mycket talar för att detta slag av övergripande dokumenteringar – som ju innebär en form av utvärdering av programmen – inte bör göras inom socialstyrelsen utan läggs ut som forskningsuppdrag.

En betydelsefull del i den övergripande dokumentering som socialstyrelsen ansvarar för utgör det bibliografiska registret över olika slag av FoU-rapporter inom barnomsorgsområdet. Detta register – som är under uppbyggnad – avser att förteckna publicerade FoU-rapporter med inriktning på barnomsorgen, oavsett om de så att säga härrör ur programmen eller ej. Registret innehåller f. n. ca 150 referenser och beräknas kunna börja provas fr.o.m. hösten 1983.

2.5.6 Forskningsanknytning och fasta forskningsresurser inom högskolan

Om en vidare satsning på FoU-verksamhet för barnomsorgen – som föreslås i denna plan – skall vara meningsfull förutsätts att inom högskolan finns utrymme och intresse för att på sikt bygga upp, utveckla och bevara en kompetens och en kunskaps tradition med inriktning på området barnomsorg. Med "högskolan" avses här både grundutbildningarna för förskollärare

och fritidspedagoger och de disciplinorienterade forskningsinstitutionerna med relevans för området. Eftersom ovan nämnda utrymme inom högskolan – enligt socialstyrelsens mening – idag inte är av den storlek det borde, finns anledning att närmare kommentera och göra en del överväganden omkring frågan.

Grundutbildningarnas forskningsanknytning

Högskolereformen år 1977 innebar för förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna att ett antal fristående yrkesinriktade utbildningar organisatoriskt sammanfördes med den traditionella universitets- och högskoleutbildningen.

Enligt högskolelagen gäller nu samma övergripande mål för all högskoleutbildning. Detta betyder att förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna bl.a. skall: "bygga på vetenskaplig grund" (2 §) och att verksamheten: "anordnas så att samband mellan utbildning, forskning och utvecklingsarbete främjas (5 §) – en princip som sedan länge varit grundläggande inom de traditionella universiteten och högskolorna.

Förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna tillfördes dock inte automatiskt några fasta forskningsresurser i och med att de infördes i högskolan. Andra medel (rörliga) tillkom istället för att högskolelagen skulle uppfyllas. Begreppet "forskningsanknytning" kom att användas som en samlande beteckning för detta.

"Forskningsanknytning" är knappast någon nyhet för förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna. Inom dessa har sedan lång tid funnits en strävan att förankra den egna undervisningen i såväl nationell som internationell forskning om barn – i synnerhet utvecklingspsykologisk forskning – en strävan som till största delen varit ideell och inte getts någon motsvarighet i materiellt och organisatoriskt hänseende.

Först i och med högskolereformen fick förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna tillgång till visst materiellt och även ideellt stöd för s.k. "forskningsanknytning". Vid några utbildningar har man på relativt kort tid kunnat bygga upp en efter givna omständigheter någorlunda väl fungerande "anknytningsverksamhet" med samarbete över institutionsgränser, seminarieverksamhet, projekthandledning etc. Många utbildningar har emellertid stora svårigheter att få till stånd en forskningsanknytning – främst beroende på geografisk belägenhet och stark konkurrens från andra utbildningssektorer.

Enligt socialstyrelsens mening måste de nuvarande resurserna för forskningsanknytning inom förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna betecknas som ett provisorium. I längden är det inte möjligt att lita till idealitet och en minimal rörlig resurs när det gäller att upprätthålla högskolans viktigaste principer (vetenskaplig grund och samband grundutbildning – forskning) inom dess två största utbildningslinjer. Om en forskningsanknyt-

ning värd namnet skall kunna byggas upp vid förskolläraryr- och fritidspedagogutbildningarna måste dessa principer materialiseras och ges konkreta uttryck i organisation, tjänstekonstruktion och befattningsbeskrivningar.

Utbildningarnas förankring i forskning och möjlighet till kunskapsutveckling genom egen forskningsverksamhet är emellertid inte bara en intern angelägenhet för utbildningarna själva. Kommunerna är för sitt lokala utvecklingsarbete inom barnomsorgen i hög grad beroende av att i en samverkan med utbildningarna ha tillgång till denna kunskapsutveckling t.ex. i form av utvärderingskompetens, projekthandledning, fortbildning etc. Barnomsorgens personal, föräldrar och barn som deltar i verksamheten har rätt att fordra att det inom grundutbildningarna finns materiella förutsättningar att på vetenskaplig grund utveckla och förmedla en kunskap som gör det möjligt att organisera och bedriva en barnomsorgsverksamhet av hög kvalitet.

Mot bakgrund av ovanstående menar socialstyrelsen att det är oavvisligen nödvändigt att förskolläraryr- och fritidspedagogutbildningarna jämställs med övrig högskoleutbildning och tillförs lärartjänster som inrymmer skyldighet att även bedriva och följa FoU-verksamhet. Viss andel av dessa tjänster bör som behörighetskrav ha genomgången forskarutbildning.

Detta bör ske snarast möjligt. I den mån en aviserad lärartjänstreform dröjer måste temporära åtgärder vidtas av berörda universitet och högskolor. Översyn av organisationen på olika linjer och provisoriska omfördelningar kan vara ett sätt för den enskilda högskolan att ta sitt ansvar för att forskningen inom de nytilkomna högskoleområdena får den stimulans och de utvecklingsbetingelser de har rätt till.

Fasta forskningsresurser inom högskolan

Behovet av att inom högskolan inrätta fasta resurser för forskning med inriktning på barnomsorg har tidigare tagits upp av socialstyrelsen - bl.a. i anslagsframställningar. Styrelsen har föreslagit att den fjärde professuren i socialt arbete skulle ges en klar barnomsorgsinriktning och att professorer med förskolepedagogisk inriktning inrättas inom ämnet pedagogik. Liknande förslag lades av familjestödsutredningen (SOU 1981:25). Utredningen föreslog även ett förskoleforskningsråd med samordnande och finansierande funktion och en tvärvetenskaplig universitetsinstitution (eller fristående institut) med forskningsutförande funktion.

Socialstyrelsen skall i det följande något utveckla sin syn på hur forskning om barnomsorgen inom högskolans basorganisation bör organiseras.

Inledningsvis bör klargöras vilka motiv som finns för att inrätta sådana resurser inom högskolan.

Ett första motiv är den omfattning och betydelse som barnomsorgen idag har. Barnomsorgen utgör en samhällelig institutionell verksamhet omfattan-

de ca 400 - 500 000 barn i åldrarna 0-12 år. Ca 100 000 personer arbetar inom verksamheten. Utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger utgör landets största lärarutbildning. Stat och kommun investerar årligen belopp i storleksordningen 12 miljarder kr. Barnomsorgen är en verksamhet med långtgående pedagogisk och socialpolitisk betydelse för barn, föräldrar och samhälle. En verksamhet av denna omfattning och betydelse bör enligt socialstyrelsens mening ha en motsvarighet i högskolans basorganisation för forskning.

Ett andra motiv utgör behovet av att kunna rekrytera forskare med erfarenhet och kompetens av barnomsorgsforskning för den sektoriella och tillämpningsinriktade FoU-verksamheten inom området men även för undervisning, konsultation, handledning och utredningsverksamhet, dvs. en erfarenhet och kompetens av det slag som byggs upp genom forskarutbildning och handledning inom en disciplinliknande organisation inom högskolan.

Ett tredje motiv är behovet av att fristående från omedelbara sektorsintressen metodiskt kunna utveckla, bevara och förmedla en kunskapstradition genom beskrivning och analys av barnomsorgens problem, villkor och förutsättningar. En forskning av detta slag kan knappast komma till stånd med mindre än att den ges en fast institutionell förankring inom högskolans basorganisation.

Utformningen av ett konkret förslag hur dessa behov bör tillgodoses genom fasta forskningsresurser är knappast någon enkel uppgift. En rad överväganden är nödvändiga att göra utöver de som här redovisas. Det förslag som socialstyrelsen ger i det följande är därför närmast att se som ett diskussionsförslag och inte i detalj helt färdigutformat.

En viktig avvägningsfråga torde vara i vilken utsträckning en sådan forskningsresurs bör ges en specifik inriktning på barnomsorg eller om den mera generellt bör ha en barninriktning. Vidare måste behovet av regional tillgänglighet balanseras så att en uppsplittring av forskningsresursen undviks. Dessutom torde frågan om den ämnesmässiga basen vara väsentlig – bl.a. i en avvägning mellan disciplin eller en tvärvetenskaplig tillhörighet.

Socialstyrelsen har den uppfattningen att inriktningen specifikt skall vara barnomsorg. En allmän barninriktning tillgodoser inte det forskningsbehov som finns för barnomsorgen. Det kan också poängteras att inriktningen "barnomsorg" knappast är mer "avgränsad" än en "allmän barninriktning". Det är även så att inriktningen "barnforskning" i viss mån redan är tillgodosedd inom en rad olika discipliner.

Forskningsresursen måste sannolikt koncentreras till ett fåtal högskolor. Behovet av forskningsanknytning för förskollärary- och fritidspedagogutbildningar måste tillgodoses genom institutionssamarbete och tidigare nämnda lärartjänstreform.

Socialstyrelsen anser att den ämnesmässiga basen skall vara pedagogik. Ämnet socialt arbete saknar tidigare tradition av barnomsorgsforskning och

torde av det skälet vara mindre lämpligt som basämne.

En bredare ämnesbas av tvärvetenskaplig karaktär kan naturligtvis också vara intressant. Här kan nämnas den temainriktade forskningen vid Linköpings universitet där utöver de fyra nuvarande temata ett femte s.k. "barntema" är under uppbyggnad. Detta nya "barntema" kommer att utgöra en mycket viktig forskningsresurs inom speciellt sådana aspekter av området "barn" som inte uppmärksammas inom de traditionella kunskapsdisciplinerna. Paralleller finns även till den s.k. "centrumbildning" kring ämnet barnkunskap som i ett samarbete mellan en rad olika institutioner planerats vid Uppsala universitet och likaså till det "Centrum för barnkultur-forskning" som redan startats vid Stockholms universitet.

Liknande s.k. "centrumbildningar" kring områden med anknytning till barn, barnkunskap etc. bör initieras vid flera universitet och högskolor. Det finns all anledning att från centralt håll materiellt stödja denna form av kompetensuppbyggnad.

Även om den temainriktade forskningen om barn vid Linköpings universitet och de olika former tvärvetenskapliga centrumbildningar som är under framväxt kommer att utgöra mycket värdefulla forskningsresurser för barnomsorgsområdet, tillgodoser de inte helt det behov som finns.

Socialstyrelsen anser därför att två professorer bör inrättas inom ämnet pedagogik med inriktning på den i vid mening pedagogiska verksamhet som den samhälleliga barnomsorgen utgör.

Då en samlad kunskapsbas och kompetens omkring barnomsorgen ännu i stor utsträckning saknas inom högskolan är det svårt att snabbt bygga upp en forskningsresurs i enlighet med de motiv och förslag som redovisats ovan. En sådan resursuppbyggnad måste ske över en längre tid. Det är därför av stor vikt att planeringen av en sådan uppbyggnad inleds snarast möjligt. Ansvariga för denna planering är närmast UHÄ men även enskilda universitet och högskolor.

2.5.7 Sammanfattning

I skriften "PLAN FÖR FORSKNINGS- OCH FÖRSÖKSVERKSAMHET INOM BARNOMSORGSOMRÅDET" redovisas ett uppdrag som socialstyrelsen fick av regeringen i december 1981. Uppdraget avsåg att:

"Översiktligt redovisa den forsknings- och försöksverksamhet som socialstyrelsen bedrivit på barnomsorgsområdet. Redovisningen skall även innehålla en plan för fortsatt forsknings- och försöksverksamhet."

Enligt socialstyrelsen är en väsentligt ökad satsning på FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet mycket angelägen. Idag måste barnomsorgen betecknas som eftersatt när det gäller FoU. Anslagsmässigt har det skett en minskning de senare åren. Ca 2,5 milj. kr. går årligen till FoU-verksamhet inom området. Detta utgör ca tiondelen av de medel som årligen anslås för

forskning och utveckling inom grundskolans område.

Men bara en volymmässigt ökad satsning är inte tillräckligt. Förbättrade organisatoriska former som möjliggör överblick och en mer långsiktig planering är även nödvändiga. Idag tillkommer FoU-aktiviteter inom barnomsorgsområdet mera av tillfälligheters spel. Någon samlad framställning över samhällets behov av FoU inom området som skulle kunna underlätta planering och prioriteringar finns inte f. n.

De anslag som finns för FoU-verksamhet inom barnomsorgsområdet är inte särskilt väl anpassade till de behov som finns. Detta bidrar till att vi f. n. har en FoU-verksamhet inom området vars inriktning inte riktigt tillgodoser någons intresse så som en sådan verksamhet borde kunna göra. Kritik kan alltså riktas mot de bristande förutsättningarna och villkoren för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom barnomsorgen.

Med avsikt att åstadkomma förbättrade möjligheter för FoU inom barnomsorgen föreslår socialstyrelsen att ett FoU-program för barnomsorgen inrättas. Syftet med detta program är att få till stånd en bred och långsiktig satsning på forskning, försök och utvecklingsverksamhet inom området. Programmet anger även en inriktning av den FoU-verksamhet som är mest angelägen. Avsikten är däremot inte att all FoU-verksamhet med inriktning på eller av relevans för barnomsorgen skall ske inom ramen för programmet.

Programmet kan betraktas som ett sektoriellt FoU-program. Det har en direkt inriktning på barnomsorgen. Dvs. det är barnomsorgen som företeelse, de människor och de organisationer den berör som bör stå i fokus. Konkret består FoU-programmet av två delprogram. Ett program för "Forskning om barnomsorgen" och ett program för "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen".

Programmet "Forskning om barnomsorgen" avser att via finansiellt stöd till enskilda forskningsprojekt få till stånd en kvalificerad forskning och en långsiktig kunskapsuppbyggnad omkring viktiga aspekter av barnomsorgen. Programmet har i huvudsak en beskrivande och analytisk forskningsinriktning. Följande fyra områden (ej rangordnade) har bedömts mest angelägna:

Forskning om svensk förskole- och fritidshemspedagogik. Området avser en konkretisering av hur förskole- och fritidshemspedagogiken idag gestaltar sig, dess förutsättningar, problem och villkor i den praktiska verksamheten.

Läroplansteoretisk forskning om barnomsorgen. Området avser forskning om barnomsorgens styrsystem – såväl det formella som informella.

Forskning om barnomsorgens socialpolitiska betydelse för barn, föräldrar och samhälle.

Ämnesmetodisk forskning inom för barnomsorgen relevanta ämnesområden.

Programmet "Forskning om barnomsorgen" föreslås som en del av socialdepartementets socialforskningsanslag. Delegationen bör avsätta en särskild medelsram för programmet. Ett riktmarke för denna medelsram bör

vara ca 5 milj. kr. per år.

Programmet "Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen" föreslås utformas som ett anslag där kommunerna men även grundutbildningarna har möjlighet att ansöka om medel för lokalt utvecklingsarbete i projektform. Vägledande för det slag av verksamhet som skall kunna stödjas bör vara de synpunkter som socialstyrelsen framlagt i bl.a. "Utvecklingsplan för barnomsorgen - maj 1982" och det pedagogiska program för förskolan som kommer att presenteras under hösten 1983. Socialstyrelsen föreslår att den medelsram som bör stå till förfogande för programmet "Lokalt utvecklingsarbete ..." bör uppgå till 10 milj. kr. per år under ca en femårsperiod. Medlen bör kunna utgå ur allmänna arvsfonden.

FoU-programmet för barnomsorgen avses att översiktligt dokumenteras i en periodiskt utgiven projektkatalog. Syftet med denna dokumentation är att informera om de två delprogrammets existens och innebörd och att ge en översiktlig information om vilka projekt och verksamheter som för tillfället ingår i programmen. Projektkatalogen skall kompletteras av olika övergripande dokumentationsprojekt som inriktas på sammanfattande bedömningar och analyser av den verksamhet som förekommer inom programmen.

Socialstyrelsen menar att förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna måste jämföras med övrig högskoleutbildning och tillföras lärartjänster som inrymmer skyldighet att bedriva och följa FoU-verksamhet.

Socialstyrelsen anser att högskolan måste tillföras fasta forskningsresurser med inriktning på barnomsorg. Två professurer bör inrättas inom ämnet pedagogik med inriktning på den i vid mening pedagogiska verksamhet som den samhälleliga barnomsorgen utgör.

Forskning om barnomsorg

3 Projektkatalog

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sid.

PEDAGOGIK OCH ARBETSMETODER

Barn och livsfrågor	57
Barn och teater	57
Barns utveckling i åldrarna kring skolstarten	58
Familjestödsutredningens forsknings- och utvecklingsverksamhet – tre projekt	58–60
Från förskolebarn till skolbarn	60
Förskollärares föreställning formas	61
Inskolning av barn på daghem: En psyko-neuroendokrinologisk studie	61
Pedagogiskt arbetssätt och formandet av konfliktlösningsbeteende bland barn	62
Pedagogiskt program i daghem	62
Rörelsehindrade barns integrering i förskola	63
Samlingen i förskolan	64
Samverkan förskola – skola – fritidshem	65
Skola – fritidshem – närmiljö	66
Skolförberedelser i förskolan	66
Specialpedagogik i förskolan (SIF-projektet)	67
Standardisering av Griffith's utvecklingskala för åldrarna 2-8 år	68
Utvecklingspsykologiska aspekter på rörelse- och danslek i förskolan	68
Utvärdering av en icke-traditionell fortbildningsansats inom barnomsorgssektorn	69
Utvärdering av socialstyrelsens projekt "Särskild information till förskolans personal" och "Arbetsplan för förskolan"	69
Vad är metodik? en undersökning på fritidspedagogutbildningen i Kristianstad	70
<i>Se även</i>	
Barn med behov av särskilt stöd i institution och organisation	71
Barn och föräldrars arbete	92
Daghemsvård för treåringar	110
Fritidshemmets organisation och verksamhet (FOV)	124
Logopedi på barnavårdscentraler och förskola	86
Pedagogisk aktivering av gravt utvecklingsstörda och synskadade barn och ungdomar (Pedagus)	77
Rörelsehindrade barns möjligheter att utveckla självständighet och oberoende i förskolan	77
Tillsammans	79
Utveckling av utvecklingsprogram för rörelsehindrade barn i försko- lan	80

Utvärdering av försök med nya arbetsformer vid fritidshemmet Fantasia	127
Utvärdering av försök med utvidgat fritidshem i Kungsbacka	128

BARN MED BEHOV AV SÄRSKILT STÖD

Allergiska barns situation i skolan	70
Barn med behov av särskilt stöd i institution och organisation	71
Barn med behov av särskilt stöd i sin utveckling - analys av identifiering och åtgärder	72
Barn med perceptuella funktionsstörningar	73
Barn med tidig infantil autism och andra psykotiska sjukdomstillstånd	73
Grupporienterat arbetssätt och personlighetsutveckling hos barn i förskolan	74
Integration av hörselskadade barn i förskolan	75
MBD – problematik bland Göteborgsbarn – en långtidsstudie	76
Pedagogisk aktivering av gravt utvecklingsstörda och synskadade barn och ungdomar (Pedagus)	77
Rörelsehindrade barns möjligheter att utveckla självständighet och oberoende i förskolan	77
Synskadade barn – behovet av vård och omsorg	78
Tillsammans	79
Utveckling av utvecklingsprogram för rörelsehindrade barn i förskolan	80
Utvärdering av integration i förskolan	81

Se även

Specialpedagogik i förskolan. (SIF-projektet)	67

BARN PÅ SJUKHUS

Barns reaktion på sjukhusvistelse	82

SPRÅKUTVECKLING

Alternativ för språkträning av tvåspråkiga barn i förskoleåldern	83
Blinda barns språkutveckling och kommunikation	84
En funktionsanalys av färdigheter hos förskolebarn som kan påverka deras kommande läs- och skrivinläring	84
Hemspråket i förskolan	85
Icke-verbal och verbal kommunikation hos hörande och döva barn ..	85
Logopedi på barnavårdscentraler och förskola	86

Sid.

Om barns språk: Longitudinell undersökning av vissa språkfärdigheter hos barn	87
Samspel och kommunikation mellan döva barn	88
Språklig medvetenhet hos förskole- och lågstadiesbarn	89
Språkutvecklingsprogram för förskolebarn	89
Studier av normal och störd fonologisk utveckling hos svenska barn ..	90
Tidig språklig kognitiv utveckling hos döva och gravt hörselskadade ..	90

PLANERINGSFRÅGOR

Att arbeta på daghem - Psykosociala aspekter på daghemspersonalens arbetsmiljö (utbildningsprogrammet att arbeta på daghem)	91
Barn och föräldrars arbete	92
"Dagissjukan" - En jämförelse mellan daghem med och utan klimatproblem	92
Forsknings- och utvecklingsarbete inom barnomsorgen (FOBO)	93
Kollektivhuset Stolplyckan - En utvärderingsstudie	94
Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen (LUBO)	95
Mångsidigt användbara förskolor och fritidshem (MAFF) - fem projekt	96-100
Näromsorg och boendegemenskap - utvärdering av en modell för integrerad social omsorg i bostadens närmiljö	101
Samhällets barnomsorg och social planering	102
Samordning mellan förskola och andra familjestödjande sociala organ	103
Självförvaltning och förändringsarbete inom barnomsorgen	104

Se även

Barn med behov av särskilt stöd i institution och organisation	71
Barn med behov av särskilt stöd i sin utveckling - analys av identifiering och åtgärder	72
Barns utveckling i åldrarna kring skolstarten	58
Barnomsorgsprojektet	105
Pedagogik och miljöplanering (POM)	113
Utvidgat fritidshem vid Vättedalsskolan i Göteborg (UTVÄG)	126

FÖRSKOLEVERKSAMHET - ALLMÄNT

Barnomsorgsprojektet	105
Barn på daghem, i familjedaghem och hemma	106
Barnomsorgsprojektet i Luleå - utvärdering av försöksverksamhet med barnomsorg på obekvämt arbetstid	107
Barnomsorg på deltid	107

Barns uppväxtvillkor i Sverige och Kina – En jämförande studie om ideal och verklighet	108
Betydelsen av daghem, familjedaghem och hemfamilj för barnets sociala och emotionella utveckling	108
Daghemmet och hemmet – En longitudinell studie av barn med olika uppväxterfarenheter	109
Daghemsvård för treåringar	110
Familjestrategier och arbetsliv	110
Förskolan – 1850 till nutid	111
Kommunen som serviceproducent: Studier av serviceutbudets variation i de svenska primärkommunerna	111
Medborgarna och kommunen. Studier av medborgerlig aktivitet och representativt folkstyre	112
Mål och innehåll i barnehagen i Norden (MIB)	112
Pedagogik och miljöplanering (POM)	113
Offentlig socialisation och professionell organisering	114
Spädbarns emotionella och sociala anpassning till daghem	115
Studier av daghemsklimat och dess effekter på barns sociala och emotionella utveckling	116

Se även

Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen (LUBO)	95
Skolförberedelser i förskolan	66

FÖRSKOLEBARN - LEVNADSFÖRHÅLLANDEN

Arbetslivet och barnen	116
Att skilja barn och föräldrar	117
Barn i kris	117
Barns omvärldsuppfattning	118
Barns sociala utveckling i familjer där fadern är föräldraledig resp. förvärvsarbetar	119
Ensamförälder 1980	120
Familjestöd och utveckling (FAST-projektet)	121
Psykobiologiska stressreaktioner hos förskolebarn	122
Utvecklingen av social förståelse hos barn	122

Se även

Barn och livsfrågor	57
Barns uppväxtvillkor i Sverige och Kina – en jämförande studie om ideal och verklighet	108
Barn på daghem, i familjedaghem och hemma	106

Sid.

Daghemmet och hemmet – En longitudinell studie av barn med olika uppväxterfarenheter	109
Studier av normal och störd fonologisk utveckling hos svenska barn ..	90

FÖRÄLDRAVERKSAMHET

Hemmet – förskolan och föräldrakontakten	123

FRITIDSHEM

Det utvidgade fritidshemmet	123
Fritidshemmets organisation och verksamhet (FOV)	124
Fritidshemmets roll i barnets livssituation (FRIB)	125
Utvidgat fritidshem vid Vättnedalskolan i Göteborg (UTVÅG)	126
Utvärdering av försök med nya arbetsformer vid fritidshemmet Fantasia	127
Utvärdering av försök med utvidgat fritidshem i Kungsbacka	128
Utvärdering av försök med utvidgat fritidshem vid Bäckagårdsskolan i Halmstad	129

ALFABETISKT REGISTER

	sid.
Allergiska barns situation i skolan	70
Alternativ för språkträning av tvåspråkiga barn i förskoleåldern	83
Arbetslivet och barnen	116
Att arbeta på daghem – psykosociala aspekter på daghemspersonalens arbetsmiljö (utbildningsprogrammet att arbeta på daghem)	91
Att skilja barn och föräldrar	117
Barn i kris	117
Barn med behov av särskilt stöd i institution och organisation	71
Barn med behov av särskilt stöd i sin utveckling – analys av identifiering och åtgärder	72
Barn med perceptuella funktionsstörningar	73
Barn med tidig infantil autism och andra psykotiska sjukdomstillstånd	73
Barn och föräldrars arbete	92
Barn och livsfrågor	57
Barn och teater	57
Barnomsorgsprojektet	105
Barnomsorgsprojektet i Luleå – utvärdering av försöksverksamhet med barnomsorg på obekvämt arbetstid	107
Barnomsorg på deltid	107
Barn på daghem, i familjedaghem och hemma	106
Barns omvärldsuppfattning	118
Barns reaktion på sjukhusvistelse	82
Barns sociala utveckling i familjer där fadern är föräldraledig resp. förvärsarbetar	119
Barns uppväxtvillkor i Sverige och Kina – en jämförande studie om ideal och verklighet	108
Barns utveckling i åldrarna kring skolstarten	58
Betydelsen av daghem, familjedaghem och hemfamilj för barnets sociala och emotionella utveckling	108
Blinda barns språkutveckling och kommunikation	84
Daghemmet och hemmet – en longitudinell studie av barn med olika uppväxtfarenheter	109
Daghemsvård för treåringar	110
”Dagissjukan” – En jämförelse mellan daghem med och utan klimatproblem	92
Det utvidgade fritidshemmet	123
En funktionsanalys av färdigheter hos förskolebarn som kan påverka deras kommande läs- och skrivinläring	84
Ensamförälder 1980	120
Familjestrategier och arbetsliv	110
Familjestöd och utveckling (FAST-projektet)	121
Familjestödsutredningens forsknings- och utvecklingsverksamhet ...	58–60

Forsknings- och utvecklingsarbete inom barnomsorgen (FOBO)	93
Fritidshemmets organisation och verksamhet (FOV)	124
Fritidshemmets roll i barnets livssituation (FRIB)	125
Från förskolebarn till skolbarn	60
Förskolan – 1850 till nutid	111
Förskollärares föreställning formas	61
Grupporienterat arbetssätt och personlighetsutveckling hos barn i förskolan	74
Hemmet – förskolan och föräldrakontakten	123
Hemspråket i förskolan	85
Icke-verbal och verbal kommunikation hos hörande och döva barn	85
Inskolning av barn på daghem: En psyko-neuroendokrinologisk studie	61
Integration av hörselskadade barn i förskolan	75
Kollektivhuset Stolplyckan – en utvärderingsstudie	94
Kommunen som serviceproducent: Studier av serviceutbudets variation i de svenska primärkommunerna	111
Logopedi på barnavårdscentraler och förskola	86
Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen (LUBO)	95
Mångsidigt Användbara Förskolor och Fritidshem (MAFF)	96–100
Näromsorg och boendegemenskap – utvärdering av en modell för integrerad social omsorg i bostadens närmiljö	101
Självförvaltning och förändringsarbete inom barnomsorgen	104
MBD – problematik bland Göteborgsbarn – en långtidsstudie	76
Medborgarna och kommunen. Studier av medborgerlig aktivitet och representativt folkstyre	112
Mål och innehåll i barnehagen i Norden (MIB)	112
Pedagogik och miljöplanering (POM)	113
Pedagogisk aktivering av gravt utvecklingsstörda och synskadade barn och ungdomar (pedagus)	77
Pedagogiskt arbetssätt och forandet av konfliktlösningsbeteende bland barn	62
Pedagogiskt program i daghem	62
Psykobiologiska stressreaktioner hos förskolebarn	122
Offentlig socialisation och professionell organisering	114
Om barns språk: Longitudinell undersökning av vissa språkfärdigheter hos barn	87
Rörselshindrade barns integrering i förskolan	63
Rörelsehindrade barns möjligheter att utveckla självständighet och oberoende i förskolan	77
Samhällets barnomsorg och social planering	102
Samlingen i förskolan	64
Samordning mellan förskola och andra familjestödande sociala organ	103
Samspel och kommunikation mellan döva barn	88

Samverkan förskola – skola – fritidshem	65
Skola – fritidshem – närmiljö	66
Skolförberedelser i förskolan	66
Specialpedagogik i förskolan (SIF-projektet)	67
Språklig medvetenhet hos förskole- och lågstadiesbarn	89
Språkutvecklingsprogram för förskolebarn	89
Spädbarns emotionella och sociala anpassning till daghem	115
Standardisering av Griffith's utvecklingsskala för åldrarna 2-8 år	68
Studier av daghemsklimat och dess effekter på barns sociala och emotionella utveckling	116
Studier av normal och störd fonologisk utveckling hos svenska barn	90
Synskadade barn – behovet av vård och omsorg	78
Tidig språklig kognitiv utveckling hos döva och gravt hörselskadade	90
Tillsammans	79
Utveckling av utvecklingsprogram för rörelsehindrade barn i förskolan	80
Utvecklingen av social förståelse hos barn	122
Utvecklingspsykologiska aspekter på rörelse- och danslek i förskolan	68
Utvidgat fritidshem vid Vättedalsskolan i Göteborg (UTVÄG)	126
Utvärdering av en icke-traditionell fortbildningsansats inom barnomsorgssektorn	69
Utvärdering av försök med utvidgat fritidshem vid Bäckagårdsskolan i Halmstad	129
Utvärdering av försök med nya arbetsformer vid fritidshemmet Fantasia	127
Utvärdering av försök med utvidgat fritidshem i Kungsbacka	128
Utvärdering av integration i förskolan	81
Utvärdering av socialstyrelsens projekt "Särskild information till förskolans personal" och "Arbetsplan för förskolan"	69
Vad är metodik? En undersökning på fritidspedagogutbildningen i Kristianstad	70

BARN OCH LIVSFRÅGOR**PROJEKTBESKRIVNING:**

Projektets syfte är att studera förskole- och lågstadiebarns förutsättningar att förstå och handskas med livsåskådningsmässiga frågor och att dessutom belysa de undervisningsmetodiska problem som kan uppstå, när sådana frågor kommer upp i barngrupperna.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Fil.lic. Sven G. Hartman

KONTAKTPERSON: Fil.lic. Sven G. Hartman, institutionen för pedagogik, Högskolan för lärarutbildning, Box 34103, 100 26 Stockholm

STARTDATUM: 1973-01-01

SLUTDATUM: 1978-12-31

ANSLAGSGIVARE: Skolöverstyrelsen.

RAPPORTER MM: Hartman, S.G., Pettersson, S. Livsfrågor och livsåskådning hos barn. Några utgångspunkter för en analys av barns livsfrågor och livsåskådning samt en presentation av några delstudier. Rapport 7/1980, pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm, m.fl. rapporter

BARN OCH TEATER**PROJEKTBESKRIVNING:**

Riktlinjer inom kulturområdet framhåller att barn skall ha tillgång till all kultur, men också att kulturutbudet skall anpassas efter deras utvecklingsnivå.

Hur upplever då olika åldersgrupper en speciell teaterpjäs?

Finns där olikheter i fråga om vad barnen fastnat för och berättar om, exempelvis vad gäller handling, rollfigurer och scenografi, som kan hänföras till utvecklingsnivån?

Behövs då anpassning av teatern efter barnens speciella utvecklingsnivå – i så fall i vilken utsträckning och på vilka områden?

INSTITUTION: Beteendevetenskapliga institutionen, Högskolan, Växjö

PROJEKTLEDARE: Gunborg Carlsson

KONTAKTPERSON: Gunborg Carlsson, Borgmästargatan 1, 352 36 Växjö

STARTDATUM: 1980-08-01

SLUTDATUM: 1984-06-30

ANSLAGSGIVARE: Högskolan i Växjö

RAPPORTER MM: —

BARN UTVECKLING I ÅLDRARNA KRING SKOLSTARTEN**PROJEKTBEKRIVNING:**

Hur kan och bör förskolans och skolans arbetsätt närmas till varandra? Vilka former av samverkan mellan förskola och skola kan och bör förekomma? Projektet syftade till att ge en samlad bild av rådande förhållanden samt förslag till fortsatt FoU-arbete.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

PROJEKTLEDARE: Docent Stig Lindholm

KONTAKTPERSON: Fil.kand. Sven Bring, pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

STARTDATUM: 1974-07-01

SLUTDATUM: 1977-06-30

ANSLAGSGIVARE: Skolöverstyrelsen

RAPPORTER MM: Bring, S.: Från lek till allvar? Om övergången från förskola till lågstadium (1978), pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

SMÅBARNSAVDELNINGAR – ÅLDERSINTEGRATION (FAMILJESTÖDSUTREDNINGEN)**PROJEKTBEKRIVNING:**

Utveckla och förbättra det pedagogiska arbetet i vid mening och därmed höja kvaliteten i småbarnsomsorgen.

Inledningsvis skedde en utvärdering av socialstyrelsens försöksverksamhet på småbarnsavdelningar.

Därefter startade försök med utvidgade syskongrupper.

INSTITUTION: Familjestödsutredningen

PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Karin Edenhammar

KONTAKTPERSON: Olle Asplund, socialstyrelsen, 106 30 Stockholm

STARTDATUM: 1975

SLUTDATUM: 1981

ANSLAGSGIVARE: Allmänna arvsfonden

RAPPORTER MM: Edenhammar, Karin. Försöksverksamhet med åldersintegrerade grupper. Rapport om Gamlebyplan 9, familjestödsutredningen, rapport nr 7, Stockholm 1979, m.fl. rapporter.

**SAMARBETET FÖRÄLDRAR – PERSONAL PÅ DAGHEMMENS
SMÅBARNSAVDELNINGAR (FAMILJESTÖDSUTREDNINGEN)**

PROJEKTBEKRIVNING:

- del 1: Utprövning av nya former för introduktion av föräldrar och barn i daghem. Sammanställning av forskning och litteratur omkring samarbete föräldrar och personal i daghem.
- del 2: Vilka är de ramar som styr föräldra-personalsamarbetet i daghemmen.
- del 3: På basis av försöksverksamhet med bl.a. föräldrakooperativ daghemsverksamhet studera vilka strukturella och organisatoriska svårigheter som uppkommer vid föräldra – personalsamarbete inom daghemsverksamheten.

INSTITUTION: Familjestödsutredningen
PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Tove Rinnan m.fl.
KONTAKTPERSON: Olle Asplund, socialstyrelsen, 106 30 Stockholm
STARTDATUM: 1975
SLUTDATUM: 1980
ANSLAGSGIVARE: Allmänna arvsfonden
RAPPORTER MM: Sjögren Olsson, Elisabeth. Daghemmet Siken. En utvärdering av en försöksverksamhet med föräldramedverkan i daghem. Familjestödsutredningen, rapport nr 9, Stockholm 1980, m.fl. rapporter.

VAD LÄR SIG SPÄDA OCH SMÅ BARN PÅ DAGHEM OCH I FAMILJEDAGHEM (FAMILJESTÖDSUTREDNINGEN)

PROJEKTBEKRIVNING:

del 1: Analys av värderingar och ideologier inom barnpsykologisk forskning.

del 2: Kartläggning och utvärdering av lägenhetsdagem

del 3: Utvärdering av försöksverksamhet på småbarnsavdelningar samt studier av små barns sociala utveckling under olika betingelser – grupp-sammansättningar, omsorgsformer. Utveckling av teoretisk referensram.

INSTITUTION: Socialstyrelsen
 PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Lars Jalmert m.fl.
 KONTAKTPERSON: Olle Asplund, socialstyrelsen, 106 30 Stockholm
 STARTDATUM: 1975
 SLUTDATUM: 1981
 ANSLAGSGIVARE: Allmänna arvsfonden
 RAPPORTER MM: Jalmert, Lars. Små barns sociala utveckling. Kritisk granskning av forskning. Akademisk avhandling, pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1979.

FRÅN FÖRSKOLEBARN TILL SKOLBARN

PROJEKTBEKRIVNING:

Projektet "Från förskolebarn till skolbarn" avser att systematiskt belysa och analysera den skolförberedande verksamheten i förskolan med tyngdpunkten lagd vid den pedagogiska processen som förekommer i förskolans deltidsgupper och daghemsavdelningar.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Lunds universitet
 PROJEKTLEDARE: Docent Eva-Mari Köhler
 KONTAKTPERSON: Docent Eva-Mari Köhler, pedagogiska institutionen, Lunds universitet, Box 7009, 220 07 Lund
 STARTDATUM: 1983
 SLUTDATUM:
 ANSLAGSGIVARE: Planeringsanslag, delegationen för social forskning
 RAPPORTER MM : -

FÖRSKOLLÄRARES FÖRESTÄLLNING FORMAS**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektet syftar till att kartlägga och granska förskollärares föreställningar om arbete-lek-inläring.

Projektet skall belysa om och hur föreställningar förändras under utbildningstiden samt hur och under vilka betingelser föreställningarna kommer till uttryck i praktisk handling i barngrupp.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
PROJEKTLEDARE: Professor Sigbrit Franke-Wikberg
KONTAKTPERSON: Fil.mag. Boel Henckel, pedagogiska institutionen, Umeå universitet, 901 87 Umeå
STARTDATUM: 1982-07-01
SLUTDATUM: 1986-06-30
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning
RAPPORTER MM: —

**INSKOLNING AV BARN PÅ DAGHEM:
 EN PSYKO-NEUROENDOKRINOLOGISK STUDIE.
 STUDIER AV BETEENDEMÖNSTER (TÄVLINGSINRIKTNING,
 AGGRESSIVITET, OTÅLIGHET) OCH PSYKOFYSIOLOGISKA
 REAKTIONER HOS BARN**

PROJEKTBEKRIVNING:

Att studera psykologiska reaktioner samt mäta adrenalin-, noradrenalin- och kortisonutsöndring hos flickor och pojkar (3-6 år) som genomgår inskolning på daghem, dels då de vistas på daghemmet och dels då de vistas i det egna hemmet.

Att studera och jämföra motsvarande psykoneuroendokrina reaktioner hos flickor och pojkar (3-6 år) som redan har anpassat sig till daghemsmiljön, dels då de vistas på daghemmet och dels då de vistas i det egna hemmet.

INSTITUTION: Enheten för psykologi, institutionen för psykiatri och psykologi vid Karolinska institutet
PROJEKTLEDARE: Docent Ulf Lundberg
KONTAKTPERSON: Docent Ulf Lundberg, psykologiska institutionen, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm
STARTDATUM: 1980-07-01
SLUTDATUM: 1982-06-30
ANSLAGSGIVARE: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet
RAPPORTER MM: Lundberg, U.: Note on Type A behavior and cardiovascular responses to challenge in 3-6 year old children. Journal of Psychosomatic Research.

PEDAGOGISKT ARBETSSÄTT OCH FORMANDET AV KONFLIKTLÖSNINGSBETEENDE BLAND BARN

Grupporienterat arbetssätt och personlighetsutveckling hos barn på förskolan

PROJEKTBEKRIVNING:

Utveckling av en metod att beskriva och analysera pedagogiska arbetssätt på förskolan genom att identifiera de regler som styr det pedagogiska arbetet.

Analys av relationen mellan det pedagogiska arbetssätt som används på förskoleavdelningen och barnets personlighetsutveckling. Följande aspekter av personligheten är föremål för studier: konfliktlösningsbeteende, identifikationsprocess, språk, könsroller och målinriktat beteende.

INSTITUTION: Institutionen för psykologi, Uppsala universitet
 PROJEKTLEDARE: Madelcin Salvi m.fl.
 KONTAKTPERSON: Bo S. Johansson, institutionen för psykologi,
 Uppsala universitet, Box 227, 751 40 Uppsala
 STARTDATUM: 1981-07-01
 SLUTDATUM: 1983-12-31
 ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning, Humanistisk-
 samhällsvetenskapliga forskningsrådet
 RAPPORTER MM: Larsson,S.Salvi,M., och Johansson,B.S. Utkast
 till metod att via regelbegreppet bestämma ett
 visst pedagogiskt arbetssätt, psykologiska institu-
 tionen, Uppsala universitet, 1981, m.fl. rap-
 porter.

PEDAGOGISKT PROGRAM I DAGHEM

PROJEKTBEKRIVNING:

Medverka till att

- bearbeta målen för verksamheten
- uttrycka praktiska tillämpningar och konsekvenser
- utforma pedagogiska program för enskilda barn och barngrupper på ett daghem.

INSTITUTION: Förskolestadiets metodik, Högskolan, Kalmar
 PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Christina Neiglick-Karlsson
 KONTAKTPERSON: Fil.kand. Maj Pettersson, Högskolan, Box,
 391 29 Kalmar
 STARTDATUM: 1982-10-01
 SLUTDATUM: 1983-06-30
 ANSLAGSGIVARE: Högskolan i Kalmar
 RAPPORTER MM: —

**RÖRELSEHINDRADE BARNNS INTEGRERING I FÖRSKOLA.
UTVÄRDERING AV UTVECKLINGS- OCH UTBILDNINGSA
TÅGÄRDER BASERADE PÅ FORSKNINGSSINSATSER****PROJEKTBEKRIVNING:**

Målsättning för den samordnade och övergripande forsknings- och utvecklingsverksamheten är att med sikte på förskolans uppgift få fram underlag för utarbetande av riktlinjer beträffande förskolans planering, utformning och utrustning samt behov av lek- och hjälpmedel och särskilda resurser för att rörelsehindrade barn skall kunna få sina behov tillgodosedda. Särskilda resurser kan vara kunskaper, organisatoriska insatser, speciella pedagogiska och andra hjälpmedel m.m. Inom området "organisatoriska insatser" räknas former för samverkan med habiliteringsorganisationen, sociala, psykologiska och andra stödinsatser samt disponering av förskolans egna resurser.

INSTITUTION: Institutionen för handikappforskning, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Professor Sven Olof Brattgård

KONTAKTPERSON: Professor Sven Olof Brattgård, institutionen för handikappforskning, Göteborgs universitet, Brunnsgratan 2, 413 12 Göteborg

STARTDATUM: 1982-03-01

SLUTDATUM: 1987-12-31

ANSLAGSGIVARE: Olika privata fonder

RAPPORTER MM: —

SAMLINGEN I FÖRSKOLAN**PROJEKTBEKRIVNING:**

Syftet med projektet är att utarbeta metoder för att observera pedagogiska aktiviteter i förskolan som skall kunna användas av förskollärarkandidater när de övar observationsmetoder under auskultationer och praktikperioder.

Metoderna skall göra det möjligt att analysera såväl det pedagogiska arbetet som olika aspekter av förskolebarnets personlighet, t.ex. konfliktlösningsbeteende, språk, könsroller, identifikationsprocess och målinriktat beteende.

INSTITUTION: Barnpedagogiska institutionen,
Uppsala universitet

PROJEKTLEDARE: Fil. dr. Bo Johansson, m.fl.

KONTAKTPERSON: Metodiklärare Lena Hubinette-Håkansson, barnpedagogiska institutionen, Uppsala universitet,
Box 1423, 751 44 Uppsala

STARTDATUM: 1982-07-01

SLUTDATUM: 1984-06-30

ANSLAGSGIVARE: Uppsala universitet

RAPPORTER MM: —

SAMVERKAN FÖRSKOLA – SKOLA – FRITIDSHEM**PROJEKTBEKRIVNING:**

Samverkan förskola – skola är ett område som f. n. har stor aktualitet. På Syskonstugan i Tungelsta i Haninge kommun söder om Stockholm startade efter ett flerårigt planeringsarbete en försöksverksamhet med integrering av förskola, skola och fritidshem. Barnen, som var i åldern sex till nio år, var uppdelade i syskongrupper. Försöksverksamheten med integrering av förskole- och lågstadiet barn i samma grupp upphörde efter enbart ett läsår bl.a. på grund av svårigheter orsakade av de olika anställningsförhållanden som gäller inom barnomsorg och skola. Studien omfattar följande faser:

- förberedelser för startandet av försöksverksamheten
- försöksverksamheten läsåret 1979/80
- den nuvarande samarbetsformen

Studien har som utgångspunkt följande frågeställningar

1) under försöksverksamheten – hur samarbetade förskola – skola och fritidshem?

2) efter försöksverksamheten – på vilka sätt samarbetar förskola – skola och fritidshem, – hur förbereds förskolebarnen under vårterminen inför skolstarten?

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Professor Bengt-Erik Andersson

KONTAKTPERSON: Gunilla Fredriksson, Plåtslagarvägen 28,
146 00 TULLINGE

STARTDATUM: 1982-01-01

SLUTDATUM: 1985-12-31

ANSLAGSGIVARE: Skolöverstyrelsen.

RAPPORTER MM: —

SKOLA – FRITIDSHEM – NÄRMILJÖ**PROJEKTBESKRIVNING:**

Att dokumentera fritids- och skolpersonals samarbete och arbetsformer

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Fil. dr. Pia Björklid,

KONTAKTPERSON: Fil. dr. Pia Björklid, pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Box 34103, 100 26 Stockholm

STARTDATUM: 1982-01-01

SLUTDATUM: 1982-12-31

ANSLAGSGIVARE: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

RAPPORTER MM: —

SKOLFÖRBEREDELSE I FÖRSKOLAN**PROJEKTBESKRIVNING:**

- I Att undersöka och dokumentera vad förskollärare i Umeå avser med skolförberedelse och hur man arbetar med skolförberedelser och skolförberedande material.
- II Undersöka förutsättningarna för olika skolförberedande åtgärder samt planera försöksverksamhet utifrån de faktorer som rapport I initierar.
- III Probleminventering och lägesbeskrivning gällande nuläget inom ämnesområdet språk och kommunikation inom förskola resp. lågstadium.

INSTITUTION: Institutionen för förskollärarytbildning, Umeå universitet

PROJEKTLEDARE: Fil.dr. Sven Jansson m.fl.

KONTAKTPERSON: Thorborg Gebart-Andersson, Kungsgatan 71, 902 45 Umeå

STARTDATUM: 1981-09-15

SLUTDATUM: 1983-07-01

ANSLAGSGIVARE: Skolstyrelsen, Umeå, länskolnämnden

RAPPORTER MM: —

SPECIALPEDAGOGIK I FÖRSKOLAN (SIF-PROJEKTET)

PROJEKTBEKRIVNING:

SIF-projektet har belyst förskolans specialpedagogiska problematik genom att

- undersöka möjliga stödinsatser ur ett övergripande barnomsorgsperspektiv
- medverka i och analysera försök med samordnad uppsökande verksamhet
- undersöka betingelserna för integrerade stödåtgärder inom ramen för normal förskoleverksamhet
- medverka i och följa upp föräldrautbildning inom öppen förskola som ett led i förebyggande och stödjande insatser
- medverka i pedagogisk miljöplanering
- granska förutsättningarna för att koordinera förskolans "särskilda stöd" och skolans "specialpedagogik".

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet.

PROJEKTLEDARE: Professor K-G. Stukat

KONTAKTPERSON: Professor K-G. Stukat, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1974-01-01

SLUTDATUM: 1979-12-31

ANSLAGSGIVARE:

RAPPORTER MM: Brusling, C: Förhållandet mellan förskola och grundskola med särskild hänsyn till barn med behov av särskilt stöd. En granskning och jämförelse av officiella dokument. Uppsats nr. 63, 1980, från institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, m.fl. uppsatser.

STANDARDISERING AV GRIFFITH'S UTVECKLINGSSKALA FÖR ÅLDRARNA 2-8 ÅR

PROJEKTBESKRIVNING:

Standardisering av Griffith's utvecklingsskala för åldrarna 2-8 år. Hittills har i Sverige endast funnits föråldrade och föga informativa instrument med stora statistiska brister för bedömning av förskolebarns utveckling. Genom den svenska standardiseringen av Griffith's utvecklingsskala kommer man nu att kunna få kontinuitet och enhetlighet i bedömningen av den mentala mognaden hos barn och ungdom.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Britta Alin-Åkerman

KONTAKTPERSON: Britta Alin-Åkerman, Telegrafgränd 1, 111 30 Stockholm

STARTDATUM: 1972-01-01

SLUTDATUM: 1982-12-31

ANSLAGSGIVARE: Allmänna arvsfonden, Allmänna barnhuset m.fl. anslagsgivare

RAPPORTER MM: Nordberg, L., Tingvall, V. & Alin-Åkerman, B.: Standardisering av Griffith's utvecklingsskala för åldrarna två till åtta år. Delrapport 1: Sammanställning av bakgrundsdata. Högskolan för lärarutbildning, institutionen för pedagogik 11/1980, m.fl. rapporter

UTVECKLINGSPSYKOLOGISKA ASPEKTER PÅ RÖRELSE- OCH DANSLEK I FÖRSKOLAN

PROJEKTBESKRIVNING:

Att försöka klarlägga vilka utvecklingspsykologiska effekter dans- och rörelselek kan ha på förskolebarns motoriska skicklighet, motoriska beteende (rörelsestil), motoriskt-perceptuella beteende och kroppsliga uttrycksbeteende.

INSTITUTION: Institutionen för pedagogik, Lärarhögskolan, Malmö.

PROJEKTLEDARE: Gunvor Digerfeldt, Kulgränden 14, 222 49 Lund

KONTAKTPERSON: Ebbe Lindell, institutionen för pedagogik, Lärarhögskolan, Box 23501, 200 45 MALMÖ

STARTDATUM: 1979

SLUTDATUM: 1986

ANSLAGSGIVARE: —

RAPPORTER MM: —

UTVÄRDERING AV EN ICKE-TRADITIONELL FORTBILDNINGSSANSATS INOM BARNOMSORGSSEKTORN**PROJEKTBESKRIVNING:**

Att följa framtagning av ett icke-traditionellt fortbildningspaket samt därefter följa genomförandet. Därefter sker utvärdering av hur fortbildningen uppfattats på institutionerna samt vilka ev. effekter den kan tänkas få på verksamheten.

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet.

PROJEKTLEDARE: Psykolog Ulla Wickström

KONTAKTPERSON: Psykolog Ulla Wickström, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010,
431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1981-07-01

SLUTDATUM: 1983

ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen

RAPPORTER MM: —

UTVÄRDERING AV SOCIALSTYRELSENS PROJEKT "SÄRSKILD INFORMATION TILL FÖRSKOLANS PERSONAL" OCH "ARBETSPLAN FÖR FÖRSKOLAN"**PROJEKTBESKRIVNING:**

Projektet har omfattat utvärderingsinsatser av de aktiviteter som socialstyrelsen bedrev i samband med förskolereformen 1975 och åren fram till 1978. Syftet har varit att analysera fortbildningsinnehåll och arbetsplaner som styrinstrument för förskolans verksamhet. Utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv har försök gjorts att beskriva och karaktärisera innehållet i "den särskilda informationen" och "arbetsplan för förskolan".

INSTITUTION: Socialstyrelsen

PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Olle Asplund m.fl.

KONTAKTPERSON: Fil.kand. Olle Asplund, socialstyrelsen,
106 30 Stockholm

STARTDATUM: 1975-09-01

SLUTDATUM: 1978-06-15

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: Asplund, O., Wester, K. & Åberg, A. Rapport från projektet Utvärdering av "Särskild information" och "Arbetsplan för förskolan". Socialstyrelsen, Sthlm 1978, m.fl. rapporter.

VAD ÄR METODIK? EN UNDERSÖKNING PÅ FRITIDSPEDAGOGUTBILDNINGEN I KRISTIANSTAD

PROJEKTBEKRIVNING:

De studerande har flera gånger kritiserat ämnet metodik. Man menar att ämnet är diffust och att det inte är tillräckligt integrerat med övriga delar i utbildningen.

INSTITUTION: Beteendevetenskapliga institutionen, Högskolan i Kristianstad
 PROJEKTLEDARE: Metodiklärare Olof Berg
 KONTAKTPERSON: Metodiklärare Olof Berg, Högskolan, Box 59, 291 21 Kristianstad
 STARTDATUM: 1981
 SLUTDATUM: 1983
 ANSLAGSGIVARE: —
 RAPPORTER MM: —

ALLERGISKA BARN SITUATION I SKOLAN (resultaten är även giltiga för förskolan)

PROJEKTBEKRIVNING:

Syftet med undersökningen var att studera vilka problem som finns för allergiska elever i skolan samt att undersöka hur olika skolor försökt lösa dessa problem. Dessutom var syftet att utifrån tillgänglig kunskap och erfarenhet inom området ge rekommendationer om åtgärder för att underlätta för denna grupp elever.

INSTITUTION: Avd. för byggnadsfunktionslära, arkitekturstektionen, Tekniska högskolan, Stockholm
 PROJEKTLEDARE: Fil. kand. Hans Smedshammar
 KONTAKTPERSON: Fil. kand. Hans Smedshammar, avd. för byggnadsfunktionslära, arkitekturstektionen Tekniska högskolan, Östermalmsgatan 25, 100 44 Stockholm
 STARTDATUM: 1980-02-15
 SLUTDATUM: 1982-06-30
 ANSLAGSGIVARE: Statens råd för byggnadsforskning
 RAPPORTER MM: Smedshammar, H: Allergiska barns situation i skolan. Rapporter från avd. för byggnadsfunktionslära, arkitekturstektionen, Tekniska högskolan i Stockholm. R2:1982

BARN MED BEHOV AV SÄRSKILT STÖD I INSTITUTION OCH ORGANISATION

PROJEKTBESKRIVNING:

Syften för projektets två delstudier:

- I. Undersöka hur personalen vid förskoleinstitutionen arbetar med "barn med behov av särskilt stöd".
- II. Undersöka hur man i socialförvaltningen arbetar med problemområdet "barn med behov av särskilt stöd".

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Bertil Gustafsson och fil.kand. Ingrid
Toshach

KONTAKTPERSON: Fil.kand. Bertil Gustafsson, institutionen för
praktisk pedagogik, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1983-01-01

SLUTDATUM: 1984-12-31

ANSLAGSGIVARE: Göteborgs universitet, delegationen för social
forskning

RAPPORTER MM: —

**BARN MED BEHOV AV SÄRSKILT STÖD I SIN UTVECKLING
–ANALYS AV IDENTIFIERING OCH ÅTGÄRDER****PROJEKTBESKRIVNING:**

Projektet syftar till – som projekttiteln antyder – att belysa hur identifiering av barn med särskilda behov sker och vilka åtgärder som vidtas efter det att identifiering skett.

Mer specifikt är syftet att bl.a. undersöka

- vilka skäl som åberopas och hur det fastställdes att dessa skäl föreligger vid tillämpning av barnomsorgslagens 6 §
- vilka barn som därmed kommer att identifieras som barn med behov av särskilt stöd
- vilken typ av förskola som erbjuds dessa barn
- vilket stöd som förskolan förväntas ge och vilka förutsättningar som finns på den enskilda förskolan att erbjuda detta stöd
- hur länge barnet anses ha behov av särskilt stöd.

INSTITUTION: Institutionen för pedagogik, Uppsala universitet.
PROJEKTLEDARE: Fil. lic. Agneta Lindh-Munter
KONTAKTPERSON: Fil. lic. Agneta Lindh-Munter, institutionen för pedagogik, avd. S, Box 2109, 750 02 Uppsala
STARTDATUM: 1979-07-01
SLUTDATUM: 1983-12-31
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning
RAPPORTER MM: Lindh-Munther, A. 1982 Förtur till barnomsorgen
1. En undersökning av barn som fått förtur till förskoleverksamheten i Uppsala kommun åren 1978 och 1980. Arbetsrapporter från pedagogiska institutionen, Uppsala universitet 55, m.fl. rapporter

BARN MED PERCEPTUELLA FUNKTIONSSTÖRNINGAR**PROJEKTBEKRIVNING:**

År 1970 startade en försöksverksamhet i Eskilstuna. Avsikten var att i en utvidgad 4-årskontroll diagnostisera barn med perceptuella funktionsstörningar samt i en uppföljande förskoleverksamhet från 4 års ålder ge dessa barn större möjligheter till stimulans och därmed kunna förebygga inlärningssvårigheter.

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Professor K-G. Stukat

KONTAKTPERSON: Fil.kand. Ulla Axner, Solrosgatan 14,
644 00 Torshälla

STARTDATUM: 1978-01-01

SLUTDATUM: 1983-12-31

ANSLAGSGIVARE: Skolöverstyrelsen

RAPPORTER MM: Axner, U.: Barn med tidiga perceptuella funktionsstörningar, m.fl. rapporter

BARN MED TIDIG INFANTIL AUTISM OCH ANDRA PSYKOTISKA SJUKDOMSTILLSTÅND - EN UPPFÖLJANDE STUDIE I GÖTEBORGSREGIONEN**PROJEKTBEKRIVNING:**

Syftet är att kartlägga familjefaktorer, social struktur, biologiska bakgrundsfaktorer och prognos vid barndomspsykos. Dessutom syftar projektet till att framtida screeningmetoder för uppspårande i mycket tidig ålder.

INSTITUTION: Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Östra sjukhuset, Göteborg

PROJEKTLEDARE: Docent Christopher Gillberg

KONTAKTPERSON: Docent Christopher Gillberg, Barn-och ungdomspsykiatriska kliniken, Box 7284, 402 35 Göteborg

STARTDATUM: 1979-10-01

SLUTDATUM: 1985-12-31

ANSLAGSGIVARE: —

RAPPORTER MM: Christopher Gillberg och Helen Schaumann: Infantile autism and puberty. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1981, 11, m.fl. artiklar

GRUPPORIENTERAT ARBETSSÄTT OCH PERSONLIGHETS- UTVECKLING HOS BARN I FÖRSKOLAN

PROJEKTBESKRIVNING:

Analys av relationen mellan det pedagogiska arbetssätt som används på förskoleavdelningen och barnets personlighetsutveckling. Följande aspekter av personligheten är föremål för studier: konfliktlösningsbeteende, identifikationsprocess, språk, könsroller och målinriktat beteende.

INSTITUTION: Institutionen för psykologi, Uppsala universitet.
PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Madelein Salvi m.fl.
KONTAKTPERSON: Bo S. Johansson, institutionen för psykologi,
Box 227, 751 04 Uppsala
STARTDATUM: 1982-07-01
SLUTDATUM: 1983-12-31
ANSLAGSGIVARE: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forsknings-
rådet
RAPPORTER MM: —

INTEGRATION AV HÖRSELSKADADE BARN I FÖRSKOLAN**PROJEKTBEKRIVNING:**

De flesta hörselskadade barns förskolevistelse utgörs i dag av någon form av integrering, dvs. placering tillsammans med hörande barn. Denna s.k. lokalintegration utgör en nödvändig men knappast tillräcklig förutsättning för en väl fungerande social integration karakteriserad av socialt samspel och godtagande mellan hörselskadade och hörande barn. Det övergripande syftet för detta projekt är a) att kartlägga och analysera vilka faktorer som påverkar socialt samspel och godtagande mellan hörselskadade och hörande barn i integrerade förskolegrupper; b) att, i samverkan med personal och föräldrar, söka påverka och forma dessa processer i önskvärd riktning.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Linköpings universitet
PROJEKTLEDARE: Fil. kand. Eva Ellström, psykolog Per-Erik Ellström
KONTAKTPERSON: Fil.kand. Eva Ellström, psykolog Per-Erik Ellström, pedagogiska institutionen, Linköpings universitet, 581 83 Linköping
STARTDATUM: 1982-07-01
SLUTDATUM: 1985-06-30
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning
RAPPORTER: Ellström, E. och Ellström, P-E: Social interaktion mellan hörselskadade och hörande barn i integrerade förskolegrupper. En kunskapsöversikt rörande integration av döva och hörselskadade barn i vanlig förskola. Stencil. Pedagogiska institutionen, Linköpings universitet, 1982.

MBD – PROBLEMATIK BLAND GÖTEBORGSBARN – EN LÅNGTIDSSTUDIE

MBD = MINIMAL BRAIN DYSFUNCTION

PROJEKTBEKRIVNING:

Epidemiologi	}	vid operationellt definierat MBD syndrom
Klinik		
Komplikationer		
Undersökningsmetodik		
Screeningmetoder		
Psykiatrisk och neurologisk		
långtidsprognos		

Hela barnbefolkningen i Göteborg född 1971 undersöktes med ett screeninginstrument (frågeformulär) i förskolan. Barn med misstänkt MBD jämfördes med en slumpmässigt vald kontrollgrupp. Samtliga barn som ingick i en utvidgad undersökning (141 st.) genomgick psykiatrisk, psykologisk och neurologisk/neurofysiologisk utredning. Långtidsuppföljning pågår. Treårsuppföljningen har nyss avslutats.

INSTITUTION: Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala

PROJEKTLEDARE: Professor Max Frisk m.fl.

KONTAKTPERSON: Leg.läk. Carina Gillberg, Barn och ungdomspsykiatriska kliniken, Östra sjukhuset, 416 85 Göteborg

STARTDATUM: 1977

SLUTDATUM: 1992

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning, skolöverstyrelsen

RAPPORTER MM: Gillberg, C., Rasmussen, P.: Hur finner man barn med s.k. MBD bland sex- och sjuåringar, Läkartidningen (1982), m.fl. artiklar.

PEDAGOGISK AKTIVERING AV GRAVT UTVECKLINGSSTÖRDA OCH SYNSKADADE BARN OCH UNGDOMAR (PEDAGUS)**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektets syfte har varit att utveckla specialpedagogisk metodik och innehåll för gravt synskadade och utvecklingsstörda barn och ungdomar samt att utarbeta pedagogiska riktlinjer till stöd och ledning för speciallärare, förskolekonsulenter, reselärare, vårdpersonal och föräldrar.

INSTITUTION: Institutionen för psykiatri, forskningskliniken, Ulleråkers sjukhus

PROJEKTLEDARE: Psykolog Margareta Schang, psykolog Sven-Inge Windahl

KONTAKTPERSON: Psykolog Sven-Inge Windahl, Ulleråkers sjukhus, 750 17 Uppsala

STARTDATUM: 1978-07-01

SLUTDATUM: 1982-06-30

ANSLAGSGIVARE: Sävstaholmsföreningen, skolöverstyrelsen, Sunnerdahls Handikappfond.

RAPPORTER MM: Windahl, S-J: Från social isolering till meningsfull rehabilitering (1980), m.fl. rapporter

RÖRELSEHINDRADE BARNS MÖJLIGHETER ATT UTVECKLA SJÄLVSTÄNDIGHET OCH OBEROENDE I FÖRSKOLAN**PROJEKTBEKRIVNING:**

Att kartlägga och analysera rörelsehindrade barns situation i förskolan med tonvikt på barnens möjlighet till självständighet vid olika lekaktiviteter och förflyttningar och att definiera orsakerna till eventuella svårigheter och problem av organisatorisk, hjälpmedelsteknisk eller miljömässig natur.

INSTITUTION: Institutionen för fysikalisk medicin, Karolinska sjukhuset

PROJEKTLEDARE: Sjukgymnast Sabine Gulbrandsen

KONTAKTPERSON: Sjukgymnast Sabine Gulbrandsen, sjukgymnast Margareta Skoog, Karolinska sjukhuset, Box 60 500, 104 01 Stockholm

STARTDATUM: 1981

SLUTDATUM: 1983

ANSLAGSGIVARE: Eugeniafonden

RAPPORTER MM: —

SYNSKADADE BARN – BEHOVET AV VÅRD OCH OMSORG

PROJEKTBESKRIVNING:

Bred inventering av synskadade barn (4-18 år) i Malmöhus län med analys av deras behov från både medicinsk och social utgångspunkt.

F.n. finns inte i Norden något material som ger en totalbild av de synskadade barnens situation, ej heller incidensen av de olika ögonsjukdomarna, deras svårighetsgrad eller genes. Hjälpmedelsbehovet är också okänt.

INSTITUTION: Ögonkliniken, Lasarettet i Lund, Nordiska hälsovårdshögskolan, Göteborg

PROJEKTLEDARE: Docent Göran Stigmar m.fl.

KONTAKTPERSON: Docent Göran Stigmar, Ögonkliniken, Lasarettet, 221 85 Lund, Professor Lennart Köhler, Nordiska hälsovårdshögskolan, Medicinargatan, 413 36 Göteborg

STARTDATUM: 1980-01-01

SLUTDATUM: 1984-12-31

ANSLAGSGIVARE: Malmöhus läns landsting

RAPPORTER MM: —

**TILLSAMMANS: EN LONGITUDINELL STUDIE AV INTEGRATIONS-
PROBLEMATIKEN I EN LITEN DAGHEMSGRUPP**

PROJEKTBSKRIVNING:

Förhållandena i förskolan för barn med psykiska och/eller sociala problem är otillräckligt utforskade. Syftet med undersökningen är

dels att få en uppfattning om av vilka olika skäl barn inte orkar med den vanliga förskolan och därför placerats i den lilla daghemsgruppen

dels att få en uppfattning om vilka förutsättningar som måste uppfyllas för att verksamheten skall gynna dessa barns möjligheter till psykisk utveckling och social mognad.

Studien omfattar tre små daghemsgrupper där ca hälften av barnen placerats på grund av sina personliga svårigheter -psykiskt och/eller socialt. Barngrupperna består av åtta till tio barn och personalen av två barnskötare och två förskollärare.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Psykolog Lisbeth Palme

KONTAKTPERSON: Avdelningsdirektör Siv Thorsell, socialstyrelsen, 106 30 Stockholm

STARTDATUM: 1977-07-01

SLUTDATUM: Ej bestämt

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: "Tillsammans för att utvecklas; en studie av tre små daghemsgrupper med integrationsproblematik." Tilda-projektet 1, Rapport 1 från institutionen för pedagogik, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

UTVECKLING AV UTVECKLINGSPROGRAM FÖR RÖRELSEHINDRADE BARN I FÖRSKOLAN. PROJEKT RÖRELSEHINDRADE ELEVERS SITUATION I SAMHÄLLET (PRESS 2).

PROJEKTBEKRIVNING:

Rörelsehindrade elevers svårigheter att tillgodogöra sig undervisningen i grundskolan – framför allt i ämnena svenska och matematik – kan ha samband med perceptionsstörningar, begränsade erfarenheter och försenad begreppsbildning på grund av det motoriska handikappet. Undersökningen har som syfte att pröva huruvida speciell träning i förskolan kan reducera dessa inlärningssvårigheter.

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Professor K-G. Stukat

KONTAKTPERSON: Socionom Birgit Dvoretzky, institutionen för
praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box
1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1976

SLUTDATUM: 1983

ANSLAGSGIVARE: Stiftelsen Norrbackainstitutet

RAPPORTER MM: Dvoretzky, B.: Beskrivning och analys av rörelsehindrade barns situation i förskola och årskurs 1 i grundskola. Pressprojektet 2, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet. Rapport nr. 96, maj 1980, m.fl. rapporter.

UTVÄRDERING AV INTEGRATION I FÖRSKOLAN. (INTEGRATIONSPROJEKTET)**PROJEKTBEKRIVNING:**

- Projektets syfte är att utvärdera integrering i förskolan genom
- att kartlägga typer och omfattning av integrering av utvecklingsstörda förskolebarn
 - att på ett allsidigt sätt belysa konsekvenserna av integrering för det enskilda barnet ur ett psykologiskt, pedagogiskt och socialt perspektiv
 - att identifiera hinder som finns och problem som uppstår vid integrering samt att beskriva lösningsmodeller för dessa hinder och problem.

- INSTITUTION:** Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet.
- PROJEKTLEDARE:** Professor K-G. Stukat
- KONTAKTPERSON:** Fil.kand. Tullie Rabe, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal
- STARTDATUM:** 1981
- SLUTDATUM:** 1984
- ANSLAGSGIVARE:** Skolöverstyrelsen
- RAPPORTER MM:** Hill, A. & Rate, T.: Integration i förskolan. En utvärdering av utvecklingsstörda förskolebarns situation i den kommunala förskolan. Del I. Kartläggning med kommentarer. Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, rapport nr. 118, februari 1982.

BARNNS REAKTION PÅ SJUKHUSVISTELSE

PROJEKTBEKRIVNING:

Avsikten är att få ökad kunskap om väsentliga faktorer som troligen bestämmer om barn reagerar gynnsamt under och efter sjukhusvistelse. Tre huvudmoment studeras:

- 1 Betydelsen av familjebakgrund och föräldrars attityder för barnets anpassning till sjukdom och sjukhusvistelse och en eventuellt helt ny livssituation.
- 2 Betydelsen av barnets fysiska och psykiska utveckling, intellektuella nivå och sociala anpassning.
- 3 Betydelsen av sjukhusavdelningens karaktär, framför allt barnavdelning eller vuxenavdelning.

INSTITUTION: Pediatriska institutionen, regionsjukhuset, Umeå
PROJEKTLEDARE: T.f. Professor Hans Kollberg m.fl.
KONTAKTPERSON: Psykolog Ann-Marie Frisendahl, barnmedicinska
 kliniken, Regionsjukhuset i Umeå, 901 85 Umeå
STARTDATUM: 1982-04-01
SLUTDATUM: 1984-04-01
ANSLAGSGIVARE: Allmänna arvsfonden
RAPPORTER MM: —

ALTERNATIV FÖR SPRÅKTRÄNING AV TVÅSPRÅKIGA BARN I FÖRSKOLEÅLDERN: EN LITTERATURSTUDIE OCH EN FÖRSÖKSVERKSAMHET

PROJEKTBESKRIVNING:

Resultat från tidigare intervjuer och longitudinella studier av språkutveckling hos barn i tvåspråkiga familjer har visat att om en aktiv tvåspråkighet skall kunna uppnås måste en kraftig stimulans ges även utanför hemmet. Projektets syfte är att utvärdera olika sätt att ge hemspråksträning för små barn, t.ex. mellan två och fem år, i verksamhetsformer som särskilt betonar deltagande av barnens föräldrar. Genom att evaluera sådana program samt teoretiska faktorer rörande inläring av två språk under tidig barndom kan man komma fram till rekommendationer om på vilket sätt barn bäst kan lära såväl sitt hemspråk som svenska.

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Linköping
PROJEKTLEDARE: Fil.dr. Lenore Arnberg
KONTAKTPERSON: Fil.dr. Lenore Arnberg, pedagogiska institutionen, Linköpings universitet, Fack, 581 83 Linköping
STARTDATUM: 1980
SLUTDATUM: 1982
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning
RAPPORTER MM: Bilingual education for preschool children (tvåspråkig undervisning för förskolebarn). Delegationen för social forskning, rapportserie 1983.

BLINDA BARNNS SPRÅKUTVECKLING OCH KOMMUNIKATION

PROJEKTBEKRIVNING:

Syfte: Beskriva blinda barns språkutveckling och kommunikation med andra.

Frågeställningar:

- 1) Hur sker förspråklig kommunikation när barnet eller föräldern eller båda parter är blind(a)?
- 2) Hur sker utvecklandet av kommunikativ kompetens (både verbal och kroppsspråklig) då barnet är blint?
- 3) Vilka typer av extra stimulans främjar den kommunikativa kompetensen hos blinda barn?

INSTITUTION: Institutionen för nordiska språk, avdelningen för barnspråksforskning, Stockholms universitet
PROJEKTLEDARE: Professor Ragnhild Söderbergh
KONTAKTPERSON: Lennart Hellspong, Duvedsvägen 15, 162 23 Vällingby
STARTDATUM: 1981-01-01
SLUTDATUM: 1984-06-30
ANSLAGSGIVARE: Stockholms universitet
RAPPORTER MM: —

EN FUNKTIONSANALYS AV FÄRDIGHETER HOS FÖRSKOLEBARN SOM KAN PÅVERKA DERAS KOMMANDE LÄS- OCH SKRIVINLÄRNING

PROJEKTBEKRIVNING:

Steg 1: Inventering och prioritering av funktioner

Steg 2: Utprovning av undersökningsmetoder

Steg 3: Undersökning och uppföljning

Steg 4: Uppläggning av ett träningsprogram för förskolebarn samt utveckling av grundutbildningen av förskollärare

INSTITUTION: Institutionen för pedagogik och psykologi, Kalmar
PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Charles Andersson
KONTAKTPERSON: Fil.lic. Karl Göran Hector, Högsolan, Box 905, 391 29 Kalmar
STARTDATUM: 1983-01-01
SLUTDATUM: Ej fastlagt
ANSLAGSGIVARE: Högsolan i Kalmar
RAPPORTER MM: —

HEMSPRÅKET I FÖRSKOLAN**PROJEKTBEKRIVNING:**

Undersökningen sker i nära samarbete med den av skolöverstyrelsen finansierade utvärderingen av försöksverksamhet med jämkade timplaner för hemspråksundervisning m.m. på grundskolans låg- och mellanstadier. Syftet är att få en samlad bild av hemspråkets ställning inom förskolan i 32 av landets kommuner genom att i ett första steg undersöka följande punkter.

1. Organisatoriska initiativ för hemspråksträning i förskolan.
2. Samverkan mellan förskola och skola ifråga om hemspråksträning/hemspråksundervisning.
3. Föräldrainformation.
4. Att mot bakgrund av ovanstående punkter (1-3) utveckla metoder för en kvalitativ bedömning av olika former för hemspråksträning i förskolan.

INSTITUTION: Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Gunnar Tingbjörn

KONTAKTPERSON: Kerstin Naucér, institutionen för lingvistik, Karl Gustavsgatan 12 B, 411 25 Göteborg

STARTDATUM: 1981-11-01

SLUTDATUM: 1983-06-30

ANSLAGSGIVARE: Allmänna arvsfonden, Delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: —

ICKE-VERBAL OCH VERBAL KOMMUNIKATION HOS HÖRANDE OCH DÖVA BARN**PROJEKTBEKRIVNING:**

Arbetet syftar till att få veta dels hur döva och hörande barn i förskoleåldern samordnar verbal och icke-verbal information vid kommunikation, dels vilka likheter och olikheter som eventuellt kan finnas i dessa olika barns sätt att använda sig av olika kodtyper.

INSTITUTION: Institutionen för psykologi, Stockholms universitet

PROJEKTLEDARE: Gunilla Preisler m.fl.

KONTAKTPERSON: Göte Hanson, institutionen för psykologi, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

STARTDATUM: 1977-07-01

SLUTDATUM: 1980-06-30

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: Preisler G., Blohm U., Hanson G.: Icke-verbal och verbal kommunikation hos hörande och döva förskolebarn. Projektrapport 77/22 hos delegationen för social forskning

LOGOPEDI PÅ BARNAVÅRDSCENTRALER OCH FÖRSKOLA**PROJEKTBESKRIVNING:**

Utvecklingsarbetet gäller försöksverksamhet med logopedisk undersökning och behandling av barn med försenad språk- och talutveckling på barnavårdscentraler och i förskolor. I dag hänvisas barnen från barnavårdscentralerna till undersökning på sjukhus om de avviker med avseende på språk och tal. Detta medför långa resor när barnen tas i behandling. Det framstår såsom synnerligen angeläget att den logopediska verksamheten när det gäller dessa barn sker nära barnets hem vid barnavårdscentralen och på daghemmet, i barnets vanliga miljö (Hälso-Sjukvårdsplan för Stockholms läns landsting, nov. 1981, sid. 76).

INSTITUTION: Institutionen för logopedi och foniatri, Huddinge sjukhus

PROJEKTLEDARE: Docent Björn Fritzell

KONTAKTPERSON: Logoped Lena Bring, Sabbatsbergs sjukhus, 113 82 STOCKHOLM

STARTDATUM: 1983-07-01

SLUTDATUM: 1985-07-31

ANSLAGSGIVARE: —

RAPPORTER MM: —

**OM BARN SPRÅK: LONGITUDINELL UNDERSÖKNING AV
VISSA SPRÅKFÄRDIGHETER HOS BARN****PROJEKTBEKRIVNING:**

1. Att beskriva ett flertal språkfärdigheter rörande uttal, ordkunskap, meningsbyggnad, läsning och stavning hos svenska barn i olika åldrar och därmed den språkliga utvecklingen.
2. Att studera samband mellan språkfärdigheter, speciellt samband mellan tidiga talspråkfärdigheter och senare läs- och skrivfärdigheter.
3. Att studera samband mellan språkfärdigheter och vissa bakgrundsfaktorer som kön, intelligens, socio-ekonomiska, fysiska och psykiska faktorer, språklig stimulering m.m.

INSTITUTION: Institutionen för pedagogik,
Lärarhögskolan i Malmö

PROJEKTLEDARE: Docent Barbro Eneskär

KONTAKTPERSON: Docent Barbro Eneskär, Lärarhögskolan i Malmö, Box 23501, 200 45 MALMÖ

STARTDATUM: 1978

SLUTDATUM: 1982

ANSLAGSGIVARE: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet

RAPPORTER MM: Eneskär, B.: Om barns språk vid fyra och sex år. Longitudinell undersökning av vissa språkfärdigheter hos barn, m. fl. rapporter samt andra publikationer

SAMSPEL OCH KOMMUNIKATION MELLAN DÖVA BARN**PROJEKTBEKRIVNING:**

Syftet med föreliggande arbete är att beskriva mönster av interaktion och kommunikation mellan döva barn i olika naturliga situationer genom detaljerade observationer av icke-verbala uttryck (dvs. ansiktsuttryck, ögonkontakt, kroppsrörelser, gester m.m.) och verbala uttryck (dvs. teckenspråk, vokaliseringar, artikulation och tal). Utifrån dessa detaljobservationer görs analys av samspelet med avsikten att söka finna kritiska variabler, karaktäristiska för fungerande kommunikation samt för störningar i kommunikationen mellan barnen.

Motsvarande inspelningar av hörande barn har skett för att göra det möjligt att jämföra samspelemönster mellan döva resp. mellan hörande barn.

INSTITUTION: Institutionen för psykologi, Stockholms universitet

PROJEKTLEDARE: Psykolog Ulla Blohm, fil.kand. Gunilla Preisler

KONTAKTPERSON: Gunilla Preisler, institutionen för psykologi, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

STARTDATUM: 1977-07-01

SLUTDATUM: 1982-12-31

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning, Rädde barnen

RAPPORTER MM: Preisler, G.: Social interaktion hos döva barn, Lärarhögskolan i Malmö, nr. 357, 1979, m.fl. rapporter

SPRÅKLIG MEDVETENHET HOS FÖRSKOLE- OCH LÅGSTADIEBARN

PROJEKTBEKRIJVNING:

Läs- och skrivinlärningen anses förutsätta ett visst mått av språklig medvetenhet. Syftet med undersökningen är att finna vilka komponenter i den språkliga medvetenheten som främst är av betydelse för läs- och skrivinlärningen. Sådana komponenter kan antas vara t.ex. segmenteringsförmåga, auditivt minne, sekvenseringsförmåga. Rimförmåga förutsätter alla dessa komponenter.

INSTITUTION: Institutionen för studie- och specialmetodik, Lärarhögskolan, Malmö

PROJEKTLEDARE: Fil.dr. Ewa Söderpalm m.fl.

KONTAKTPERSON: Fil.dr. Kerstin Naucér, Olshögsvägen 6,
223 60 Lund

STARTDATUM: 1982-10-01

SLUTDATUM: 1984-01-31

ANSLAGSGIVARE: —

RAPPORTER MM: —

SPRÅKUTVECKLINGSPROGRAM FÖR FÖRSKOLEBARN: FÖRSÖK ATT FINNA VÄGAR ATT STIMULERA BARNES UTVECKLING MED SÄRSKILD INRIKTNING PÅ SPRÅKET

PROJEKTBEKRIJVNING:

- 1 Hur finna vägar i förskola och skola som på ett naturligt sätt kan stimulera barns utveckling och befrämja framför allt den språkliga utvecklingen?
- 2 Hur finna vägar för en samstämmighet i förskolans och skolans pedagogik?
- 3 Hur finna vägar att medvetandegöra föräldrar om språkets betydelse och få dem att aktivt delta i ett utvecklingsprogram?

INSTITUTION: Institutionen för pedagogik, Lärarhögskolan i Malmö

PROJEKTLEDARE: Docent Barbro Eneskär, psykolog Marianne Gottfries-Mårtensson

KONTAKTPERSON: Docent Barbro Eneskär, Lärarhögskolan i Malmö, Box 23501, 200 45 MALMÖ

STARTDATUM: 1983-01-01

SLUTDATUM: 1985-12-31

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning

RAPPORTER M M: —

STUDIER AV NORMAL OCH STÖRD FONOLOGISK UTVECKLING HOS SVENSKA BARN

PROJEKTBEKRIVNING:

Finna undergrupper av barn med försenad språkutveckling, där frågeställningen varit om vissa är avvikande i sin språkliga utveckling och inte bara är försenade. En speciell analysmetod utvecklades för beskrivning av fonologisk utveckling.

INSTITUTION: Institutionen för lingvistik, Lunds universitet
 PROJEKTLEDARE: Logoped Ulrika Nettelblatt
 KONTAKTPERSON: Logoped Ulrika Nettelblatt, Dag Hammar-skjölde väg 8 A, 223 64 Lund
 STARTDATUM: 1979
 SLUTDATUM: 1983-06-30
 ANSLAGSGIVARE: Lunds universitet
 RAPPORTER MM: Nettelblatt, U. (1980) Det språkstörda barnet och det moderna "kommunikationssamhället" Riksbankens jubileumsfonds skriftserie nr 5, m. fl. rapporter

TIDIG SPRÅKLIG KOGNITIV UTVECKLING HOS DÖVA OCH GRAVT HÖRSELSKADADE

PROJEKTBEKRIVNING:

I projektet undersöks vilken form för språklig kommunikation som gynnar döva barns tidiga utveckling – talspråklig, teckenspråklig eller en kombination av dessa.

INSTITUTION: Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet
 PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Inger Ahlgren
 KONTAKTPERSON: Fil.kand. Inger Ahlgren, institutionen för lingvistik, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm
 STARTDATUM: 1975
 SLUTDATUM: 1979
 ANSLAGSGIVARE: Skolöverstyrelsen
 RAPPORTER MM: Ahlgren, I., Projektet Tidig språklig utveckling hos döva och gravt hörselskadade. Arbetssätt och erfarenheter. Döva barn och vuxna döva (1980), m. fl. rapporter i serien Forskning om teckenspråk

**ATT ARBETA PÅ DAGHEM - PSYKOSOCIALA ASPEKTER PÅ
DAGHEMSPERSONALENS ARBETSMILJÖ. ATT ARBETA PÅ
DAGHEM - ETT UTBILDNINGSPROGRAM**

PROJEKTBESKRIVNING:

Projekt 1. Projektet har två syften:

Att pröva en modell för analys av samspelet mellan individer i små arbetsgrupper.

Att med utgångspunkt från en sådan analysmodell beskriva och analysera förhållanden av organisatorisk art som påverkar samspelet mellan anställda på daghem.

Frågeställningarna för det första syftet är 1) vilka typer av beteenden kan observeras i små grupper och 2) hur kan dessa beteenden relateras till psykologiska processer inom och emellan individer i små grupper. Frågeställningarna för det andra syftet är 1) vilka lagar, förordningar etc. styr barnomsorgen 2) hur inverkar olika styrfaktorer på administrationen av barnomsorgen 3) hur samverkar förvaltning och fält inom barnomsorgen 4) hur påverkas en arbetsgrupp inom ett daghem av sin uppgift.

Projekt 2. Att utarbeta och genomföra ett utbildningsprogram för barnomsorgspersonal(såväl förvaltning som fält).

INSTITUTION:	Institutionen för psykologi, Stockholms universitet
PROJEKTLEDARE:	E. universitetslektor Siv Boalt Boethius
KONTAKTPERSON:	Siv Boalt Boethius, institutionen för psykologi, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm
STARTDATUM:	1979-09-01
SLUTDATUM:	1983-06-30
ANSLAGSGIVARE:	Arbetarskyddsfonden
RAPPORTER MM:	Boalt Boethius, S. Konstruktivt och destruktivt fungerande i små arbetsgrupper. En modell för analys av psykologiska processer inom och emellan individer i små grupper. Inledningsanförande vid Nordic Board of Managements konferens. Forskning i verkligheten, augusti 1981, m.fl. rapporter.

BARN OCH FÖRÄLDRARS ARBETE**PROJEKTBEKRIVNING:**

Att visa hur omvärldens tidsregler och lokaliseringsprinciper strukturerar hushållens dagliga liv. Som exempel på detta skall belysas hur barns vistelsetider på daghem påverkas av föräldrarnas arbete och hur detta i sin tur påverkar barns kontakttillfällen med andra barn, vuxna och olika miljöer.

INSTITUTION: Institutionen för samhällsvetenskap, Höskolan, Kalmar

PROJEKTLEDARE: Fil.dr. Solveig Mårtensson, fil.mag. Agneta Brunzell-Jeansson

KONTAKTPERSON: Fil.mag. Agneta Brunzell-Jeansson, Box 905, 391 29 Kalmar

STARTDATUM: 1980-09-01

SLUTDATUM: 1981-10-31

ANSLAGSGIVARE: —

RAPPORTER MM: Barn och föräldrars arbete, institutionen för samhällsvetenskap, Kalmar

"DAGISSJUKAN" – EN JÄMFÖRELSE MELLAN DAGHEM MED OCH UTAN KLIMATPROBLEM**PROJEKTBEKRIVNING:**

Ge bakgrund till inomhusklimat i vissa nybyggda barnstugor som ger barn och personal hälsoproblem.

Redovisa litteraturgenomgång.

Relatera barnens hälsoläge till resultat av analysen av inomhusluft samt en teknisk inventering.

INSTITUTION: Socialmedicinska institutionen, Sundbyberg, Sachska barnsjukhuset, barnhälsovården i Stockholm

PROJEKTLEDARE: Docent Patrick Olin

KONTAKTPERSON: Docent Patrick Olin, Barnhälsovården, Sachska barnsjukhuset, Stockholm

STARTDATUM: 1982-01-01

SLUTDATUM: 1983-06-30

ANSLAGSGIVARE: —

RAPPORTER MM: "Dagissjukan" – en jämförelse mellan daghem med och utan klimatproblem, Stockholms läns landsting, Hälso- och sjukvårdsnämnden 1982, Gröna serien 2.

FORSKNINGS- OCH UTVECKLINGSARBETE INOM BARNOMSORGEN (FOBO)

PROJEKTBEKRIVNING:

Syftet med projektet var att sammanställa och diskutera erfarenheter, möjligheter och modeller för lokalt anknutet forsknings- och utvecklingsarbete inom barnomsorgssektorn.

Den övergripande frågeställningen är:

Hur kan ett fruktbarande forsknings- och utvecklingsarbete lokalt utformas inom barnomsorgen?

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet.

PROJEKTLEDARE: Psykolog Inge Johansson

KONTAKTPERSON: Psykolog Björn Flising, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1979-09-01

SLUTDATUM: 1982-01-31

ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen

RAPPORTER MM: Utveckla barnomsorgen, Liber 83

KOLLEKTIVHUSET STOLPLYCKAN – EN UTVÄRDERINGSSTUDIE**PROJEKTBESKRIVNING:**

I kollektivhuset Stolplyckan försöker man förena olika målsättningar – en socialpsykologisk som gäller gemenskap och kollektivt handlande, en socialpolitisk med innebörden att äldreomsorg och barnomsorg starkt integreras i vanligt boende samt en hushållsrationell i betydelsen att ge tillgång till service som underlättar hushållens vardag.

Projektets huvudsyfte är att genom uppföljning och utvärdering av kollektivhuset Stolplyckan bidra till ett bättre underlag för planeringen av kollektivhus i framtiden. Ett vidare syfte är också att resultaten skall bidra till förändringar av nuvarande boendeformer så att samhällliga mål om gemenskap och jämlikhet kan förverkligas.

INSTITUTION:	Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet
PROJEKTLEDARE:	Tekn.lic. Britt Pedersen
KONTAKTPERSON:	Tekn.lic. Britt Pedersen, institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet, Box 725, 220 07 Lund
STARTDATUM:	1980-01-01
SLUTDATUM:	1983-12-31
ANSLAGSGIVARE:	Statens råd för byggnadsforskning
RAPPORTER MM:	Kollektivhuset Stolplyckan i Linköping, Stadsförnyelsekampanjen 80-81 Stockholm

**LOKALT UTVECKLINGSARBETE INOM BARNOMSORGEN
(LUBO)**

PROJEKTBEKRIVNING:

Lokalt utvecklingsarbete inom barnomsorgen syftar till att:

- finna samarbetsformer mellan verksamhetsfältet och utbildningarna av barnomsorgspersonal
- utveckla försöksverksamheter inom verksamhetsfältet
- delta i utvärderingen av dessa
- delta i dokumentation

INSTITUTION: Barnpedagogiska institutionen, Uppsala universitet

PROJEKTLEDARE: Kerstin Larsson

KONTAKTPERSON: Kerstin Larsson, barnpedagogiska institutionen, Uppsala universitet, Box 1423, 751 44 Uppsala

STARTDATUM: 1982-01-01

SLUTDATUM: 1985-12-31

ANSLAGSGIVARE: Uppsala universitet

RAPPORTER MM: —

MÅNGSIDIGT ANVÄNDBARA FÖRSKOLOR OCH FRITIDSHEM (MAFF) – DELPROJEKT 1**PROJEKTBESKRIVNING:**

Projektet är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprojekt. Forskarna är knutna till fyra institutioner – Tekniska högskolan i Stockholm, Tekniska högskolan i Lund, Lärarhögskolan i Stockholm och Lärarhögskolan i Malmö.

Syftet med projektet är att studera

- samspelet mellan pedagogik, organisation och fysisk miljö i förskola och fritidshem
- förskolans och fritidshemmets möjligheter till breddad kontakt med samhället i övrigt

för att skapa allsidigt beslutsunderlag för statlig normering och rekommendationer beträffande verksamhet, byggande och arbetsmiljö som stöd för kommunal planering och projektering av mångsidigt användbara förskolor och fritidshem.

INSTITUTION:	Arkitektursektionen, Tekniska högskolan, Stockholm
PROJEKTLEDARE:	Professor Harriet Ryd
KONTAKTPERSON:	Arkitekt Ronald Colven, Arkitektsektionen, Byggnadsakustik, Tekniska högskolan, Östermalmsg 26, 100 44 Stockholm
STARTDATUM:	1976-05-01
SLUTDATUM:	1983-06-30
ANSLAGSGIVARE:	Statens råd för byggnadsforskning
RAPPORTER MM:	Rapporter från byggforskningsrådet och socialstyrelsen m.fl.

MÅNGSIDIGT ANVÄNDBARA FÖRSKOLOR OCH FRITIDSHEM (MAFF) – DELPROJEKT 2**PROJEKTBESKRIVNING:**

Projektet är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprojekt. Forskarna är knutna till fyra institutioner – Tekniska högskolan i Stockholm, Tekniska högskolan i Lund, Lärarhögskolan i Stockholm och Lärarhögskolan i Malmö. Projektet skall ge underlag för framtida planering av verksamhet och lokaler.

Projektet är tvärvetenskapligt och omfattar såväl forskning som försöks- och utvecklingsverksamhet. Försöksverksamheten omfattar förskolans organisation och verksamhet och strävar mot ökat samspel med boende i förskolans närområde. Den bedrivs i särskilda försöksanläggningar. Gemensamt för dessa är mångsidig användbarhet, flyttbara innerväggar och inredning och att de skall kunna användas som en resurs i bostadsområdet.

INSTITUTION:	Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet
PROJEKTLEDARE:	Carin Boalt, Marjanna Berg, Jonas af Klercker
KONTAKTPERSON:	Marjanna Berg, Jonas af Klercker, Lunds universitet, institutionen för byggnadsfunktionslära, arkitektursektionen, Box 725, 220 07 Lund
STARTDATUM:	1975-04-15
SLUTDATUM:	1982-12-31
ANSLAGSGIVARE:	Statens råd för byggnadsforskning
RAPPORTER MM:	Berg, M., och af Klercker, J.: Användning av en flexibel förskola. R1:1982. Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet 1982, m.fl. rapporter

MÅNGSIDIGT ANVÄNDBARA FÖRSKOLOR OCH FRITIDSHEM (MAFF) – DELPROJEKT 3

PROJEKTBEKRIVNING:

Projektet är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprojekt. Forskarna är knutna till fyra institutioner – Tekniska högskolan i Stockholm, Tekniska högskolan i Lund, Lärarhögskolan i Stockholm och Lärarhögskolan i Malmö.

Att motverka barns sektorisering på daghem och fritidshem genom att studera sambandet mellan pedagogik, organisation och verksamhet dels fristående ur pedagogisk aspekt, dels i anslutning till funktion och klimat. De pedagogiska intentioner som angett riktlinjer för arbetet vid Malmö lärarhögskola har varit

- a) Utvidgad syskongrupp (0-12 år)
- b) En barnstuga utan traditionella avdelningar
- c) Så många beslut som möjligt beträffande planering av huset, arbetsorganisation och inköp skulle de som arbetar i huset bestämma
- d) Ökad föräldramedverkan
- e) Samverkan med andra människor i grannskapet samt utnyttjande av närmiljön

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Lärarhögskolan, Malmö

PROJEKTLEDARE: Docent Ola Magne, adjunkt Barbro Hedlund

KONTAKTPERSON: Adjunkt Barbro Hedlund, Lärarhögskolan, Box 23501, 200 45 Malmö

STARTDATUM: 1975-06-01

SLUTDATUM: 1983-03-31

ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen (Arvsfonden)

RAPPORTER MM: Hedlund, B.: Barns och personals närvaro vid åtta dag- och fritidshem vilka medverkat i MAFF-projektet, särtryck och småtryck (Malmö, lärarhögskolan), nr 426, 1982, m.fl. rapporter

MÅNGSIDIGT ANVÄNDBARA FÖRSKOLOR OCH FRITIDSHEM (MAFF) – DELPROJEKT 4**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektet är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprojekt. Forskarna är knutna till fyra institutioner – Tekniska högskolan i Stockholm, Tekniska högskolan i Lund, Lärarhögskolan i Stockholm och Lärarhögskolan i Malmö.

Projektets syfte är att studera planering av verksamhet och fysisk miljö inom en försöksverksamhet med syfte att skapa kontinuitet i barnens erfarenheter.

Vilka hinder och möjligheter finns för kontinuitet i planeringen och i barnens erfarenheter?

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Anita Söderlund m.fl.

KONTAKTPERSON: Inger William-Olsson, Högskolan för lärarutbildning, Box 34103, 100 26 Stockholm

STARTDATUM: 1976-06-01

SLUTDATUM: 1982-12-31

ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen (Arvsfonden)

RAPPORTER MM: Personalen planerar en barnstuga, William-Olsson I., Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, barnpsykologiska forskningsgruppen. Rapport nr 4:1981, m.fl. rapporter

MÅNGSIDIGT ANVÄNDBARA FÖRSKOLOR OCH FRITIDSHEM (MAFF) – DELPROJEKT 5**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektet är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utvecklingsprojekt. Forskarna är knutna till fyra institutioner – Tekniska högskolan i Stockholm, Tekniska högskolan i Lund, Lärarhögskolan i Stockholm och Lärarhögskolan i Malmö.

Studiens övergripande syfte är att undersöka förskolans och fritidshemets möjligheter till breddad kontakt med samhället.

Med utgångspunkt från syftet formulerades följande huvudfrågeställningar:

- Kan man organisera verksamheten i förskolan så att en öppnare och mera utåtriktad verksamhet erhålls
- Vilka krav ställer detta på förskolans fysiska och sociala organisation
- Vad innebär detta för förskolans relation till andra verksamheter i bostadsområdet.

INSTITUTION:	Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet
PROJEKTLEDARE:	Carin Boalt
KONTAKTPERSON:	Mats Lieberg, Nyckelkroken 60, 222 47 Lund
STARTDATUM:	1979-07-01
SLUTDATUM:	1982-06-30
ANSLAGSGIVARE:	Statens råd för byggnadsforskning
RAPPORTER MM:	Henning, C., Lieberg, M.: Barnens stuga, kvarters träffpunkt, stadsförnyelsekampanjen 1980-81. Slutrapport: En öppnare förskola – utopi eller möjlighet.

NÄROMSORG OCH BOENDEGEMENSKAP - UTVÄRDERING AV EN MODELL FÖR INTEGRERAD SOCIAL OMSORG I BO- STADENS NÄRMILJÖ

PROJEKTBEKRIVNING:

Projektets huvudsyfte är att dokumentera och utvärdera pågående försök med integrerad bostadsanknuten social omsorg i Linköping. Utvärderingen innebär att studera i vilken utsträckning Linköpingsmodellen verkar i riktning mot de socialpolitiska och bostadspolitiska mål som kommer till uttryck i t.ex. socialtjänstlagen. Den innebär också ett försök att identifiera och beskriva olika problem och hinder i genomförandet av modellen, och hur dessa kan bemötas eller förebyggas.

Den huvudfrågeställning som projektet avser att belysa är i vilken utsträckning och på vilket sätt en social omsorgsverksamhet enligt Linköpingsmodellen kan fungera som bas för kollektiva aktiviteter i boendemiljö.

INSTITUTION: Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet

PROJEKTLEDARE: Mats Lieberg

KONTAKTPERSON: Mats Lieberg, institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet, Box 725, 220 07 Lund

STARTDATUM: 1982-05-01

SLUTDATUM: 1984-03-31

ANSLAGSGIVARE: Statens råd för byggnadsforskning

RAPPORTER MM : —

SAMHÄLLETS BARNOMSORG OCH SOCIAL PLANERING**PROJEKTBEKRIVNING:**

Sedan 1965 har samhällets barnomsorg expanderat kraftigt. Expansionen har inneburit att barnomsorgen på något årtionde kommit att framstå som en socialpolitisk fråga av högsta rang. Utvecklingen har varit så snabb att samhället haft uppenbara svårigheter att tillmötesgå de krav den ställt på i första hand ekonomiska och personella resurser, men också på planeringsinsatser och lagstiftningsåtgärder.

Mot denna bakgrund har projektets allmänna syfte formulerats som ett försök att få en systematiserad kunskap om samhällets sätt att svara på de krav utvecklingen på barnomsorgsområdet ställer, och om vilka svårigheter, hinder och möjligheter som den sociala planeringen här möter.

Statistisk deskription av tidserie- och tvärsnittsdata, sambandsanalys, komparativ analys, begreppsanalys och casestudies av enskilda kommuner, kommer att genomföras inom ramen för en allmän sociologisk analys. Undersökningsenheter är rikets samtliga kommuner.

INSTITUTION:	Institutet för social forskning, Stockholms universitet
PROJEKTLEDARE:	Professor Walter Korpi
KONTAKTPERSON:	Fil.kand. Göran Sidebäck, fil.kand. Lars Sundbom, Institutet för social forskning, Universitetsvägen 10, 106 91 Stockholm
STARTDATUM:	1979
SLUTDATUM:	1984
ANSLAGSGIVARE:	Delegationen för social forskning
RAPPORTER MM:	Sidebäck, G. & Sundbom, L.: Planering på glid, analys och dokumentation av kommunernas barnomsorgsplaner 1981–1985, stencil, okt. 1981, Institutet för social forskning, m. fl. rapporter.

SAMORDNING MELLAN FÖRSKOLA OCH ANDRA FAMILJESTÖDJANDE SOCIALA ORGAN (TYNNEREDSPROJEKTET)**PROJEKTBEKRIVNING:**

Att studera och analysera administration och organisatoriska betingelser som påverkar förskolepersonalens möjligheter till ökat ansvar och beslutsfattande i det pedagogiska arbetet. Projektet planerades som försöksverksamhet i syfte att pröva former för samverkan mellan förskola och andra organ för barnomsorg i närmiljön såsom BVC, skola, fritidsverksamhet etc.

Projektet kom efter hand att inrikta uppmärksamheten mot styrmekanismer i den administrativa ledningen av förskoleverksamheten. Begreppen decentralisering och samverkan blev därvid särskilt föremål för analys. En separat undersökning av dagbarnvårdares situation har utförts inom projektet.

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Gunni Kärrby

KONTAKTPERSON: Gunni Kärrby, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1978-01-01

SLUTDATUM: 1981-06-30

ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen, Socialförvaltningen i Göteborg

RAPPORTER MM: Kärrby G., Nilsson C. och Wickström U.: Samordning mellan förskola och övriga familjestödjande organ. En beskrivning av introduktionsfasen. Institutionen för praktisk pedagogik, 1978, m.fl. rapporter.

**SJÄLVFÖRVALTNING OCH FÖRÄNDRINGSARBETE INOM
BARNOMSORGEN****PROJEKTBSKRIVNING:**

Att studera organisatoriska förhållanden och pedagogisk verksamhet samt framför allt sambanden mellan organisationen och verksamhetens utformning. Syftet är att studera hur ett politiskt beslut effektueras och vilka effekter det kan få på den pedagogiska verksamheten.

Ett horisontellt studium kan göras vid ett antal institutioner för att se om olikheter i hantering av ekonomiska frågor medför olikheter i beredskapen och möjligheterna att genomföra ett genomgripande förändringsarbete.

Frågeställningar: Hur förmedlas ett politiskt fattat beslut genom en traditionell organisation till pedagogiskt verksam personal? Medför ökad delaktighet i beslutfattandet ett ökat engagemang i den pedagogiska verksamheten med barnen? Är ekonomisk självförvaltning hindrande eller befrämjande för det pedagogiska och sociala arbetet med barnen och föräldrarna?

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Psykolog Ulla Wickström

KONTAKTPERSON: Psykolog Ulla Wickström, Enskärgatan 9, 421 60 Västra Frölunda

STARTDATUM: 1983-01-01

SLUTDATUM: 1984-12-31

ANSLAGSGIVARE: Planeringsanslag, delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: —

BARNOMSORGSProjektet**PROJEKTbeskrivning:**

Syftet med undersökningen kan sammanfattas under två punkter:

1 Genomföra en kartläggning av hur föräldrar i Luleå med barn i förskoleåldern och som arbetar under obekväma arbetstider löser sin barntillsyn och hur de upplever denna lösning. Med hjälp av enkäter och intervjuer försöka belysa barnens uppväxtvillkor. Väsentligt är också att ta reda på föräldrarnas behov av samhälleligt stöd för att lösa barnomsorgen och om de upplever ett större behov av dessa åtgärder än andra föräldragrupper.

2 Utifrån de erfarenheter och slutsatser som kan dras från de data som samlas in skissera förslag till samhälleliga åtgärder som komplement till hemfamiljerna.

INSTITUTION: Sociologiska institutionen, Umeå universitet
PROJEKTLEDARE: Fil.lic. Sven Styrborn
KONTAKTPERSON: Lars Dahlgren, Frejavägen 4, 913 00 Holmsund.
STARTDATUM: 1974-01-01
SLUTDATUM: 1977-12-31
ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen
RAPPORTER MM: Dahlgren L., Styrborn S.: Tid för arbete och barnomsorg; 143 barnfamiljer i Luleå, rapport 3 1977, m.fl. rapporter.

BARN PÅ DAGHEM, I FAMILJEDAGHEM OCH HEMMA**PROJEKTBSKRIVNING:**

Syftet med undersökningen var att studera hur en grupp barn utvecklats, som vistas på daghem, familjedaghem eller hemma under sina förskoleår. Barnen deltog i en tidigare undersökning 1972, då de varit på daghem, familjedaghem eller hemma under ett år. I den undersökningen fann man inga skillnader i fråga om barnens utveckling.

Vi ville med vår undersökning 5 år senare följa upp barnen och göra en ny utvecklingsbedömning. Undersökningen fick två huvuddelar:

- 1) En kartläggning som kunde ge en uppfattning om hur barnens uppväxtmiljö förändrats under åren med fokusering på tillsynsformer.
- 2) En närmare beskrivning och utvecklingsbedömning – en intensivstudie – av de barn som hela tiden varit på daghem, i familjedaghem eller hemma samt av en grupp barn vars tillsyn varierat. Fyra grupper studerades varav tre med stabil tillsyn och en med mycket varierad (45 barn).

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Professor Bengt-Erik Andersson m.fl.

KONTAKTPERSON: Soumaya Rudebrant, Bergsgatan 49, Stockholm

STARTDATUM: 1977-01-01

SLUTDATUM: 1979-12-31

ANSLAGSGIVARE: —

RAPPORTER MM: Rudebrant, S. och Thörn, S.: Barn på daghem, i familjedaghem och hemma. Institutionen för pedagogik, Högskolan för lärarutbildning. Rapport nr 6:1979.

BARNOMSORGSPROJEKTET I LULEÅ – UTVÄRDERING AV FÖRSÖKSVERKSAMHET MED BARNOMSORG PÅ OBEKVÄM ARBETSTID

PROJEKTBESKRIVNING:

Syftet har varit att utvärdera en försöksverksamhet med barnomsorg på obekvämt arbetstid. Ambitionen har varit att granska försöksverksamheten i sin helhet, dvs att dokumentera skeenden omkring och inom försöksverksamheten. Huvudintresset har dock fokuserats på de i de olika omsorgsformerna deltagande föräldrarna, barnen och personalen.

INSTITUTION: Luleå kommun
PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Sven Åström, m.fl.
KONTAKTPERSON: Socialchef Eugen Markström, socialförvaltningen, Box 212, 951 23 Luleå
STARTDATUM: årsskiftet 77/78
SLUTDATUM: hösten 1980
ANSLAGSGIVARE: Allmänna arvsfonden
RAPPORTER MM: Åström, S., Söderlund, K. & Vogelmann, L. Utvärdering av en försöksverksamhet med barnomsorg under onormal arbetstid. Delrapport 1; 1. Luleå 1980.

BARNOMSORG PÅ DELTID

PROJEKTBESKRIVNING:

1. Kartlägga och analysera vilka effekter deltidsbarnen i daghem och familjedaghem har på förutsättningarna för den pedagogiska verksamheten.
2. Belysa nuvarande nyttjandegrad vid daghemmen och familjedaghemmen i relation till befintliga personalresurser, öppettider m.m.
3. Belysa några av de komplexa förhållanden på familjenivå, som gör att föräldrar efterfrågar deltidsomsorg.

Beskrivning och analys av verksamheten syftar till att identifiera olika konfliktområden och innefattar berörda personers attityder till företeelsen "deltid i arbetslivet" och "deltid i barnomsorgen", upplevelser av problem och syn på möjliga och/eller önskvärda förändringar.

INSTITUTION: Sociologiska institutionen, Göteborg
PROJEKTLEDARE: Socionom Eleonor Törnqvist
KONTAKTPERSON: Socionom Eleonor Törnqvist, sociologiska institutionen, Karl Johansgatan 27 A-B, 414 59 Göteborg
STARTDATUM: 1982
SLUTDATUM: 1984
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning
RAPPORTER MM: Slutrapport beräknas föreligga hösten 1984

BARNES UPPVÄXTVILLKOR I SVERIGE OCH KINA – EN JÄMFÖRANDE STUDIE OM IDEAL OCH VERKLIGHET

PROJEKTBESEKRIVNING:

Huvudsyftet är att få fram kunskap om socialisationsmönstret bland barn som växer upp i en kollektivistisk miljö.

Den övergripande problemställningen är: Hur formas personligheten hos barn, som växer upp i en kollektivistisk miljö (Folkrepubliken Kina) jämfört med barn som växer upp i en individinriktad miljö (Sverige)? En följdfråga blir: Vilken effekt har detta för barnet?

INSTITUTION: Institutionen för psykiatri, Huddinge sjukhus
 PROJEKTLEDARE: Professor Bengt Jansson, m.fl.
 KONTAKTPERSON: Psykolog Solvig Ekblad, institutionen för psykiatri, Huddinge sjukhus, 141 86 Huddinge
 STARTDATUM: 1979-08-01
 SLUTDATUM: 1984-12-31
 ANSLAGSGIVARE: Solstickan, Karolinska institutet
 RAPPORTER MM: —

BETYDELSEN AV DAGHEM, FAMILJEDAGHEM OCH HEMFAMILJ FÖR BARNETS SOCIALA OCH EMOTIONELLA UTVECKLING

PROJEKTBESEKRIVNING:

Undersökningen är en 3-årig longitudinell studie som avser att belysa betydelsen av olika former av barntillsyn (daghem, familjedaghem och hemfamilj) för barnets sociala och emotionella utveckling. Syftet med undersökningen är inte att besvara frågan om en viss typ av barntillsyn är generellt bra eller dålig, utan att undersöka hur olika tillsynsformer samverkar med det individuella barnets behov och särdrag. I studien undersöks hur skilda former av barntillsyn samvarierar med barnets relation till modern, till fadern, till en främmande vuxen, till läraren och till jämnåriga barn. Vi är också intresserade av att studera sambandet mellan olika arrangemang och föräldrars och lärares uppfattning av barnets temperament och sociala förmåga. Barnen studeras såväl före som efter att de har börjat i daghem eller familjedaghem.

INSTITUTION: Institutionen för psykologi, Göteborgs universitet
 PROJEKTLEDARE: Fil. dr. Philip Hwang
 KONTAKTPERSON: Fil. dr. Philip Hwang, institutionen för psykologi, Göteborgs universitet, Box 14158, 400 20 Göteborg
 STARTDATUM: 1982-09-01
 SLUTDATUM: 1985-12-31
 ANSLAGSGIVARE: Riksbankens jubileumsfond
 RAPPORTER MM: —

**DAGHEMMET OCH HEMMET – EN LONGITUDINELL STUDIE
AV BARN MED OLIKA UPPVÄXTERFAREHETER – – –****PROJEKTBEKRIVNING:**

Syftet med studien har varit att under en tioårsperiod följa en grupp barn med olika uppväxterfarenheter under förskoleåren (daghemsvistelse och hemmavistelse), att beskriva och jämföra barnens aktiviteter och sociala samspel, att beskriva förändringar i familjernas situation, att mäta olika typer av utveckling samt att se hur barnen i de två grupperna klarat övergången till skolan.

- INSTITUTION:** Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet
- PROJEKTLEDARE:** Dr. Lars Gunnarsson, Göteborgs universitet, Dr.
Moncrieff Cochran, Cornell University, USA
- KONTAKTPERSON:** Dr. Lars Gunnarsson, institutionen för praktisk
pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010,
431 26 Mölndal
- STARTDATUM:** 1970-01-01
- SLUTDATUM:** 1982-12-31
- ANSLAGSGIVARE:** Ford foundation, American-Scandinavian foun-
dation, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Lilly
foundation.
- RAPPORTER MM:** Gunnarsson L., Cochran M.M.: Daghemmet och
hemmet: En jämförande studie av barn i olika
uppväxtmiljöer – första uppföljningen. Lärar-
högskolan i Mölndal, 1977 (stencil) m.fl. rap-
porter.

DAGHEMSVÅRD FÖR TREÅRINGAR**PROJEKTBEKRIVNING:**

En kraftig utbyggnad av barndaghemorganisationen har skett i Sverige under 1970-talet samtidigt som osäkerhet rått om vilka effekter olika specifika komponenter i daghemsmiljön kan ha i olika avscenden. Syftet med undersökningen har i första hand varit att experimentellt studera effekterna av olika personaltäthet. I andra hand har undersökningen avsett att genom sambandsanalyser studera betydelsen av gruppstorlek och vistelsetidens längd.

INSTITUTION: Laboratoriet för klinisk stressforskning, Solna
PROJEKTLEDARE: Marianne Cederblad m.fl.
KONTAKTPERSON: Börje Höök, laboratoriet för klinisk stressforskning, Box 60205, 104 01 STOCKHOLM
STARTDATUM: 1973-12-01
SLUTDATUM: 1979-12-31
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning, Medicinska forskningsrådet, arbetsmarknadsstyrelsen
RAPPORTER MM: Cederblad, M., Höök, B.: Daghemsvård för treåringar – en tvärvetenskaplig, experimentell studie, X. Sammanfattning. Nr 121, 1980, m.fl. rapporter i stressforskningslaboratoriets rapportserie.

FAMILJESTRATEGIER OCH ARBETSLIV**Fransk-svenskt forskningssamarbete inom familjepolitikens område.****PROJEKTBEKRIVNING:**

- a) att belysa familjestrategier och rollkonflikter med avseende på familje- och arbetsliv bland familjer med små barn
- b) att belysa hinder och strukturella villkor för familjelivet bland arbetstagare i en expanderande arbetsmarknadssektor
- c) att belysa nätverk och familjepolitiska åtgärders betydelse för barnens livsmiljö under de första levnadsåren.

INSTITUTION: Institutionen för psykologi, Stockholms universitet
PROJEKTLEDARE: Monica Magnusson
KONTAKTPERSON: Monica Magnusson, institutionen för psykologi, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm
STARTDATUM: 1979-10-01
SLUTDATUM: 1982-07-31
ANSLAGSGIVARE: Socialdepartementet
RAPPORTER: Magnusson M. m.fl.: Familjestrategier, arbetsliv och småbarn. Memo, Socialdepartementet 1982

FÖRSKOLAN – 1850 TILL NUTID**PROJEKTBEKRIVNING:**

Syfte: Genom beskrivning av förskolans ekonomiska och ideologiska förutsättningar från dess början till idag belysa socialstyrelsens nya pedagogiska program för förskolan och dess effekter. Frågeställning: Är dagens heltidsförskola anpassad och/eller avsedd för arbetarklassen?

INSTITUTION: Socialhögskolan, Lund
 PROJEKTLEDARE: Carin Mathiasson, Peter Westlund
 KONTAKTPERSON: Carin Mathiasson, Iliongränd S 354, 223 71 Lund
 STARTDATUM: 1982-10-01
 SLUTDATUM: 1983-01-15
 ANSLAGSGIVARE: —
 RAPPORTER MM: —

KOMMUNEN SOM SERVICEPRODUCENT: STUDIER AV SERVICEUTBUDETS VARIATION I DE SVENSKA PRIMÄRKOMMUNERNA**PROJEKTBEKRIVNING:**

I vilken utsträckning varierar det kommunala serviceutbudet bland kommunerna i Sverige? Frågan avser en serie olika sakområden däribland den kommunala barnomsorgen.

I vilken utsträckning kan servicevariationerna förklaras utifrån kommunernas egenskaper i socio-ekonomiskt och politiskt avseende?

INSTITUTION: Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet
 PROJEKTLEDARE: Leif Johansson
 KONTAKTPERSON: Leif Johansson, statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, Box 5131, 220 05 LUND
 STARTDATUM: 1979-04-01
 SLUTDATUM: 1981-06-30
 ANSLAGSGIVARE: Kommunaldemokratiska kommittén
 RAPPORTER MM: Leif Johansson: Kommunal servicevariation. Rapport 11 från kommunaldemokratiska forskningsgruppen, DS Kn 1982:2, Liber förlag, m. fl. rapporter.

MEDBORGARNA OCH KOMMUNEN. STUDIER AV MEDBORGERLIG AKTIVITET OCH REPRESENTATIVT FOLKSTYRE**PROJEKTBEKRIVNING:**

Studium av medborgerlig aktivitet och politisk representativitet på kommunal nivå med avseende på bl.a. barnomsorgen.

INSTITUTION: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
PROJEKTLEDARE: Professor Jörgen Westerståhl
KONTAKTPERSON: Fil. dr. Folke Johansson, statsvetenskapliga institutionen, Box 5048, 402 21 Göteborg
STARTDATUM: 1979-01-01
SLUTDATUM: 1981-04-30
ANSLAGSGIVARE: Kommunaldemokratiska kommittén
RAPPORTER MM: Medborgarna och kommunen. Studium av medborgerlig aktivitet och representativ folkstyrelse. Westerståhl, J., Johansson F., (Ds Kn 1981:12)

MÅL OCH INNEHÅLL I BARNEHAGEN I NORDEN (MIB)**PROJEKTBEKRIVNING:**

Syftet med projektarbetet är att nå ökad kunskap om programarbetet rörande barnehagens mål och innehåll, vilket är aktuellt i de nordiska länderna.

Projektets övergripande frågeställning är:

Vilka relationer finns mellan statligt-kommunalt-institutionsanknutet programarbete om mål och innehåll i barnehagen samt forsknings- och utvecklingsarbete inom barnehagssektorn?

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet
PROJEKTLEDARE: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson
KONTAKTPERSON: Psykolog Inge Johansson, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal
STARTDATUM: 1982-01-01
SLUTDATUM: 1982-12-31
ANSLAGSGIVARE: Nordiska ministerrådet
RAPPORTER MM: —

PEDAGOGIK OCH MILJÖPLANERING (POM)**PROJEKTBESKRIVNING:**

Projektets syfte är att förbättra barns uppväxtförhållanden genom att pröva samverkan mellan den offentliga barnomsorgen och de människor och den miljö som omger barnen i deras kvarter. En liten förskole- och fritidshemsenhet för kvarterets barn, som samtidigt används som kvartersgård, ger möjlighet till kontakter mellan institutionsbarn och "hemmabarn" och också mellan grannar i olika åldrar. Kontakterna är en förutsättning för ett inbördes stöd mellan de boende men också mellan de boende och förskolan/fritidshemmet. Barnomsorgens resurser för lokaler och gårdsplanering kompletterar kvarteret och ger därmed utrymme för varierade aktiviteter för både barn och vuxna.

Frågeställningar: Kan den offentliga barnomsorgens isolering brytas? Vilka förändringar krävs? Kan boende påverka planering av förskolelokaler och verksamheten? Hur påverkas barnomsorgens kvalitet av en större öppenhet mot kvarteret? Vilka krav ställer en förändrad verksamhet på lokaler och utemiljö? Vilka förändringar i planeringsmetoder och förvaltningsrutiner krävs för en integrering av barnomsorgen i kvarteret?

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet; avdelningen för formlära,
Chalmers tekniska högskola

PROJEKTLEDARE: Arkitekt SAR Inga Alander

KONTAKTPERSON: Psykolog Bengt Ågren, Aveskärsgratan 42,
421 60 Västra Frölunda

STARTDATUM: 1977-07-01

SLUTDATUM: 1983-06-30

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: Ågren, B. Pedagogik och miljöplaneringsprojekt.
Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs
universitet, 1979

OFFENTLIG SOCIALISATION OCH PROFESSIONELL ORGANISERING**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektet har till syfte att studera hur yrkesgrupper inom den offentliga barnomsorgen/barnhälsovården vuxit fram och formats av olika intressen och professionella strävanden. Särskilt uppmärksammas psykologgrupperna inom den psykiska barn- och ungdomsvården och förskollärarna. Undersökningen utgår från ett kunskapssociologiskt perspektiv som lägger tonvikten på yrkesutövandets kunskapsbas, dvs. inflytandet från forskningen, ideologiska doktriner och klass- och könspräglade idéer i den offentliga socialisationen.

INSTITUTION: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Fil. dr. Roland Svensson

KONTAKTPERSON: Fil. dr. Roland Svensson, sociologiska institutionen, Karl Johansgatan 27 A-B, 414 54 Göteborg

STARTDATUM: 1982-07-01

SLUTDATUM: 1984-06-30

ANSLAGSGIVARE: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: —

SPÄDBARNNS EMOTIONELLA OCH SOCIALA ANPASSNING TILL DAGHEM

PROJEKTBEKRIVNING:

Projektet syftar till att belysa de problem som rör spädbarns reaktioner på och anpassning till daghem.

Frågeställningar

- 1 Hur förändras och utvecklas spädbarn under de första månaderna på daghem
- 2 Hur förändras och utvecklas relationen mor-barn
- 3 Hur förändras och utvecklas relationen personal-barn
- 4 Hur kan skillnader i anpassningsprocessen förklaras utifrån vissa miljö- och personlighetsfaktorer hos barn

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm

PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Ingrid Hårsman

KONTAKTPERSON: Fil.kand. Ingrid Hårsman, pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Box 34103, 100 26 Stockholm

STARTDATUM: 1972

SLUTDATUM: 1983

ANSLAGSGIVARE: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm

RAPPORTER MM: Hårsman, I.: Om små barns separationsreaktioner. Teoretiska utgångspunkter för en studie av spädbarns anpassning till daghem. Rapport från pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm (1982).

STUDIER AV DAGHEMSKLIMAT OCH DESS EFFEKTER PÅ BARNNS SOCIALA OCH EMOTIONELLA UTVECKLING

PROJEKTBEKRIVNING:

Syfte: att beskriva vilka variationer i uppfostringsklimat som förekommer inom en kommun och hur de påverkar barnens sociala och emotionella beteende.

Följande frågeställningar studeras: Förekommer samstämmiga uppfostringsattityder på daghem? Åtföljs de av överensstämmande handlingsmönster? Vilka faktorer har det största inflytandet på ett daghems klimat? Hur stabilt är det? Hur påverkas barngruppens beteende inom olika klimattyper?

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Linköpings universitet
 PROJEKTLEDARE: Fil. lic. Anna Hedin, fil. mag. Bodil Ekholm
 KONTAKTPERSON: Fil. lic. Anna Hedin, pedagogiska institutionen,
 Linköpings universitet, 581 83 Linköping
 STARTDATUM: 1982-07-01
 SLUTDATUM: 1984-06-30
 ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning, Rädda barnen
 RAPPORTER: Hittills tre arbetsrapporter: 1. Projektbeskrivning
 (jan. 1981), 2. Klimatstudier, en litteraturgenomgång
 (nov. 1981), 3. Mätinstrument och förundersökningar
 (jan. 1982).

ARBETSLIVET OCH BARNEN: DELSTUDIEN BARN SOM ARBETE

PROJEKTBEKRIVNING:

Projektet avser att studera hur arbetslivets förhållanden påverkar barns och ungdomars uppväxtvillkor. Tyngdpunkten är lagd på föräldrarnas arbetsvillkor och hur dessa sammanhänger med barnens villkor. En utgångspunkt är att det finns problem för barnen som delvis hänger samman med arbetslivets förhållanden. Projektet avser att koppla samman kunskap om faktorer i arbetslivet och se på dessa faktorer och förhållanden ur ett barnperspektiv.

INSTITUTION: Arbetslivscentrum, Box 5606, 114 86 Stockholm
 PROJEKTLEDARE: Rut Hammarström
 KONTAKTPERSON: Rut Hammarström, Arbetslivscentrum, Box
 5606, 114 86 Stockholm
 STARTDATUM: 1983-02-15
 SLUTDATUM: 1985-12-31
 ANSLAGSGIVARE: Arbetarskyddsfonden
 RAPPORTER MM: —

ATT SKILJA BARN OCH FÖRÄLDRAR**PROJEKTBEKRIVNING:**

Ett av de svåraste slag av ärendetyper som socialarbetare har att arbeta med och fatta beslut i är omhändertagande av barn och ungdomar och placering av dessa utanför deras hem. Kunskaperna är f.n. otillfredsställande om hur dessa ärenden skall förberedas, genomföras och följas upp så att barnens, de biologiska föräldrarnas, familjehemmets och socialarbetarnas behov tillgodoses.

Projektets syfte är därför att ta fram dessa kunskaper och med utgångspunkt från dessa utarbeta förbättringar i handläggningen av omhändertagandearärenden. Det är socialarbetarens roll som fokuseras i projektet.

INSTITUTION: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet
PROJEKTLEDARE: Socionom Ingrid Claezon
KONTAKTPERSON: Socionom Ingrid Claezon, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet, 901 87 Umeå
STARTDATUM: 1981
SLUTDATUM: 1984
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning
RAPPORTER MM: Rapport 1. Fakta, forskning och föreställningar om fosterbarnsvård
 Rapport 2. Kodschema för kartläggning av handläggningen av barnavårdsärenden

BARN I KRIS**PROJEKTBEKRIVNING:**

Huvudsyfte 1 är att ge ökad kunskap om konsekvenserna av omhändertagandet av barn enligt barnavårdslag/lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Undersökningen innebär uppföljning av 85 barn i Malmö som placerats utom hemmet under tiden 1/3 1981-15/5 1982.

Huvudsyfte 2 är att ge välgående bidrag till utveckling av det sociala arbetet inom den "tunga" barnomsorgen.

INSTITUTION: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet
PROJEKTLEDARE: Professor Bengt Börjesson
KONTAKTPERSON: Professor Bengt Börjesson, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet, 901 87 Umeå
STARTDATUM: 1980
SLUTDATUM: 1985
ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning
RAPPORTER MM: Ett antal rapporter i Skås rapportserie. Barn i kris. En bok om barn och separation. AWE/Gebbers 1981.

BARNNS OMVÄRLDSUPPFATTNING**PROJEKTBEKRIVNING:**

Syftet med projektet har varit att försöka nå ökad kunskap om hur värderingar och meningsstrukturer återskapas från generation till generation. För att belysa detta syfte har följande problemställningar preciserats: Den första frågan är hur barns föreställningsvärld ser ut med avseende på förhållanden som sammanhänger med arbetet och dess funktion i samhället. Den andra frågan rör relationen barns föreställningsvärld och familjens sociala position i samhället. Till sist aktualiseras frågan om vilka pedagogiska konsekvenser eventuella olikheter i föreställningsvärld får för barnets möte med den omvärld som förskolan och skolan representerar.

- INSTITUTION:** Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm
- PROJEKTLEDARE:** Psykolog Gunilla Dahlberg
- KONTAKTPERSON:** Psykolog Gunilla Dahlberg, pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Box 34102, 100 26 Stockholm
- STARDATUM:** 1976
- SLUTDATUM:** 1983
- ANSLAGSGIVARE:** Vissa bidrag från skolöverstyrelsen och humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet
- RAPPORTER MM:** Dahlberg, G., Mattsson, K. (1980). Att lära sig uppfatta omvärlden - om barns och ungdomars föreställningar om arbete och arbetsdelning - presenterat vid symposiet: Forskning kring innehållet i skolans ämnen och läroplanen, Särö 1980.

BARNNS SOCIALA UTVECKLING I FAMILJER DÄR FADERN ÄR FÖRÄLDRALEDIG RESP. FÖRVÄRVSARBETAR

PROJEKTBEKRIVNING:

När man jämför den tidiga mamma-barn och pappa-barnrelationen är det svårt att veta vad eventuella skillnader orsakas av. Vi vet sålunda inte om pappans uppförande beror på att han är man eller på det faktum att han under de första månaderna p.g.a. förvärvsarbete får begränsad kontakt med sitt barn.

Vi avsåg att studera detta genom att jämföra föräldra-barnrelationen i familjer där pappan förvärvsarbetar och mamman är hemma under de första 9 månaderna och tar hand om barnet med familjer där mannen är pappaledig och tar huvudansvaret för barnet medan mamman förvärvsarbetar.

Vi ställde följande frågor: 1 uppför sig föräldrarna lika gentemot sina barn i de båda grupperna; 2 skulle barnens bindning till föräldrarna vara olika i grupperna; 3 skulle barnen föredra att vara tillsammans med den av föräldrarna som var hemma och tog hand om barnet.

INSTITUTION: Institutionen för psykologi, Göteborgs universitet
 PROJEKTLEDARE: Fil.dr. Philip Hwang m.fl.
 KONTAKTPERSON: Fil.dr. Philip Hwang, institutionen för psykologi,
 Göteborgs universitet, Box 14158, 400 20 Göteborg
 STARTDATUM: 1979-01-01
 SLUTDATUM: 1984-05-31
 ANSLAGSGIVARE: —
 RAPPORTER MM: Frodi, A.M., Lamb, M.E., Hwang, C.P. & Frodi,
 M.: Father – mother – infant interaction in
 traditional and nontraditional Swedish families: a
 longitudinal study. *Alternative Lifestyles*, 1982.

ENSAMFÖRÄLDER 1980**PROJEKTBEKRIVNING:**

Jämföra levnadsförhållanden för ensamboende resp. sammanboende vårdnadshavare och deras barn. Studera hur separerade/frånskilda föräldrar har löst frågor om umgänge, underhåll och vårdnad och hur detta kan antas påverka de gemensamma barnen.

INSTITUTION: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet
PROJEKTLEDARE: Prefekt Leif Holmström
KONTAKTPERSON: Prefekt Leif Holmström, institutionen för socialt arbete, Umeå universitet, 901 87 Umeå
STARTDATUM: 1980-01-01
SLUTDATUM: 1981-10-31
ANSLAGSGIVARE: Socialdepartementet
RAPPORTER MM: Ensamförälder 1980. Ds S 1981:18, Liber förlag.

**FAMILJESTÖD OCH UTVECKLING – EN LONGITUDINELL,
EKOLOGISK STUDIE AV FAMILJER MED BARN I FÖRSKOLE-
OCH LÅGSTADIEÅREN (FAST-PROJEKTET)****PROJEKTBEKRIVNING:**

Forskningsprojektets huvudsyfte är att i ett internationellt perspektiv undersöka olika familjestödssystemers möjligheter att öka föräldrars förutsättningar att utvecklas i sina olika roller sedda mot bakgrund av hindrande faktorer i samhället, och möjligheter att skapa förutsättningar för utveckling av barns förmåga att fungera i olika sociala situationer.

- INSTITUTION:** Pedagogiska institutionen, Högskolan för lärarutbildning, Stockholm
Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet
- PROJEKTLEDARE:** Professor Bengt-Erik Andersson, fil.dr. Lars Gunnarsson
- KONTAKTPERSON:** Professor Bengt-Erik Andersson, Högskolan för lärarutbildning, Box 34103, 100 26 Stockholm, fil.dr. Lars Gunnarsson, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal
- STARTDATUM:** 1977
- SLUTDATUM:** 1985
- ANSLAGSGIVARE:** Skolöverstyrelsen, Riksbankens jubileumsfond, delegationen för social forskning
- RAPPORTER:** Andersson, B-E. (1977): Familjestöd och utveckling. Forskningspromemoria. Rapport nr 5 från pedagogiska institutionen, Lärarhögskolan i Stockholm. Gunnarsson, L. (1978): Det informella sociala nätverket som familjestödande funktion. Teoretiska utgångspunkter och metodbeskrivning. rapport nr 80 från institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet.

PSYKOBIOLOGISKA STRESSREAKTIONER HOS FÖRSKOLEBARN

PROJEKTBESKRIVNING:

Mot bakgrund av våra preliminära resultat är avsikten att i ett longitudinellt projekt studera samspelet mellan beteendemönster och psykofysiologisk aktivering hos pojkar och flickor i åldersgruppen 3-6 år. Undersökningarna syftar till att klarlägga i vilken utsträckning som olika situationskrav och beteenden bidrar till könsrelaterade skillnader i psykobiologiska stressreaktioner. Skillnader mellan könen i sociala och fysiska belastningsfaktorer under barndomen kan vara en viktig bidragande faktor till de könsdifferenser i stress- och anpassningsmönster som vi finner hos vuxna och kan antas vara av betydelse för skillnader i psykisk och fysisk hälsa mellan könen.

INSTITUTION: Enheten för psykologi, institutionen för psykiatri och psykologi, Karolinska institutet
PROJEKTLEDARE: Docent Ulf Lundberg
KONTAKTPERSON: Docent Ulf Lundberg, psykologiska institutionen, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm
STARTDATUM: 1982-07-01
SLUTDATUM: 1985-07-01
ANSLAGSGIVARE: Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet
RAPPORTER MM: —

UTVECKLINGEN AV SOCIAL FÖRSTÅELSE HOS BARN

PROJEKTBESKRIVNING:

Projektets syfte är att utföra en serie undersökningar rörande utvecklingen av social förståelse hos barn i åldern 4 till 11 år. Frågeställningen gäller hur barn strukturerar, från kunskapsmässig synvinkel, den sociala situationen dvs. på vilket sätt de uppfattar sociala handlingar, emotioner och avsikter hos andra personer och hur de relaterar dessa till psykologiska och/eller situationella krafter med hänsyn till vad orsakar vad.

INSTITUTION: Psykologiska institutionen, Lunds universitet
PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Gardar Viborg
KONTAKTPERSON: Fil.kand. Gardar Viborg, psykologiska institutionen, Lunds universitet, Paradisg. 5, 223 50 Lund
STARTDATUM: 1980-08-01
SLUTDATUM: 1985-06-30
ANSLAGSGIVARE: Bidrag för ograderade forskare, Icelandic Science Foundation
RAPPORTER MM: Viborg, G.G.: The child as an Observer of Social Situation, Psychological Research Bulletin, Lunds universitet, 1982, 22, 9.

HEMMET – FÖRSKOLAN OCH FÖRÄLDRAKONTAKTEN**PROJEKTBEKRIVNING:**

- att beskriva tamburkontakten mellan föräldrar och personal i förskolan
- att undersöka karakteristika hos barnens uppväxtvillkor samt hos olika förskolor och avdelningar
- att relatera olika karakteristika till själva tamburkontakten, dvs. den vardagliga interaktionen hem – förskola
- ett erhålla ett dataunderlag för vidare analyser om förskolan

INSTITUTION: Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet
PROJEKTLEDARE: Docent Sverker Lindblad m.fl.
KONTAKTPERSON: Mona Andersson, pedagogiska institutionen, Uppsala universitet, Box 2109, 750 02 Uppsala
STARTDATUM: 1979
SLUTDATUM: 1983
ANSLAGSGIVARE:
RAPPORTER MM: Andersson, M., m.fl. författare (1981/82): Hemmet - förskolan och tamburkontakten. Rapport nr 1 från Styrelsen för Uppsala högskoleregion, m.fl. rapporter.

DET UTVIDGADE FRITIDSHEMMET**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektets syfte var att analysera problem i samband med nya former för fritidshem. En uppföljning gjordes av försök med skolintegrerad fritidsverksamhet för barn i åldern 7-12 år. Särskilt studerades verksamhetens effekter på den kommunala organisationen, föreningslivets och de långsiktiga konsekvenserna ur barnens synpunkt.

INSTITUTION: Institutionen för sociologi, Göteborgs universitet.
PROJEKTLEDARE: Fil.kand. Roland Svensson
KONTAKTPERSON: Fil.kand. Roland Svensson, institutionen för sociologi, Karl Johansgatan 27 A-B, 414 59 Göteborg
STARTDATUM: 1976
SLUTDATUM: 1981
ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen (allmänna arvsfonden)
RAPPORTER MM: Roland Svensson: Offentlig socialisation, Det nya fritidshemmet i teori och praktik (akad. avh.) Liber Läromedel 1981, m.fl. rapporter.

FRITIDSCHEMMETS ORGANISATION OCH VERKSAMHET (FOV)**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektets syfte var att beskriva och analysera organisatoriska modeller, verksamhetens uppläggning och innehåll, personella insatser m.m. samt att relatera detta till målsättningar på olika nivåer och till reella eller förväntade effekter för barn, personal, föräldrar.

Under andra halvan av 70-talet fördes på olika nivåer i samhället en diskussion om olika typer av fritidshem samt gjordes försök med nya modeller för fritidshem. Detta föranledde att projektarbetet efterhand koncentrerades på att studera olika typer av fritidshem. Huvudfrågeställningarna gällde: Barngruppens sammansättning, personalgruppens sammansättning, personalens arbetstrivsel, inställning till sin utbildning, uppfattning om samarbete och om skolans samlade skoldag, fritidshemmets pedagogiska och sociala funktioner m.m.

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Psykolog Björn Flising

KONTAKTPERSON: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson,
institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs
universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1977-07-01

SLUTDATUM: 1980-12-31

ANSLAGSGIVARE: Socialstyrelsen (allmänna arvsfonden)

RAPPORTER MM: FOV nr 1-8, bl.a. Flising, B.: Barnomsorg för
7-12-åringar. Institutionen och barngruppen. In-
stitutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs
universitet, rapport nr 100, 1981. Johansson, I.:
Barnomsorg för 7-12-åringar. Personalen på insti-
tutionerna. Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet, rapport nr 101, 1981.

FRITIDSHEMMETS ROLL I BARNETS LIVSSITUATION (FRIB)

PROJEKTBESKRIVNING:

Projektet syftar till att ge ökad kunskap om 7-12-åringars livssituation och speciellt vad fritidshemmet betyder för de barn som har plats där.

Projektets centrala frågeställningar är:

Vilka barn går på fritidshem, hur ser deras livssituation ut?

Vad betyder fritidshemmet ur tillsyns-, omsorgs- och pedagogiskt perspektiv för de barn som är där?

Hur ser livssituationen ut för olika grupper av barn, som inte går på fritidshem?

Vad händer i 10-12-årsåldern, då det "vanliga" fritidshemmet oftast inte längre erbjuder tillsyn, omsorg, stöd och stimulans?

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik,
Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson

KONTAKTPERSON: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson,
institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs
universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1982-01-01

SLUTDATUM: 1984-06-30

ANSLAGSGIVARE: Delegationen för social forskning

RAPPORTER MM: —

UTVIDGAT FRITIDSHEM VID VÄTTNEDALSSKOLAN I GÖTEBORG (UTVÄG)

PROJEKTBESKRIVNING:

Syftet med projektet är att studera en öppen fritidshemsverksamhet, som är belägen i nära anslutning till skola.

Frågeställningar för arbetet är:

- Vilka möjligheter finns i organisationsformen "öppet fritidshem" vad gäller samverkan med skolan och övrig närmiljö?
- Hur används det öppna fritidshemmets resurser?
- Hur påverkas verksamheten i den inskrivna barngruppen av den öppna verksamheten och vice versa?

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Psykolog Inge Johansson, psykolog Björn Flising

KONTAKTPERSON: Psykolog Inge Johansson, psykolog Björn Flising, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1981-01-01

SLUTDATUM: 1983-12-31

ANSLAGSGIVARE: Göteborgs kommun

RAPPORTER MM: —

UTVÄRDERING AV FÖRSÖK MED NYA ARBETSFORMER VID FRITIDSHEMMET FANTASIA**PROJEKTBEKRIVNING:**

Projektets syfte var att studera genomförande och effekter av försök med nya arbetsformer vid ett fritidshem (Fantasia) på Hisingen i Göteborg.

Försöksverksamheten syftade till att utveckla former för och innehåll i verksamheten vid ett stort fritidshem med tre samverkande avdelningar. I stället för vanliga avdelningar delades institutionen in i aktivitetsstationer, "verkstäder" för textil, trä och keramik, drama. Dessutom betonades föräldrasamverkan och fritidshemmets roll som resurs i närmiljön. Ytterligare ett syfte var att fördela föreståndaransvaret på hela personalgruppen samt att personalen skulle turas om på olika arbetsuppgifter.

INSTITUTION:	Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet
PROJEKTLEDARE:	Metodiklärare Margit Anevret, psykolog Björn Flising
KONTAKTPERSON:	Metodiklärare Margit Anevret, Lärarhögskolan, Box 1010, 431 26 Mölndal
STARTDATUM:	1979-05-01
SLUTDATUM:	1982-06-30
ANSLAGSGIVARE:	Göteborgs kommun
RAPPORTER MM:	Anevret, M.: Fritidshemmet Fantasia, utvärdering av ett försök med nya arbetsformer. Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, uppsats nr 73, 1982.

UTVÄRDERING AV FÖRSÖK MED UTVIDGAT FRITIDSHEM I KUNGSBACKA**PROJEKTBEKRIJVNING:**

Projektets syfte var att studera genomförande och effekter av försök med utvidgat fritidshem i Hammerö-området i Kungsbacka.

I modellen för utvidgat fritidshem ingår hemvist för inskrivna barn samt aktiviteter för både inskrivna och icke inskrivna barn. Detta kräver samverkan med skola, fritidsförvaltning, kulturnämnd och föreningsliv.

Frageställningarna koncentrerades på hur hemvistet skiljde sig från "vanligt" fritidshem, hur samverkan utformades samt barnens deltagande i aktiviteter och vad de tyckte om dem.

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson

KONTAKTPERSON: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1977-08-01

SLUTDATUM: 1978-06-30

ANSLAGSGIVARE: Kungsbacka kommun

RAPPORTER MM: Flising, B., Johansson, I: Hammeröförsöket. Utvärdering av ett försök med utvidgat fritidshem i Kungsbacka. Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, rapport nr 83, 1978.

UTVÄRDERING AV FÖRSÖK MED UTVIDGAT FRITIDSHEM VID BÄCKAGÅRDSSKOLAN I HALMSTAD

PROJEKTBEKRIVNING:

Projektets syfte var att beskriva genomförandet och effekterna av försöksverksamhet med utvidgat fritidshem vid Bäckagårdsskolan i Halmstad samt att diskutera de eventuella problem som uppstod inom och i samband med försöket.

Utvidgat fritidshem innebär att fritidshemmet utöver omsorgen om de inskrivna barnen också skall erbjuda aktiviteter för ett större antal barn (t.ex. barnen i en låg- och mellanstadieskola). För att kunna göra detta krävs tillgång till lokaler, extra personalresurser, samarbete med skola, fritidsförvaltning, kulturnämnd.

INSTITUTION: Institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet

PROJEKTLEDARE: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson

KONTAKTPERSON: Psykolog Björn Flising, psykolog Inge Johansson, institutionen för praktisk pedagogik, Göteborgs universitet, Box 1010, 431 26 Mölndal

STARTDATUM: 1976-01-01

SLUTDATUM: 1977-06-30

ANSLAGSGIVARE: Halmstads kommun

RAPPORTER MM: Flising, B., Johansson, I.: Utvärdering av försöksverksamheten med utvidgat fritidshem i Halmstad, socialstyrelsen, 1978.

Innehåll

Regeringens skrivelse	1
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde 1983-09-22	2
1 Inledning	2
2 Föredragandens överväganden	3
2.1 Forsknings- och försöksverksamhet inom barnomsorgs- området	5
2.2 Möten med huvudmännen	7
2.3 Några slutsatser	8
2.4 Socialstyrelsens förslag till plan för forsknings- och för- söksverksamhet inom barnomsorgsområdet	9
2.5 Information till huvudmännen	12
3 Hemställan	14
4 Beslut	14
Bilaga A	15